Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

IVA HAGED
INTEGRATION OF VULNERABLE GROUPS ASSOCIATION
HASSAS GRUPLARIN ENTEGRASYONU DERNEĞİ

STGM
SİVİL TOPLUM GELİŞTİRME MERKEZİ DERNEĞİ

GKGSP PROJESİ: DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI FAALİYETLERİ KAÇAKÇILIĞIN GÜVENLİK, SOSYOLOJİK VE PSİKOLOJİK BOYUTLARIYLA İNSANİ ALANDAKİ İZDÜŞÜMLERİNİN İNCELENMESİ

Danışman:
Dr. Mustafa ARSLAN

Hazırlayan:
Bülent ATASEVER

Ekim 2020

Bu yayın Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Hassas Grupların Entegrasyonu Derneği sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

IVA HAGED
INTEGRATION OF VULNERABLE GROUPS ASSOCIATION
HASSAS GRUPLARIN ENTEGRASYONU DERNEĞİ

STGM
STÖ KAYNAK MERKEZİ
SİVİL TOPLUM GELİŞTİRME MERKEZİ DERNEĞİ

Bu yayın Avrupa Birliği'nin desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamyla IVA-HAGED sorumluluğundadır ve Avrupa Birliği ile STGM'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

IVA HAGED
INTEGRATION OF VULNERABLE GROUPS ASSOCIATION
HASSAS GRUPLARIN ENTEGRASYONU DERNEĞİ

STGM
STÖ KAYNAK MERKEZİ
SİVİL TOPLUM GELİŞTİRME MERKEZİ DERNEĞİ

GKGSP PROJESİ: DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI FAALİYETLERİ KAÇAKÇILIĞIN GÜVENLİK, SOSYOLOJİK VE PSİKOLOJİK BOYUTLARIYLA İNSANİ ALANDAKİ İZDÜŞÜMLERİNİN İNCELENMESİ

Danışman:
Dr. Mustafa Arslan

Hazırlayan:
Bülent Atasever

EKİM 2020

ÖNSÖZ

Coğrafi konumu ve tarihi, politik ve kültürel özellikleri nedeniyle Türkiye, yüzyıllar boyunca göç hareketleri açısından hem bir hedef hem de geçişler için bir köprü konumunu günümüze değin sürdürmüştür. Yakın tarihte gerçekleşen Arap Baharı isyanları, Suriye İç Savaşı, Afganistan'da şiddetlenen siyasal karmaşa ve iç çatışmalar, Afrika'da artış gösteren iklimsel değişikliklere ve bitmeyen şiddete bağlı yoksulluk, hastalıklar, kuraklık ve savaşlar nedeniyle büyük göçmen grupları oluşmuştur.
Bu gruplar Türkiye üzerinden geçerek Avrupa'ya ulaşmak veya Türkiye'ye yerleşmek amacıyla göç yolculuğuna çıkmaktadırlar.

Sınır aşan ve mevcut yaşam tarzlarını baştan aşağıya değiştirecek bu yolculuklar, bilindiği üzere yasal anlamda kişilerin imkân ve yetkinliklerine göre şekillenmektedir. Göçmenlerin büyük çoğunluğu sadece hayatlarını kurtarmak amacıyla zorunlu göç yolculuğuna çıkmakta ve maalesef bu tarz imkânları bulunamamaktadır. Bu nedenle de, ne hukuki ne de insani hiçbir kaygı taşımayan çok uluslu suç örgütleri ve kaçakçılar ile yüz yüze gelmekte ve onların insafına kalmaktadırlar.

Bu anlamda çalışma, düzensiz göçmenlerin yola çıkış nedenlerinden başlayarak tüm zorlu yol süreçlerini onların gözünden izlerken, arka planda da sınır aşan suç örgütlerinin ve kaçakçılık organizasyonlarının göçmen kaçakçılığı faaliyetlerini nasıl gerçekleştirdiği ve bu faaliyetleri gerçekleştirirken dirsek temasına geçtiği diğer yasadışı yapılanmalar ve terör örgütleriyle olan ilişkileri de ortaya konulmaktadır. Bütün bu yasadışı bileşim bir araya geldiğinde göçmen kaçakçılığı olgusunun nasıl insan ticareti, kara para trafiği, terör örgütlerine kaynak yaratmak gibi diğer suçlarla iç içe geçerek dönüştüğü görülmektedir.

Göçmen kaçakçılığı faaliyetlerinin dinamikleri gereği, bu hareketlerin sadece bölge ve il bazında değil ilçe ve hatta yer yer köyler düzleminde de farklılıklar gösterdiği bilinmektedir. Bu çerçevede çalışma, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin farklı sınır illerinde gerçekleştirilmiş, bu sayede organize ve sınır aşan göçmen kaçakçılığı suçunun bütün boyutlarına ve örtülü ilişkilerine de ışık tutmak planlanmıştır. Bu anlamda çalışma değerlendirilirken dikkat edilmesi gereken belki de en önemli nokta, düzensiz göçmenlerin hayatlarını kurtarmak amacıyla zorunlu olarak bu yolculuğa çıkmakta oldukları gerçeği ile İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Madde 14. Uyarınca ve belki bundan daha ötesi, insanlık ve medeniyet anlayışı adına da, bu insanların

sığınma haklarının sonuna kadar saklı olmasıdır. Yine göçmen kaçakçılığı suçuyla ilgili okuma ve değerlendirmeler yapılırken gözden kaçırılmaması gereken faktör, düzensiz göçmenlerin zorunlu göç yolculuklarının tüm aşamalarında, sınır aşan suç şebekelerinin bir şekilde kurbanı haline gelmekte oldukları gerçeğidir.

Bu bağlamda ve insani göç yönetimi çerçevesinde, Avrupa Birliği üyeliğine aday bir ülke olan Türkiye'nin, gelecekte Avrupa Birliği'nin doğu sınırlarını oluşturması ihtimali ve bütün bu sınır aşan organize suç şebekeleri ile terör örgütlerine karşı mücadelede ön cephe olacağı gözden kaçırılmadan, çalışmada entegre sınır güvenliği noktasında Türkiye-Avrupa Birliği ortaklığı incelenmiş ve Türkiye'nin bu anlamda gösterdiği hatırı sayılır ilerleme de ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bir eğitim ve araştırma derneği olarak Hassas Grupların Entegrasyonu Derneği (IVA-HAGED), insani araştırmalar anlamında üzerinde çok çalışılmayan göçmen ve insan kaçakçılığı konusunda çalışmalarını devam ettirerek; öncelikli olarak düzensiz göç mağdurlarına yönelik çalışmalarına devam edecektir. Yine bu alanda çalışan uluslararası kurumlara, karar alıcılara mekanizmalara ve hizmet sağlayıcılarla iş birliği, var olan durumun değerlendirilmesi ve hizmetlerin iyileştirilmesi noktasında da, sivil toplum çerçevesindeki inovatif çözümler içeren faaliyetleri ve akademik araştırmaları ile destek olma hedefini de sürdürecektir.

TEŞEKKÜR

Bu raporun hazırlanmasında emeği geçen ve destek olan bütün taraflara derneğimiz adına teşekkürlerimizi sunmak isteriz. Suçun doğasında bulunan gizlilik olgusu nedeniyle karanlık ve kalın bir örtü altında bulunan göçmen kaçakçılığı faaliyetlerinin ayrıntılarına ulaşmamızda pek çok kişi ve kurum bize büyük bir özveriyle yardımcı oldu ve yol gösterdi. Göçmen kaçakçılığı mağdurlarına ulaşmamızda bize gerek merkezlerini açarak, gerekse yeri geldiğinde tercümanlık desteği dahi sunan, başta GAP BKİ eski başkanı Sayın Sadrettin Karahocagil ve GAP Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) Koordinatörü Sayın Adalet Budak Akbaş nezdinde, bölgelerinde güzel ve faydalı çalışmalar gerçekleştiren bütün GAP ÇATOM ve GAP Çocuk Geliştirme Merkezleri (ÇGM) çalışanlarına çok teşekkür ederiz. Yine bu çalışmanın planlanması ve adım adım bütün safhalarında değerli yönlendirme ve değerlendirmeleri ile bizlere büyük katkı sağlayan Göçmen Kaçakçılığı ile Mücadele ve Hudut Kapılarında Uzman Emniyet Müdürlerimize ve çalışanlarına minnettarlığımızı ifade ederek, bu çok yönlü suça karşı zorlu mücadelelerinde kendilerine içtenlikle başarılar diliyoruz.

Mali destek anlamında takdirle vurgulayacağımız kuruluşlar ise Sivil Toplum Geliştirme Merkezi ve Avrupa Birliği olacaktır. Sivil toplum kuruluşlarına verdikleri hem maddi hem manevi destek nedeniyle kendilerine minnettarız ve süreç esnasında bize desteklerini sunan tüm çalışanlarına teşekkürlerimizi iletmeyi borç biliriz.

Gerek moral ve motivasyon gerekse değerli yönlendirmeleri ile ekibimizden desteklerini esirgemeyen Sayın Arzu Tıraşoğlu Kütükçüoğlu ve Sayın Ufuk Saraçoğlu Melas'a minnettarız.

Ekip anlamında ise öncelikle Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi /Kamu Yönetimi/ Yönetim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanı Dr. Öğr. Üyesi Sayın Mustafa Arslan'a, bu araştırmada akademik ortaklığımızı kabul ederek ekibimize katıldığı ve yine yönlendirmeleri ile verdiği destekler için minnettarız. Çalışmanın planlanması, temel verilerinin toplanıp işlenmesi ve çıktının oluşturulması noktasında derneğimizin değerli üyeleri Sosyolog Zeynep Hazal Tuzluca, Psikolog Veysel Göregen, Teknoloji ve Mali Destek Uzmanı Deniz Kumral, Saha Araştırma Görevlileri D. Fatma Dağtekin ve İ. Özgür Ünal ile saha sürecinde yönlendirmeleri ile katkı sağlayan çok değerli arkadaşlarımız Mustafa Kıyak ve Mehmet Murat Uçkan'a bu

zorlu çalışmayı gerçekleştirip araştırmayı literatüre kazandırmamıza olan katkıları için çok teşekkür ederiz.

Son olarak bizler ile görüşme yapmayı kabul ederek, kat ettikleri zorlu yolculuk sürecinde verdikleri yaşam mücadelesini ve çeşitli olayları kimi zaman gülerek, kimi zaman ağlayarak aktaran bütün isimsiz göçmen ve sığınmacılara verdikleri asli katkı nedeniyle minnettarız. Umuyoruz ki gerçekleştirdiğimiz çalışma, sığınmacı göçmenlerin sınırlarımıza varana kadar uğradıkları zulme yönelik farkındalık yaratılmasında, sunulan hizmetlerin iyileştirilmesinde ve ilgili projelerin genişletilmesinde yararlı bir kaynak olacaktır.

Hassas Grupların Entegrasyonu Derneği

Ankara, Türkiye

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 15
Türk Hukukunda Sığınmacı ve Mültecilik Kavramları 21
Araştırmanın Kapsam ve Amacı 22
Araştırma Sahası 23
Araştırmanın Metodolojisi 29
Görüşme Yapılan Sığınmacıların Demografik Yapısı 30
2.ARAŞTIRMANIN TEMEL BULGULARI 37
2.1 Yola Çıkış Kararının Alınması ve Menşe Ülkedeki Göçü Tetikleyen Durum 37
2.2 Göçmenler Tarafından Hedef ve Transit Ülkelerin Seçilmesi Süreci 41
2.3 Kaçakçılık Olgusu ve Aktörler 44
2.4 Aracı ve Kaçakçılara Erişim 46
2.4.1 Ücretler ve Ödeme Şekilleri 50
2.5 Yol Süreci 53
2.6 Türkiye Sınırından Giriş 68
2.7 Türkiye Süreci 72
2.7.1 Sınır Geçişi Sonrası Türkiye Serüveni 72
2.7.2 İlişkiler Ağı Yaklaşımı ile Düzensiz Göçmenlerin Türkiye'deki Yaşamı 76
2.8 Psikolojik Süreçler ve Psikolojik Desteğe Erişim 80
2.9 Düzensiz Göç Yolculuğunda Kadın ve Aile 83
3. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME 87
3.1 Türkiye ve Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Çerçevesinde Göç Olgusu 87
3.2 Düzensiz Göç konusunda Uluslararası İşbirliği: Zorluklar ve Fırsatlar 94
3.3 Çalışmanın Sosyolojik Çıktıları ve Öneriler 95
3.4 Çalışmanın Psikolojik Çıktıları ve Öneriler 96
Kaynakça 98

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
ESGS	: Entegre Sınır Güvenlik Sistemi
ETIAS	: Seyahat Bilgi ve Yetki Sistemi
EURODAC	: Avrupa Sığınma Parmak İzi Veri Tabanı
FRONTEX	: Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi İçin Operasyonel İşbirliği Ajansı
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
IŞİD	: Irak ve Şam İslam Devleti
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
RAND	: Araştırma ve Geliştirme Kuruluşu
SGRS	: Sahil Gözetleme Radar Sistemi
SIS	: Schengen Bilgi Sistemi
UKORAM	: Ortak Risk Analiz Merkezi
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
VIS	: Vize Bilgi Sistemi
YPG	: Halk Koruma Birlikleri
YPJ	: Halk Koruma Birlikleri Kadın Kolu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLO, ŞEKİLLER ve GRAFİKLER

Tablo 1 Evlilik Yaşı ve Evlilik Kararı Arası İlişki 84

Şekil 1 Yasadışı İnsan Hareketi Rotaları 19
Şekil 2 İpekyolu Göçmen Kaçakçılığı Rotası 24
Şekil 3 2019 Yılı Sonu İtibariyle İllere Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenler 25
Şekil 4 Geçici Korumu Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı 26
Şekil 5 Doğu Anadolu Bölgesinden Türkiye'ye Giriş Rotaları 28

Grafik 1 Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı 17
Grafik 2 Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyrukları 17
Grafik 3 Yıllara Göre Yakalanan Göçmen Kaçakçıları 20
Grafik 4 2019 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı 20
Grafik 5 2018 Yılı Kaçakçılık Olay Sıralaması (İlk 20 İl) 27
Grafik 6 Dicle (TRC3) Bölgesi'nde Yakalanana Düzensiz Göçmenlerin Sayıları (2018) 27
Grafik 7 Cinsiyete Göre Dağılım 30
Grafik 8 Yaşa Göre Dağılım 31
Grafik 9 Doğduğu Ülkeye Göre Dağılım 32
Grafik 10 Etnik Kökene Göre Dağılım 32
Grafik 11 Anadile Göre Dağılım 33
Grafik 12 Eğitim Durumuna Göre Dağılım 34
Grafik 13 Çalışma Durumuna Göre Dağılım 34
Grafik 14 Medeni Duruma Göre Dağılım 35
Grafik 15 Sığınmacıların Çocuk Sayılarının Dağılımı 35
Grafik 16 Yaşanılan Bölgenin Yola Çıkılmadan Önceki Durumu 38
Grafik 17 Türkiye Hakkında Gelmeden Önce Araştırma Yapılması Durumu 42
Grafik 18 Hedef Ülke 44
Grafik 19 Aracı Kaçakçılara Erişim Yöntemi 47
Grafik 20 Aracılara Ödenen Ücret (ABD Doları/Kişi). 50
Grafik 21 Yolculuğun Risklerine Dair Ön Bilgilendirilme Durumu 53
Grafik 22 Kaçakçılar Tarafından Sağlanan Servisler 54

Grafik 23 Yolda Kaçakçıyla Tartışma/Kavga/İtiraz vs. Yaşanması Durumu 55
Grafik 24 Yolculuk Sırasında Kötü Muamele ile Karşılaşılma Durumu 56
Grafik 25 Yolda Gerçekleşen Can Kayıpları Ve Yakınlık Durumu 57
Grafik 26 Kötü Muamelenin Kim Tarafından Gerçekleştirildiği Durumu 58
Grafik 27 Geliş Rotasını Öğrenme Zamanı 60
Grafik 28 Yolda Gıda Erişimi 61
Grafik 29 Yolda Yaşanan Sağlık Problemleri 63
Grafik 30 Yola Çıkılan Gruplardaki Kişi Sayısı 63
Grafik 31 Yola Çıkıştan Varışa Kadar Kullanılan Araçlar (Karayolu (K) Yaya (Y)) 64
Grafik 32 Yol Boyunca Rehberlerin Değişimi 65
Grafik 33 Yol Boyu Gruplara Eşlik Eden Rehber Sayısı 66
Grafik 34 Sınır Geçişlerinin Yapılış Biçimi 68
Grafik 35 Türkiye'ye Giriş Yapılan Şehirler 69
Grafik 36 Türkiye'ye Giriş Yapılan Lokasyonlar 70
Grafik 37 Göç İdaresine Kayıt Durumu 73
Grafik 38 Kimliğe İlk Başvuru 73
Grafik 39 Başvurudan Sonra Kimlik Edinme Süresi 74
Grafik 40 Kimlik İçin İlk Başvurulan Kurum 75
Grafik 41 Şehir Tercihi Sebebi 78
Grafik 42 Kimlik Başvurusu İçin Bilginin Kimden Edinildiği 79
Grafik 43 Psikolojik Destek Görme Durumu 81
Grafik 44 Evlilik Yaşı 83

GİRİŞ

Soğuk Savaş döneminin baskın güvenlik kavramı devlet merkezli tehdit ve referanslar üzerine kurgulanmıştır. Bu dönemde etkin olan gerçekçi okul anlayışı uyarınca "güvenliğin referans nesnesi devlettir" bakış açısı nükleer savaş tehdidi altındaki dünyaya egemen olmuş ve insanların bireysel güvenlik arayışı bu tehdidin gölgesi altında kalmıştır (Ovalı, 2006).

Soğuk Savaşın bitişi ve nükleer savaş tehdidinin azalmasının ardından oluşan çok kutuplu sistemin yarattığı kaotik ortam ve buna bağlı olarak yeni gelişen tehditlerin uluslararası ve sınır aşan niteliklerinin bulunması, klasik ulusal güvenlik anlayışını kırmış ve genel anlamda ülke güvenliğinin sağlanması noktasında devletlerin gücünü aşmıştır. Bilhassa 2000'li yıllarda küreselleşme olgusunun doğuşu ve hızla gelişen bu olgunun dünya siyasetinde önceden kestirilemez sosyo-ekonomik dönüşümleri tetiklemesi dikkat çekmektedir. Tüm bunlar nedeniyle, eşitsiz gelişme, göç ve zorunlu göç, etnik sorunlar, küresel yoksulluk ve bu yoksulların marjinalleşerek radikal hareketlere yönelmesi gibi olgular, bütün dünyada vekâlet savaşları veya bölgesel çatışmalar yaratmaya başlamıştır (Ovalı, 2006).

Bu dinamikler çerçevesinde özellikle 2010 yılının Kasım ayında, Tunus'tan başlayarak Arap coğrafyasında otoriter iktidar yapılarına karşı gelişen halk hareketleriyle patlak veren "Arap Baharı"[1] nedeniyle Tunus, Mısır, Libya, Yemen ve Suriye halkları demokratikleşme, insan hakları ve eşit ekonomik paylaşım çerçevesinde sokaklara dökülmüştür. Soğuk Savaş döneminin tek adam ve partili rejimlerine karşı protesto eylemlerine girişilmesi de küresel ölçekte etkiler yaratmıştır (Topal, 2015).

Suriye'de bu protestolar başlangıçta barışçıl şekilde gerçekleştirilirken rejimin bu gösterilere karşı silahla yanıt vermesi sonucunda ülke, günümüzde bile nereye gittiği ve nasıl sonuçlanacağı belli olmayan çok denklemli bir iç savaşın içine yuvarlanmıştır. Ortaya çıkan istikrarsızlık sırasında milyonlarca Suriyeli, ülke içinde zorla

[1] Tunus'un Sidi Bou Said kasabasında bir seyyar satıcının işsizlik ve hayat pahalılığını protesto etmek için kendini ateşe vermesiyle başlayan ve komşu Arap ülkelerine yayılan ayaklanmalara verilen isim,

Bkz: Gözen. R. (2011). Türkiye ve Arap Baharı: Değişimi Açıklamak ve Anlamak, Adam Akademi, 2011/2: 1-25.

yerlerinden edilmiş veya mülteci haline gelerek yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda kalmışlardır (Ağır ve Aksu 2017).

İnsani kriz çok kısa sürede kimsenin beklemediği boyutlara ulaşmış ve milyonlarca sığınmacının farklı ülkelere göç etmesi nedeniyle konu uluslararası bir soruna dönüşmüştür. Bu çerçevede, Suriye'nin en büyük kara sınırı bulunan komşularından biri olarak Türkiye, savaşın başlangıcından itibaren her yıl giderek artan Suriyeli sığınmacı akınını göğüslemek durumunda kalmıştır. Türkiye 2018 yılı itibariyle, 3.558.779 Suriyeli sığınmacıya geçici koruma rejimi altında ev sahipliği yapmaktadır (GİGM, 2020). Geçici koruma rejimi ise, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak Türk sınırlarına gelen veya sınırları geçen ve haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade etmektedir (GİGM, 2003).

Suriye haricinde, Afrika, Ortadoğu ve Orta Asya'da, özellikle Afganistan'da gerçekleşen iç savaşlar, hastalıklar, iklim değişiklikleri, ekonomik krizler, bitmek bilmeyen çatışmalar gibi sorunlarla birlikte kişisel düzlemde göçmen üretme nedenleri de mevcuttur. Bu bölgelerde yaşayan insanlar gelecekleri ile ilgili öngörü yapamamaktadır, günlük yaşamın neler getireceği konusunda pek çok ihtimal mevcuttur. Daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak için, belki de en temelde ölüm korkusu gibi nedenlerle yola çıkan sığınmacılar ve mülteciler ve yarattıkları göç akınları için Türkiye hem bir köprü hem de hedef ülke haline gelmektedir.

Sınırlarında gerçekleşen bütün bu hareketlilik ve coğrafi konumunun sonucu olarak Türkiye, doğu batı ekseninde sınır aşan suç örgütleri için de çok çeşitli yasadışı faaliyetler ve illegal geçişler bağlamında bir başka trafik rotasını oluşturmaktadır. Bu yasadışı hareketlerin en önemlilerinden bir tanesi, göçmen kaçakçılığı faaliyetleridir. Resmi rakamlara göre sadece 2019 yılında Türkiye sınırları içerisinde yakalanan düzensiz göçmen sayısı 454.662 kişidir (GİGM, 2019a).

Grafik 1 Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

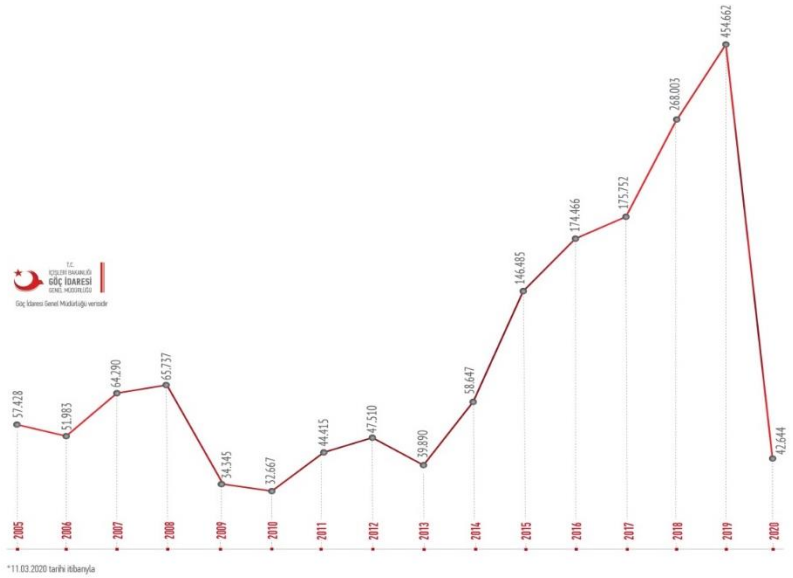

Kaynak: https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler

2020'nin ilk üç ayına bakıldığında rakamın 42.644 olduğu görülmektedir. Sadece bu veri bile tek başına konunun ciddiyetini gözler önüne sermektedir. Aynı şekilde, yakalanan düzensiz göçmenlerin ve sığınmacıların coğrafi dağılımlarındaki çeşitlilik ise Türkiye'nin son yıllarda hem bir köprü hem de hedef ülke haline gelmesini gösteren bir durumdur (GİGM, 2019a).

Grafik 2 Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyrukları

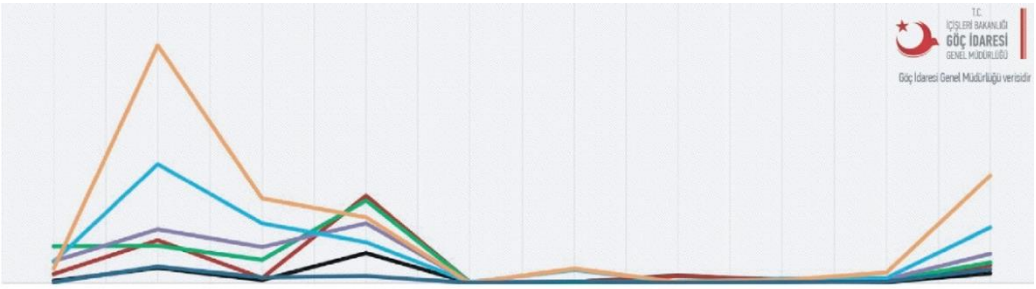

	IRAK	AFGANİSTAN	PAKİSTAN	SURİYE	MOLDOVA	FİLİSTİN	MYANMAR	GÜRCİSTAN	İRAN	DİĞER
2014	1.728	12.248	2.350	24.984	101	508	6.425	1.519	626	8.158
2015	7.247	35.921	3.792	73.422	261	615	5.464	2.857	1.978	14.928
2016	30.947	31.360	19.317	69.755	256	365	1.169	2.679	1.817	16.801
2017	18.488	45.259	30.337	50.217	308	832	374	2.954	2.707	24.276
2018	17.629	100.841	50.438	34.053	269	10.545	378	3.153	4.066	46.631
2019	12.097	201.437	71.645	55.236	204	12.210	296	2.171	8.753	90.613
11.03.2020	800	14.979	4.948	6.411	42	1.097	72	306	1.146	12.843

Kaynak: https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler

Böyle bir yoğunluğun sınır aşan suç ve terör örgütleri için de büyük bir gelir kaynağı yaratıyor olması nedeniyle göçmen kaçakçılığı suçu sadece coğrafyamızda değil, küresel ölçekte de oldukça rağbet görür hale gelmiştir. Dünya genelinde 2019 rakamlarına göre 70,9 milyon kişi zorla yaşam alanlarından edilmiştir; bu insanların 25,9 milyonu mülteci[2], 3,5 milyonu ise sığınmacı[3] haline gelmiştir (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR, 2019).

Ayrıca düzensiz göçmen ve sığınmacıların Türkiye'ye ve dolayısıyla Avrupa Birliği'ne (AB) varma amaçlı kullandıkları çok farklı rotalar, bu tarz oluşum ve örgütler için çok çeşitli getiri kaynakları yaratmaktadır. Zorunlu göçe tabii düzensiz göçmenler, umut yolculukları sırasında geçiş yaptıkları kontrolsüz bölgelerde istismara tamamen açık hale gelmektedirler. Resmi bir otorite, devlet yapısı ya da herhangi bir hukuki zeminin bulunmadığı ya da tam anlamıyla çalışmadığı coğrafyalarda sığınmacılar suç ve terör örgütlerinin insafına kalmaktadırlar. Düzensiz göçmenler, dünyanın dört bir yanındaki rotalarda uyuşturucu trafiği, organ ticareti, zorla silahaltına alınma, silah ve insan ticareti gibi diğer yasadışı faaliyetlere ikna veya zor yoluyla dâhil edilmektedir. Bu nedenlerle göçmen kaçakçılığı, çoklu dinamikleri içinde barındıran bir yasadışı faaliyetler zincirine dönüşmektedir. Böylesi karışık yasadışı faaliyetlerin suç ve terör örgütlerine getirisinin hesaplanması çok zor ve karışık olmasına rağmen, AB (European Union, Migration and Home Affairs, 2020) ve Amerika Birleşik Devletleri (RAND, 2019) kendilerine erişen rotalarda bu rakamların milyarlarca Dolar ve Euro'ya ulaştığını belirtmektedir.

[2] 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan kişiler için hukuki bir durum oluşturulmuştur. (UNHCR, 2020)

[3] Sığınmacı ise yukarıda verilen nedenlerden dolayı ülkesini terk eden ve henüz sığınma talebi, kaçtığı ülkenin yetkilileri tarafından soruşturma safhasında olan kişidir. (UNHCR, 2001)

Şekil 1 Yasadışı İnsan Hareketi Rotaları

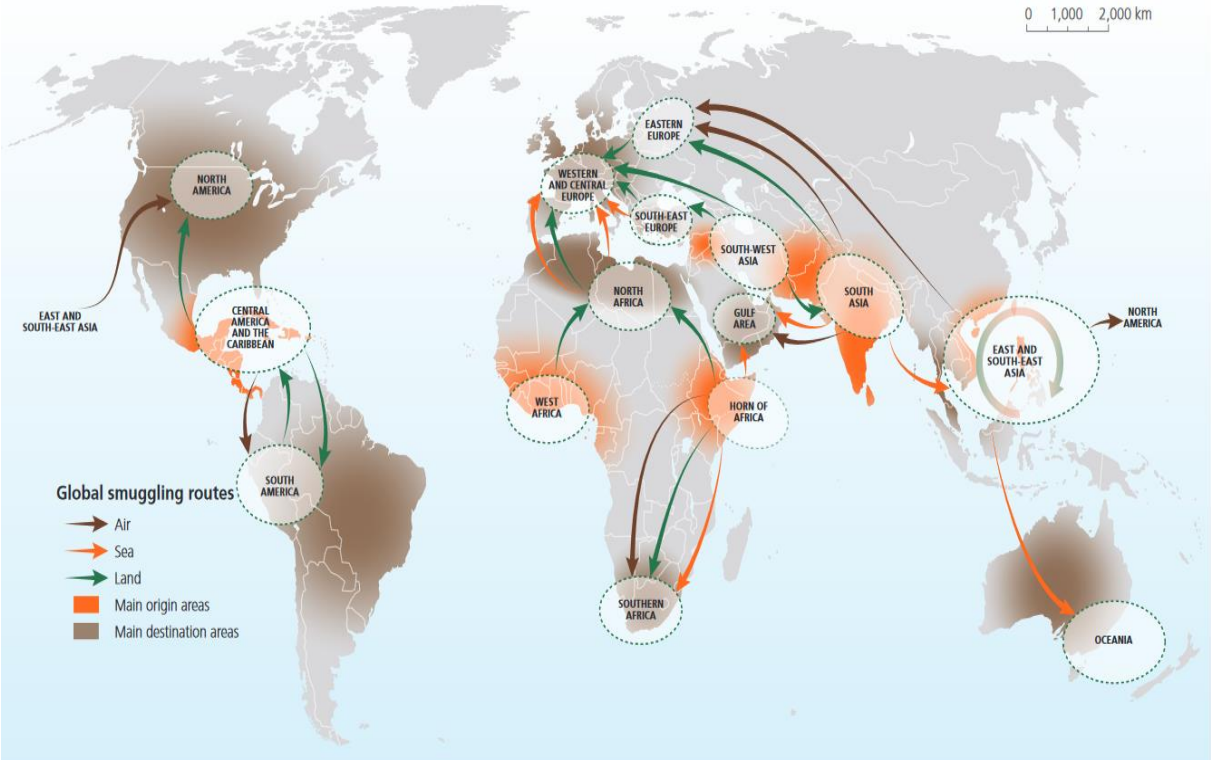

Kaynak:https://www.unodc.org/e4j/en/tip-and-som/module-5/key-issues/Migration-and-migrant-smuggling.html

Türkiye'de ise özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu sınır bölgeleri kontrol edilmesi zor coğrafi koşullar içerdiğinden, bu bölgeler Türkiye'ye girişte göçmen kaçakçılığı rotalarında ana geçiş güzergâhı olarak tercih edilmektedir. Bu coğrafyadaki zorlu yer şekilleri ve sert iklimin yanı sıra bölgedeki ayrılıkçı terör odaklarının aktiviteleri de göçmen kaçakçılığı ile mücadeleyi oldukça zor hale getiren etmenlerden birisidir (Kaya, 2013). Yine bu bölgelere komşu ülkelerin, kendi sınır güvenlikleri konusundaki zayıflıklar ve kendi iç kargaşaları ise sınır güvenliği bağlamında dikkate alınması gereken diğer önemli etmenleri oluşturmaktadır (Deniz, 2014). Türkiye'nin batıdaki yeşil ve mavi sınırları ise, AB'ye ulaşmak amacıyla yola devam eden düzensiz göçmenler ve sığınmacılar tarafından her yıl daha da yoğunlaşan bir rota haline getirilmektedir. Düzensiz göçteki bu artış, göçmen kaçakçılığını küresel seviyeyle aynı şekilde Türkiye'de de yasadışı faaliyetlerle uğraşanlar için iştah kabartıcı bir hale getirmektedir.

Grafik 3 Yıllara Göre Yakalanan Göçmen Kaçakçıları

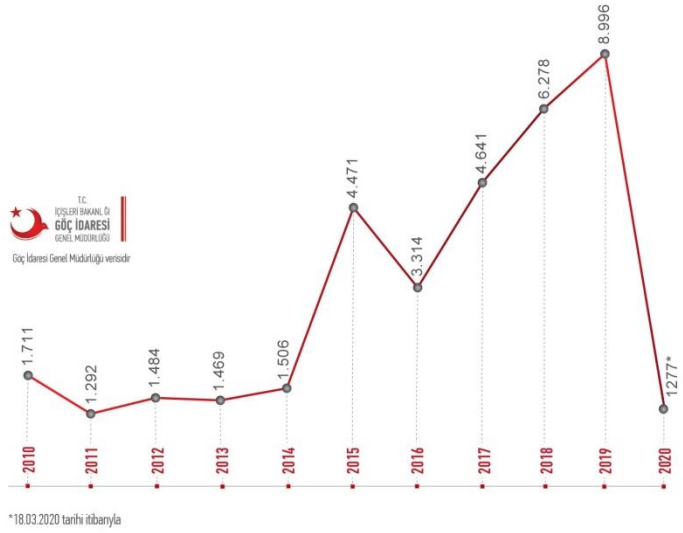

Kaynak: https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler

Türkiye'de düzensiz göç hareketleri ve göçmen kaçakçılığı faaliyetleri, Suriye'deki insani hareketliliği Türkiye'nin güneydoğu sınırlarında 2020 yılı itibari ile görece durgun vaziyette olmasına rağmen halen yükselen bir eğilim arz etmektedir. Hem hedef hem de transit bir geçiş olarak Türkiye, dünyanın en çok tercih edilen göçmen kaçakçılığı rotaları arasında ilk sıralarda yer almaktadır. 2019 yılında yakalanan düzensiz göçmenlerin menşelerine bakıldığında bu durum daha net bir biçimde açığa çıkmaktadır.

Grafik 4 2019 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

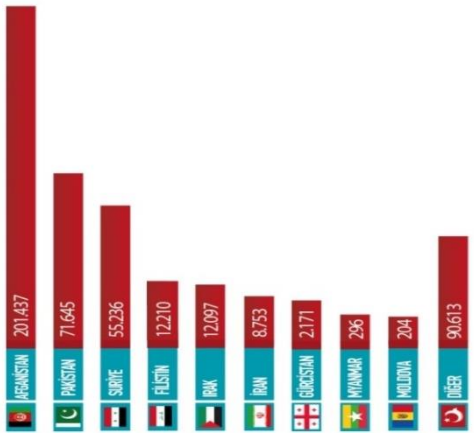

Kaynak: https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler

Göçmen kaçakçılığı ve düzensiz göç olgusu gibi konular işlenirken, kamuoyu ve medyada zorunlu göçe maruz kalan insanlar için tanımlamaları tam bilinmeden, mülteci, sığınmacı, misafir, göçmen, düzensiz göçmen, yabancı gibi çok çeşitli terimler kullanılmakta, bu da bir kafa karışıklığı yaratmaktadır. Bu anlamda mülteci, sığınmacı, Geçici Koruma, Uluslararası Koruma gibi kavramlara, uluslararası hukuk ve Türk hukuku çerçevesinde yakından bakmak gerekmektedir.

Türk Hukukunda Sığınmacı ve Mültecilik Kavramları

1945'te kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilatı savaşın ardında bıraktığı en büyük problemlerden olan mülteciler konusunu çözebilmek amacıyla, 1951 yılında Türkiye'nin de imzasının bulunduğu[4] Cenevre Mülteci sözleşmesini onaylamıştır (Birleşmiş Milletler, 2016). Sözleşmeye göre mülteci, 1 Ocak 1951 'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan kişiler olarak tanımlanmıştır (Birleşmiş Milletler, 2016). Sözleşme savaşın ağırlıklı olarak gerçekleştiği Avrupa kıtasındaki mültecileri içermesi nedeniyle 1967 yılında tüm dünyada zorla yerinden edilen kişiler için güncellenerek tekrar üye ülkeler için imzaya sunulmuştur (Birleşmiş Milletler, 2015). İlk sözleşmeye imza atan Türkiye, 1967 New York Mülteci Protokolü'ne de imza atmış ancak protokole coğrafi bir çekince de koymuştur.

Çekinceye göre Türkiye sadece, Avrupa sınırlarından gelen düzensiz göçmenleri, sözleşme hukukunda tanımlandığı biçimde "mülteci" olarak topraklarına kabul etmeyi taahhüt etmiştir. Bu tarihten sonra, dünya siyasetinin sürekli değişen dinamikleri sonucunda mülteci hareketleri için hem bir köprü hem de hedef ülke haline gelen Türkiye'de mültecilik hukuku noktasında ikilik oluşmuş durumdadır.

Günümüzde Birleşmiş Milletler (BM), bütün sığınmacıların belirli prosedürlerin ardından mülteci olabilecekleri yönünde hareket ederken, Türkiye ise topraklarına giren ve iltica sebebi haklı bulunan kişiler için kendi hukukunda Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma rejimleri doğrultusunda hareket etmektedir. Türkiye, bu kişileri uluslararası mülteci hukukuna dâhil etmeden, bu çerçevede "şartlı mülteci" olarak

[4] Cenevre'de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Kanun, http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf

değerlendirmekte ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalmalarına izin vermektedir (GİGM, 2014). Türkiye'ye giriş sonrası bireysel sığınma değerlendirmeleri Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından yapılan sığınmacılar, daha önceden belirlenmiş ve ikamet zorunluluğu bulunan uydu kentlere yerleştirilmektedirler. Bunun yanı sıra Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) Madde 54'te sayılan hallerde sınır dışı işlemleri de yine Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından yerine getirilmektedir (GİGM, 2019a).

Tüm bu mevzuat çerçevesinde savaş, çatışma ve benzeri olaylara bağlı olarak, zulme uğrama korkusu ile Türkiye'ye sığınmış kişiler yalnızca sosyolojik açıdan mülteci veya sığınmacı olarak tanımlanabilmektedir. Bu çalışma ise, zorunlu göç bağlamında düzensiz göç yolculuğunu deneyimlemiş kişileri merkeze alarak hazırlanmıştır. Dolayısıyla çalışma boyunca merkeze alınan katılımcılar düzensiz göçmenler/sığınmacılar kavramları çerçevesinde anılacaktır.

Araştırmanın Kapsam ve Amacı

Bu çalışma kapsamında Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun başlıca sınır illerinde göçmen kaçakçılığı olgusu ve umuda olan yolculuk göçmenlerin gözünden izlenerek, Türkiye'ye uzanan değişik göç rotalarında yaşanılan bireysel tecrübeler ışığında göçmen kaçakçılığı dinamikleri incelenecektir.

Çalışma 10 yıllık süreçte, en çok göçmen kaçakçılığı faaliyetlerinin görüldüğü Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Van'da gerçekleştirilmiş olup Türkiye'ye düzensiz göç yolu ile girmiş ve sınır bölgelerinde kalmış düzensiz göçmenlerle gerçekleştirilmiştir. Araştırma, sığınmacıların yola çıkış nedenlerinden başlayarak, karar almalarına neden olan psiko-sosyal nedenler ve içinde bulundukları durumu, varılmak istenilen hedefleri, seçilen rotayı, yol sürecinde yaşanılanları, organizatörleri, kaçakçıları ve kaçakçılık dinamiklerinin irdelemeyi; Türk sınırına varış, geçiş ve sonrası döneme ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Raporun asli hedefi ise göçmenlerin deneyimleri ışığı altında, insani anlamda alanda çalışan kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kurumlarının çalışmalarına katkıda bulunmaktır. Bu kurumların insani yardım anlamında verilen hizmetlerin iyileştirilmesinin ve yeni programların geliştirilebilmesinin yanı sıra kanun yapıcılar ve uygulayıcıların göçmen kaçakçılığı ile mücadelesine önerilerde bulunabilmek,

uluslararası iş birliğinin sağlanarak bu kurumların güncel sınır yönetimi politikaları belirlemelerine yardımcı olabilmektir. Akademik anlamda da çok az çalışılan bölgelerde yapılan araştırma ile literatüre katkı sağlanması tarafımızdan hedeflenmektedir.

Araştırma Sahası

Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan sınır illerinin, yüksek rakımlı, dağlık ve kontrolü zor bir coğrafyaya sahip olması, bu alanların uzun zamandır çeşitli kaçakçılık faaliyetlerine sahne olmasına neden olmaktadır. Bununla beraber hem Güneydoğu hem de Doğu sınırının sıfır noktalarında karşılıklı olarak bulunan yerleşim yerleri ve köyler, kaçakçılığa uygun mağara, oyuk benzeri yapıların bulunması ve sınırın her iki yanında da var olan akrabalık ilişkileri gibi nedenler illegal yapılanmaların bu bölgelere kolayca yerleşip hareket edebilmelerine olanak tanımaktadır.

Bu sınır bölgelerindeki bir diğer büyük problem, uzun yıllardır devam eden Kürdistan İşçi Partisi (PKK)[5] ayrılıkçı terör örgütünün faaliyetleridir. Suriye, Irak ve İran sınırının her iki yanında da faaliyet gösteren örgüt, kâr merkezli organize faaliyetlere dâhil ve destek olarak yarattığı teröre finansman kaynağı sağlamaktadır. Terör örgütleri ve kaçakçılık yapıları arasındaki ilişki dünyanın pek çok farklı coğrafyasında görüldüğü üzere, ayrılıkçı örgüt (PKK) ve kaçakçılık yapıları arasında da görülmektedir. Kaçakçılık organizasyonları, örgütün sahip olduğu silahlı güçleri, askeri yetenekleri, kontrol altında tuttukları alanlar ile destekçi ve sempatizan kitlesinden faydalanırken; örgüt ise suç yapılarının kara para aklama gibi finans yeteneklerinin yanı sıra kaçırılan bütün gıda, uyuşturucu, hayvan, silah, insan vb. metalardan haraç ve vergi alarak kendine kaynak yaratmaktadır (Sevgel, 2019). Örgütün göçmen kaçakçılığı sahasına da el atarak, yükselen bir grafikle sadece 2018 yılında yaklaşık 13 milyon Avro gelir elde etmekte olduğu ortaya konulmuş olup (Sevgel, 2019) PKK'nın göçmen kaçakçılığından almakta olduğu vergi ve haraçlar, vaka çalışmaları boyutunda AB raporlarına da girmiş bulunmaktadır (European

[5] PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri, Kuzey Irak, Suriye'nin Kuzeydoğusu ve İran'ın Kuzeybatısını kapsayan bölgede devlet kurmayı amaçlayan, 1978 yılında Diyarbakır Lice Fisköy'de kurulmuş olan örgüttür. Bu amaç çerçevesinde adı geçen toprakların Türkiye sınırlarında kalan kısmına sahip olabilmek için askeri hedeflere ve sivillere karşı saldırılar düzenleyen yasa dışı ayrılıkçı silahlı oluşum olarak yasadışı faaliyet sürdürmektedir.

Union, European Commission, DG Migration & Home Affairs - Study on smuggling of migrants, 2015).

Şekil 2 İpekyolu Göçmen Kaçakçılığı Rotası

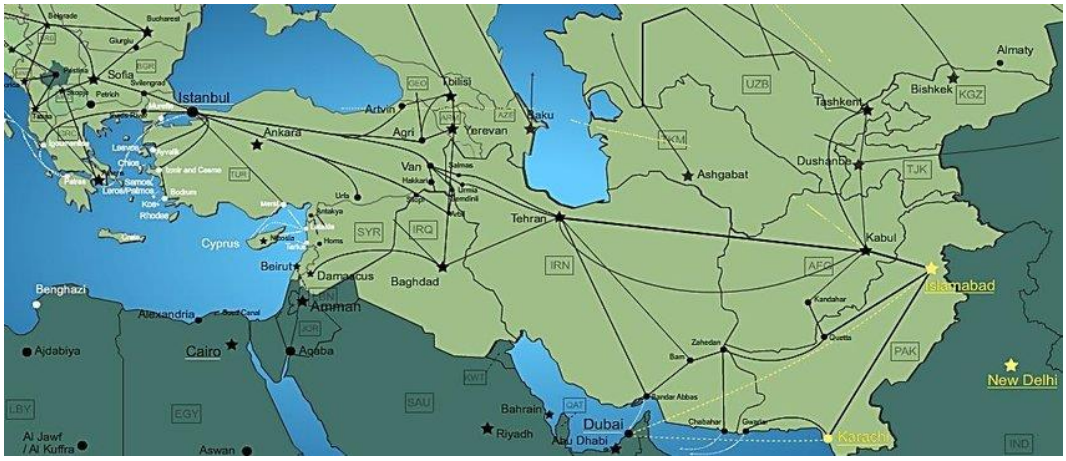

Kaynak: https://www.budapestprocess.org/about/news/85-silk-route-migration-country-reports

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin kendine has bu dinamikleri çerçevesinde, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Van ilçeleri ve yakın çevre iller sahasında gerçekleştirilen çalışmada karşılaşılan en ilginç verilerden bir tanesi, tüm illerin hatta ilçelerin bile göçmen kaçakçılığı boyutunda incelenebilecek yapılar tezahür etmesi, kendilerine has ve çok değişkenli dinamiklerinin bulunmasıdır. Bu dinamiklerin oluşturduğu sosyo-ekonomik ve kültürel boyutlar, etnik ve demografik değişkenler ile güvenlik etmenleri, sınır aşan akrabalık ilişkileri, hali hazırda var olan terör ve suç örgütlerinin faaliyetleri gibi içerenler nedeniyle her bir çalışma alanı dikkatlice ele alınmış ve bu değişken dinamikler araştırma çıktılarına da yansıtılmaya çalışılmıştır.

Araştırma sahası olarak ilk şehir Hatay seçilmiştir. Şehir, her ne kadar Suriye krizinin başlaması ile birlikte sığınmacılarla gündeme gelse de gerek karşılıklı akrabalık ilişkileri ve sınırın her iki yanında da birbirine yakın yerleşim yerleri gerekse Asi gibi nehirler ve nehir yataklarının yazın kuruması ile doğal sınırların ortadan kalkması nedeniyle Hatay'da çok uzun yıllardır her türlü kaçakçılık faaliyetleri sürmektedir (T.C. Hatay Valiliği, 2017). Hassa, Kırıkhan, Reyhanlı, Kumlu ve Antakya'nın ilçe ve köylerinde, özellikle 1960'lı yıllarda ilk dikenli tellerin çekilmesinden itibaren çok sayıda insanın "vur emri" de içeren sıkıyönetim uygulamalarında ölmesi veya sakat kalmış olmasına rağmen, yüksek yasadışı getirisi nedeniyle kaçakçılık faaliyetleri karşılıklı olarak hız kaybetmeden günümüze dek sürmüştür (Atasoy, Korkmaz, & Geçen, 2015). Hatay Emniyet Müdürlüğü'nün sadece 2020 Şubat ayı faaliyet

raporunda bile 744 düzensiz göçmene işlem yapıldığı; 14.498 paket kaçak sigara, 8.600 litre kaçak akaryakıt, 86.812 gram. Esrar maddesi, 272.944 adet Captagon hapının ele geçirildiği belirtilmiştir. Bu rapor, yasadışı kaçakçılık faaliyetlerinin yoğunluğunu ve buna karşı emniyet kuvvetlerinin mücadelesini gözler önüne sermektedir (Hatay Emniyet Müdürlüğü, 2020).

Şekil 3 2019 Yılı Sonu İtibariyle İllere Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenler

Kaynak: https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler

Araştırmanın ikinci şehri olan Gaziantep Suriye'ye olan sınırının yanı sıra hem sığınmacılar için sağladığı olanaklar hem de diğer sınır illerine oranla çok daha gelişmiş sanayi ve ticaret imkânları nedeniyle yoğun bir hareketlilik barındırmaktadır. İstanbul'dan sonra Türkiye'de en çok sığınmacıyı barındıran şehir olarak Gaziantep'te, imkânlarının büyüklüğü ve sınır kapılarının yoğunluğu ile hem göçmen kaçakçılığı hem de diğer kaçakçılık faaliyetleri çok yoğun olarak görülmektedir. Gaziantep, Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesinin raporlarına göre, yıllık 114.974 litre kaçak akaryakıt, 1.468.471 adet kaçak sigara, 636.085 adet kaçak ilaç ve tıbbi cihaz ile kaçakçılıkta Türkiye'de ilk sıralarda yer almaktadır (EGM, 2019).

Şekil 4 Geçici Korumu Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

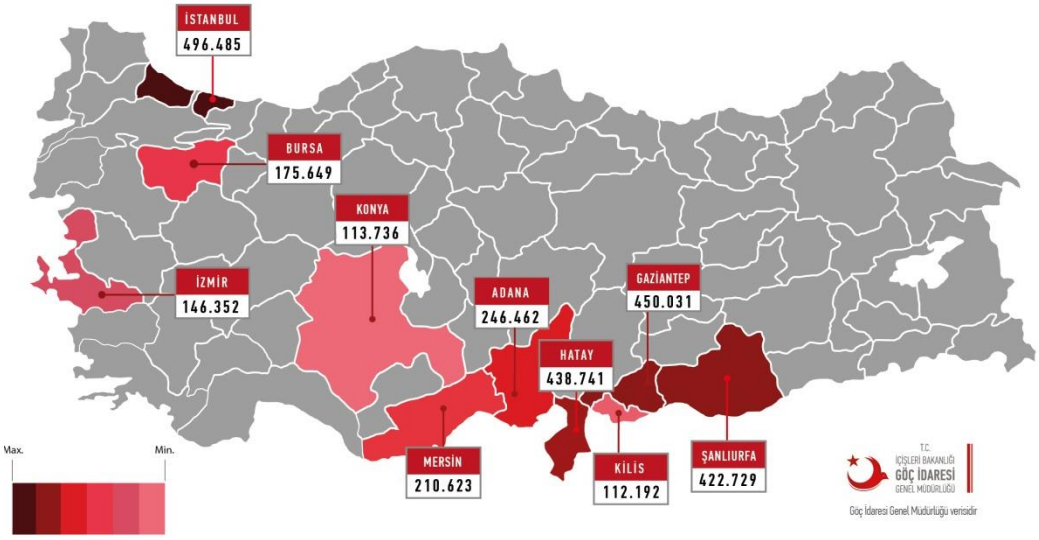

Kaynak: https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638

Gaziantep'in hemen ardından, sınır kapıları ve kültürel yakınlık gibi nedenlerle çok yoğun bir il olan Şanlıurfa ili çalışma sahası olarak seçilmiştir. Şanlıurfa, Gaziantep ile aynı şekilde düzensiz göçmenlerin mevsimlik veya düzenli çalışma olanaklarını barındırmakta; iş bulma anlamında Ravenstein'ın göç kanunlarında yer alan "kısa mesafeli göçler, göç dalgası etkisi oluşturur" ilkesinin tezahürünü oluşturmaktadır. Kolay ulaşılabilen mevsimlik işçilik gibi olanaklar, sığınmacılara aynı zamanda batıya doğru hareket imkânı da sağlamaktadır. Gaziantep ve Hatay örneğinde görüldüğü üzere, Şanlıurfa da sınır kapılarının varlığı ve Suriye'ye çift yönlü gidiş-gelişler, başka imkânlar ve yine hareket olanağı sağlamaktadır. Bu bağlamda, Şanlıurfa'da da göçmen ve diğer kaçakçılık faaliyetleri artarak devam etmektedir. Sadece 2019 yılında Urfa'da yakalanan göçmen sayısı 1300 olarak açıklamalara yansımıştır (Hürriyet, 2019).

Seçilen bir diğer il olan Mardin ve Mardin'in özellikle Nusaybin ve Kızıltepe ilçeleri, diğer illerden farklı olarak göçmen kaçakçılığı ve terör bağlantısının ön plana çıktığı araştırma sahasıdır. 2018 yılı Türkiye iller bazında görülen kaçakçılık faaliyetlerinde Mardin ilk dört sırada bulunmaktadır.

Grafik 5 2018 Yılı Kaçakçılık Olay Sıralaması (İlk 20 İl)

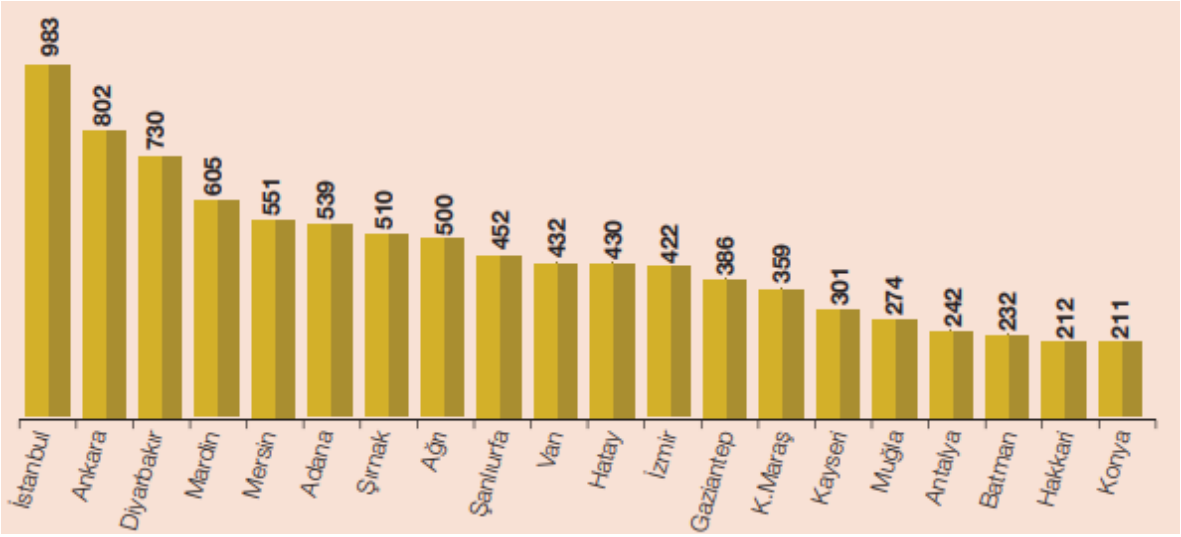

Kaynak: https://www.egm.gov.tr/kom/raporlarimiz

2017 yılında yapımı tamamlanan ve Mardin ile Suriye'nin Kamışlı, Al-Darbasiyah gibi yerleşim birimlerini birbirinden tamamen ayıran duvara rağmen, düzensiz göçmen ve terör örgütü üyelerinin sıklıkla geçiş yaptıkları haberleri sıklıkla medyada yer bulmaktadır (Anadolu Ajansı, 2020). Çalışmamızda yapılan görüşmelerin de desteklediği üzere geçişler duvar üzerinden atlayarak, duvarın pas geçtiği yerler olan su geçişleri ve dere yatakları ile kazılan tünellerden geçişler yoluyla gerçekleştirilmektedir (Hürriyet, 2017). Mardin'de ise sadece 2018 yılında yakalanan kaçak göçmen sayısı yaklaşık 1000 kişidir (GİGM, 2019b).

Grafik 6 Dicle (TRC3) Bölgesi'nde Yakalanana Düzensiz Göçmenlerin Sayıları (2018)

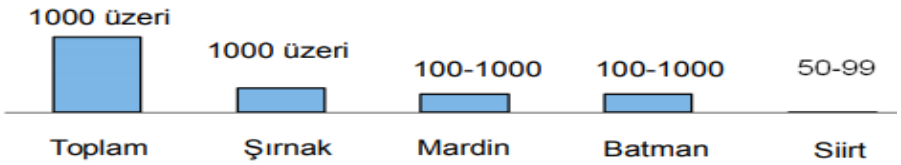

Kaynak:https://www.mardintso.org.tr/cnt-data19811/uploads/2019/06/Mardin_iktisadi_gorunum_2019-sıkıştırıldı-1.pdf

Araştırmanın yapılması için seçilen son il ise Van'dır. İran'la doğrudan sınırı nedeniyle gerek Van'da gerekse çevre illerde kaçakçılık faaliyetleri bir meslek kolu haline gelerek uzun yıllardır icra edilmektedir. Mardin ile benzer şekilde kaçakçılık faaliyetleri uzun zamandır Van'da da terör örgütü ile bir sarmal ilişkiler ağı

içerisindedir. 2019 yılında yapılan operasyonlarda “58 adet uzun namlulu tüfek, 2 adet makineli tabanca, 6 adet tabanca, 2 adet roketatar, 219 adet el bombası, 28 adet el yapımı patlayıcı, 156 adet roketatar mühimmatı, 240 adet roketatar sevk fişeği, 22 adet telsiz, 3 bin 800 kilo patlayıcı madde, 311 adet tüp, 7 adet gece görüş dürbünü ve çok miktarda muhtelif yaşam malzemesinin ele geçirilmiştir. Bunun yanı sıra 5 ton 231 kilo esrar ile 343 organizatör ve kaçakçının” da yakalandığı bilgisi, basın açıklamalarına yansımıştır (Haberler, 2019).

Van sınırında bir diğer önemli husus da Suriye ve Irak’ta yaşanılan devlet otoritesi boşlukları örneklerinin İran’da sınır güvenliği zaafları olarak ortaya çıkmasıdır (Deniz, 2014). İran devlet yetkililerince sık sık dile getirilen ekonomik durgunluk nedeniyle “7 milyon İranlı genç işsiz dolaşırken Afganlara bakmanın anlamsız olduğu” söylemleri ve çalışmamız esnasında görüşülen Afgan sığınmacıların “İran’da kötü muamele gördüklerini” açıklamaları, İran tarafından Afgan sığınmacıların Türkiye’ye yönlendirildiği iddialarına da destek olmaktadır (Anadolu Ajansı, 2018). İran’ın kötü uygulamalarına bir başka acı örnek de şudur: Bu raporun kaleme alındığı günlerde, Afganistan-İran sınırında Afgan sığınmacıların İran güvenlik kuvvetlerince işkence edilerek Hari nehrine atılması sonucu, 23 Afgan’ın hayatını kaybetmesi olayı inceleme altına alınmıştır (AAWSAT, 2020).

Şekil 5 Doğu Anadolu Bölgesinden Türkiye’ye Giriş Rotaları

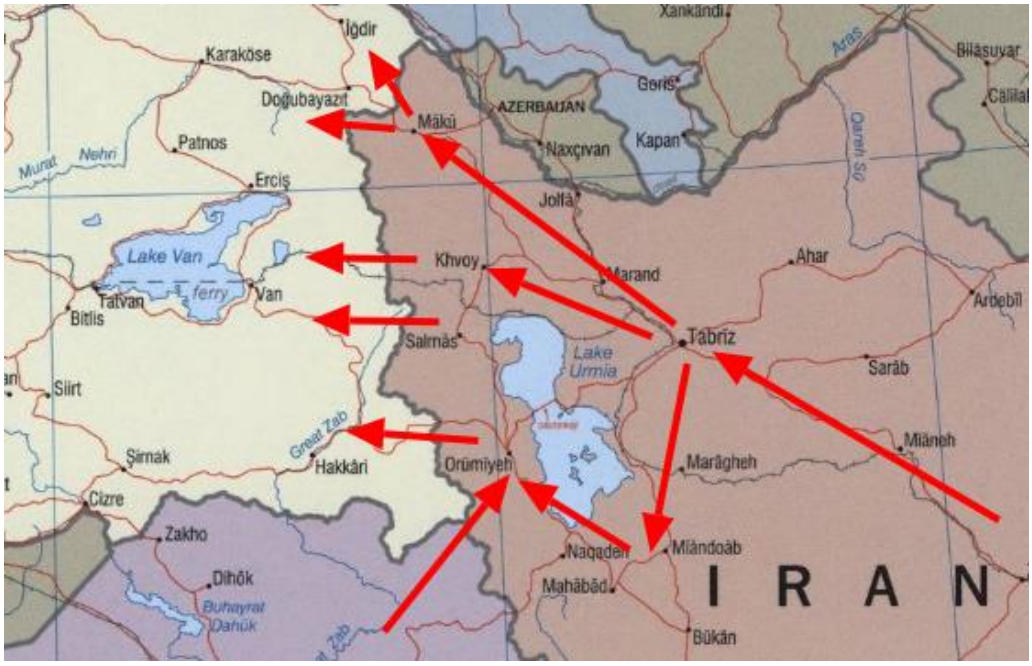

Kaynak:https://www.yyu.edu.tr/images/files/Ortadogu_ve_Asya_Kokenli_Gocmenlerin_Goc_Guzergâhinda_Turkiye_Opsiyonu.pdf

Bu çerçevede, 2019 yılı boyunca 40.180 düzensiz göçmenin yakalandığı ve 597 kaçakçılık olayında 426 kaçakçının tutuklandığı açıklanan Van ilinde (Van Valiliği, 2020), 2019 yılının 10-18 Ağustos tarihleri arasında tek bir operasyonda 1535 düzensiz göçmenin yakalanmış olması ise durumun ciddiyetini ortaya koyan bir örnektir (Van Emniyet Müdürlüğü, 2019).

Araştırmanın Metodolojisi

Araştırma tasarımı nitel yaklaşım çerçevesinde belirlenmiş olsa da veri analizi aşamasında nicel yaklaşımlardan da yararlanılarak karma bir metodoloji ile ilerlenmiştir. Nitel yaklaşımlarda çeşitlilikteki ortak temaların çıkarıldığı araştırma tasarımlarında, önceden yapılandırılan soru formları ve temalar ile ilerlenmiştir (Punch, 2014). Bu araştırmanın katılımcıları, araştırmanın problemine dayalı olarak, Türkiye'ye düzensiz yollarla girmiş göçmenlerden oluşmaktadır. Araştırmada millet, uyruk, gelinen ülke, yaş, cinsiyet gibi bir sınırlılık bulunmadığından, çeşitlilikteki ortak temalar yöntemi ile ilerlenmesi düşünülerek daha geniş bir yelpazeye tekabül eden sonuçların elde edilmesi hedeflenmiştir. Bu sebeple de yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır.

Örneklem için kartopu örneklem belirleme tekniği kullanılmıştır. Kartopu örneklem yöntemi, birbirleri ile ilişkisi bulunan ağların ve grupların merkeze alındığı araştırmalarda kullanılan örneklem belirleme yöntemidir (Neuman, 2016). Doğu sınırında düzensiz göçmenlerin en çok yakalandıkları illerden ve düzensiz göçmenlerin yoğunlukla yaşadığı illerden örneklem seçimi yapılmıştır. Ziyaret edilen şehirlerde sığınmacı/göçmen gruplarının yaşadıkları mahalleler, ilgili alanda çalışma yürüten sivil toplum kuruluşlarının bulundukları mahalleler referans alınarak ve bölgede yaşayan halkın görüşü alınarak tespit edilmiştir. Mahallelerde göçmen toplumun kanaat önderlerine ulaşılmış ve araştırma kapsamında görüşme şartlarına uyan kişilere ulaşılmıştır. Araştırmanın temel problemi gereği katılımcılar, düzensiz giriş yapan kişilerden seçilmiştir.

Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin ve Van illerinde gerçekleştirilen görüşmeler sonucu elde edilen veriler, açık uçlu ve kişinin kendi hikâyesine yönelik cevap vermesine olanak sağlayan yönü ile nitel analizlere tabi tutulmuştur. Öte yandan demografik özellikler, gelinen şehir, ödenen para gibi sayısal ve kategorize edilebilir veriler için de nicel analizler kullanılmıştır. Aynı zamanda araştırmacılar sahada

bulundukları sürede saha günlüğü tutarak bölgeye dair gözlemlerini kaydetmişlerdir. Gözlemlerin yanı sıra bölgeye hâkim, sığınmacıların sosyal ve kültürel süreçlerine tanıklık etmiş ve yerel halka mensup kişilerle odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Bu görüşmeler sayesinde araştırmada elde edilen veriler katılımcılardan alınan bilgilerle desteklenmiştir. Durumun daha iyi anlaşılabilmesi ve analizlerin desteklenmesi için de bu gözlemlerden faydalanılmıştır.

Görüşme Yapılan Sığınmacıların Demografik Yapısı

5 ilde yürütülen saha çalışması sonucunda 75 katılımcı ile görüşülmüştür. Bu katılımcıların aile kompozisyonlarına bakıldığında cevaplanan soruların yaklaşık 380 kişiyi temsil ettiği görülmektedir.[6] Görüşme yapılan katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında 47 kadın katılımcı (%63) ve 28 erkek katılımcı (%37) ile görüşülmüştür.

Grafik 7 Cinsiyete Göre Dağılım

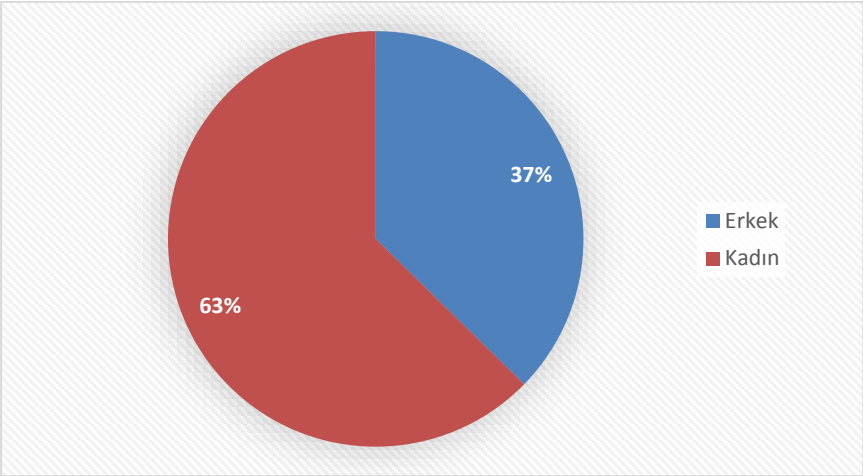

6 Bazı katılımcılar aile kompozisyonları hakkında yöneltilen soruyu cevapsız bırakmıştır. Bu sebeple araştırmanın örneklemini oluşturan kişilerin 380'den fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Katılımcıların yaş ortalaması 35,11 olarak hesaplanmıştır. Yaş dağılımları 5 kategori altında toplanmıştır. Çalışmaya katkı sunan katılımcıların yaş dağılımı en yüksek olan grubu 25-40 yaş arası (39 kişi) katılımcılar oluşmuştur. 41-64 yaş arası (19 kişi) ve 18-24 yaş arası (11 kişi) yoğunluktaki diğer yaş aralıklarını oluştururken, en az katılımcı dağılımı 18 yaş altı (4 kişi) ve 65 yaş üstü (2 kişi) gruplarında gözlemlenmiştir.

Grafik 8 Yaşa Göre Dağılım

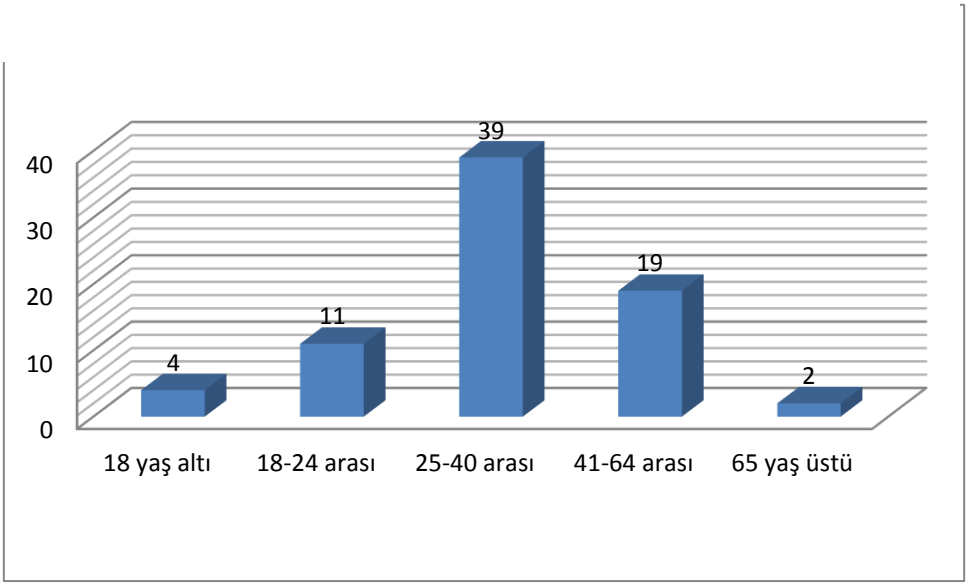

Katılımcıların geldikleri ülke ile doğdukları ülke farklılık göstermektedir. Rota gereğince geldikleri ülke genel olarak Türkiye'nin sınır komşusu ülkeler olmaktayken, menşe ülkeleri değişmektedir. Katılımcıların %71'i Suriye, %17'si Irak, %9'u Afganistan ve %3'ü İran'da doğmuştur.

Grafik 9 Doğduğu Ülkeye Göre Dağılım

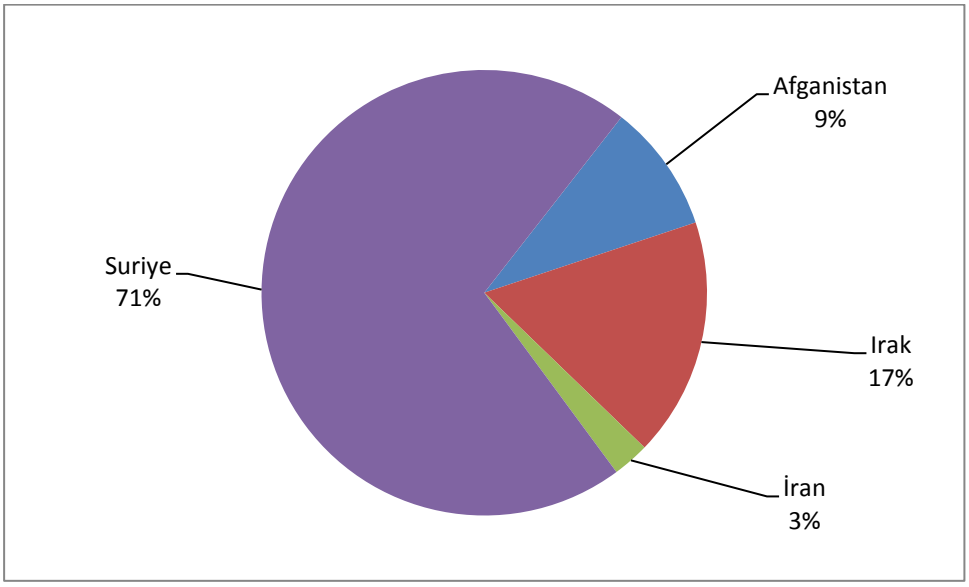

Katılımcıların ve ailelerin etnik köken dağılımları ise doğum yerlerine göre daha çeşitlidir. Bu durumda mülteci üreten ülkelerin etnik çeşitlilik açısından zengin bir yapıya sahip olduklarını söylemek mümkündür. Katılımcıların çoğunluğu Arap kökenlidir (%59). Görüşülen katılımcıların kökenleri sırasıyla %17 Türkmen, %15 Kürt, %8 Afgan ve %1 de Özbek'tir.

Grafik 10 Etnik Kökene Göre Dağılım

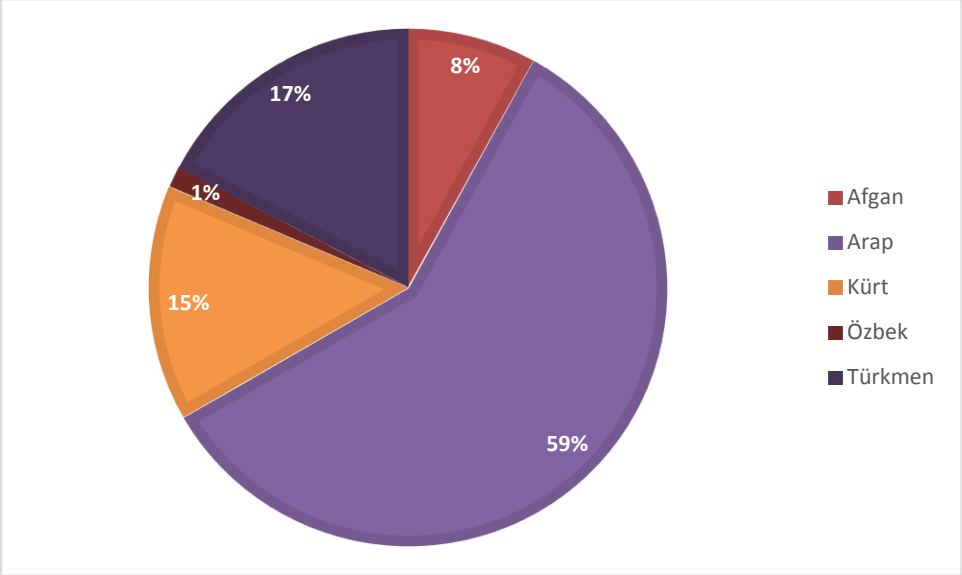

Etnik kökene bağlı olarak kişilerin anadilleri de değişmektedir. Yine etnik çeşitliliğe bağlı olduğu öngörülen anadil farklılıkları da ülkelerin resmi dillerine nazaran çeşitlilik göstermektedir. Görüşülen katılımcıların ana dillerinin %57'sinin Arapça,

%20'sinin Türkmence, %15'inin Kürtçe, %7'sinin Dari ve %1'inin Farsça olduğu kaydedilmiştir.

Grafik 11 Anadile Göre Dağılım

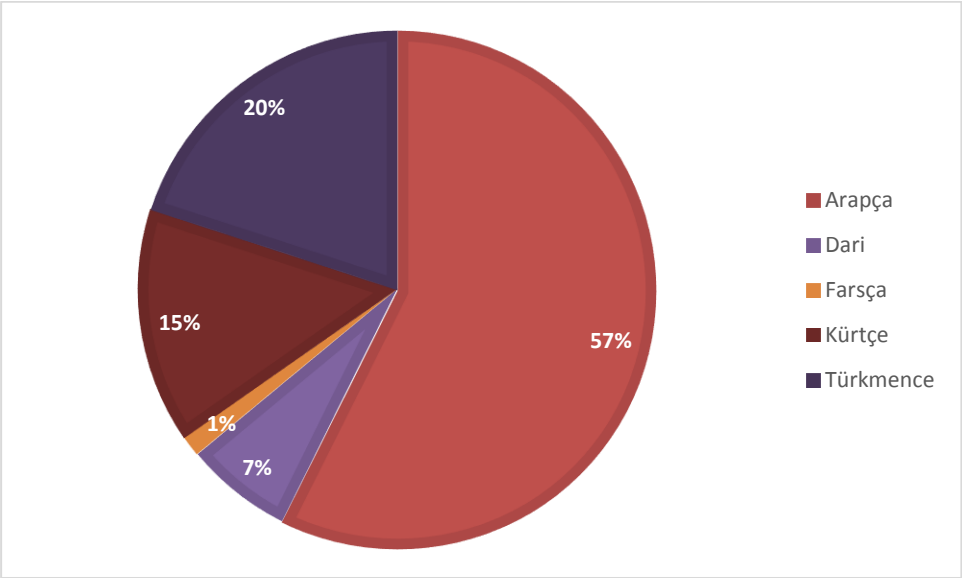

Kişilerin eğitim durumları ise cinsiyet, geldikleri ülkenin durumu ve yaşlarına göre değişiklik göstermektedir. Görüşülen 75 katılımcının 15'inin eğitim durumu lise mezunudur. Takip eden en yüksek oranlar ise hiç okula gitmeyen 12 kişi ile ortaokulu ara sınıfta bırakan 12 kişidir. En düşük eğitim durumu oranını ise 1 kişi ile yüksekokul mezunu oluştururken, üniversite mezunu katılımcı sayısı ise 3'tür. Eğitim seviyeleri araştırma bulgularında karşılaştırmalı olarak kullanılmıştır. Kişilerin tercihleri ile eğitim seviyeleri arasındaki ilişki değerlendirilecektir.

Grafik 12 Eğitim Durumuna Göre Dağılım

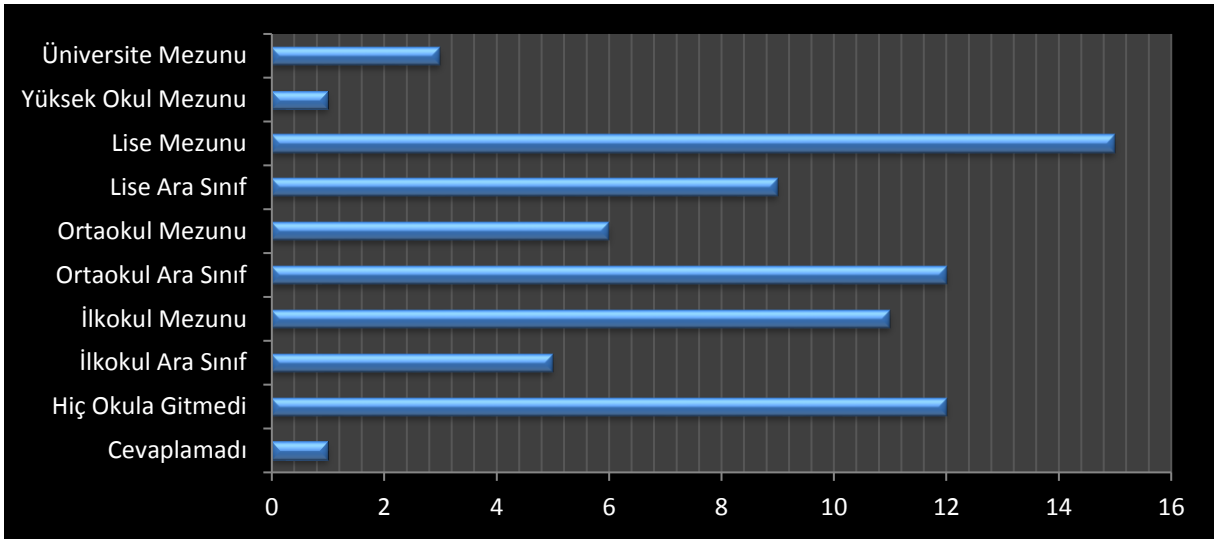

Tıpkı eğitim seviyesinde olduğu gibi, kişilerin çalışma durumlarında da cinsiyet, yaş gibi değişkenler cevapları etkileyen önemli değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma durumunu etkileyen detaylara ilerleyen bölümlerde değinilecektir. Kişilerin temel çalışma ve çalışmama durumlarına bakılacak olursa görüşülen katılımcılardan %72'sinin çalışmadığı ve %28'inin çalıştığı gözlemlenmiştir.

Grafik 13 Çalışma Durumuna Göre Dağılım

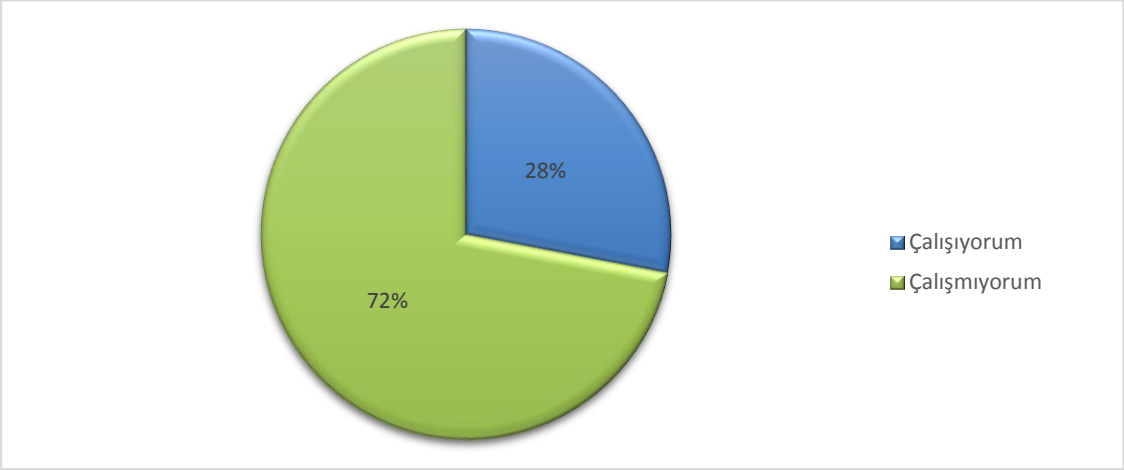

Bireylerin aile bilgilerine gelinecek olursa, medeni durum ve çocuk sayısı bu bölümde değineceğimiz son başlıkları oluşturmaktadır. 51 kişi ile en yüksek orana evli kişiler sahipken 18 katılımcının bekâr olduğu görülmüştür. 2 katılımcı eşinden boşanmıştır. 4'ünün ise eşi hayatta değildir.

Grafik 14 Medeni Duruma Göre Dağılım

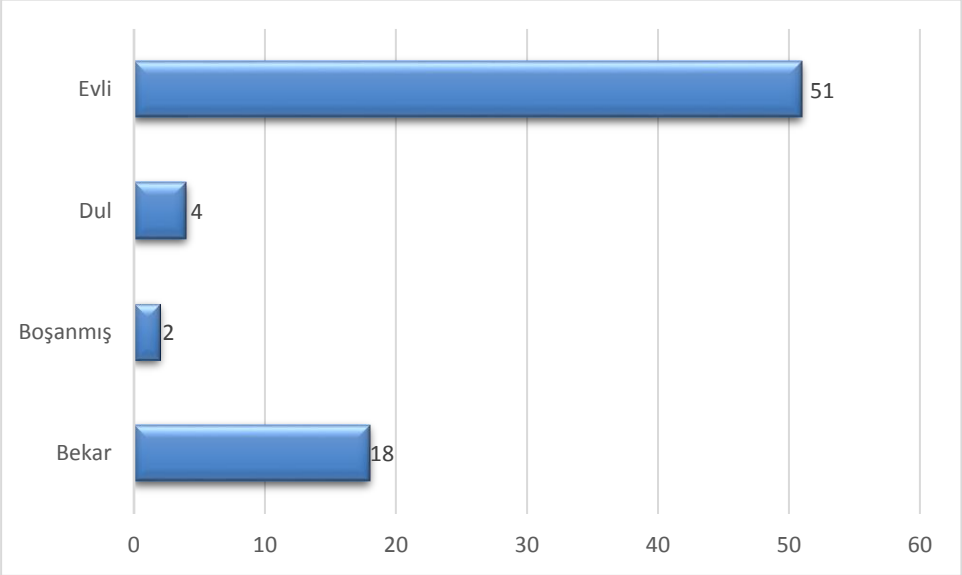

Katılımcıların çocuk sayılarına bakıldığında ise bekâr veya çocuk sahibi olmayan 7 kişi haricinde, çoğunlukla 3 ile 5 arasında sayıda çocuk sahibi olduğu gözlemlenmektedir. Nadiren 5'ten fazla çocuk sahibi olan katılımcılara da rastlanmıştır. En yüksek sayıda çocuk sahibi olan kişinin 14 çocuğu olduğu gözlemlenmiştir

Grafik 15 Sığınmacıların Çocuk Sayılarının Dağılımı

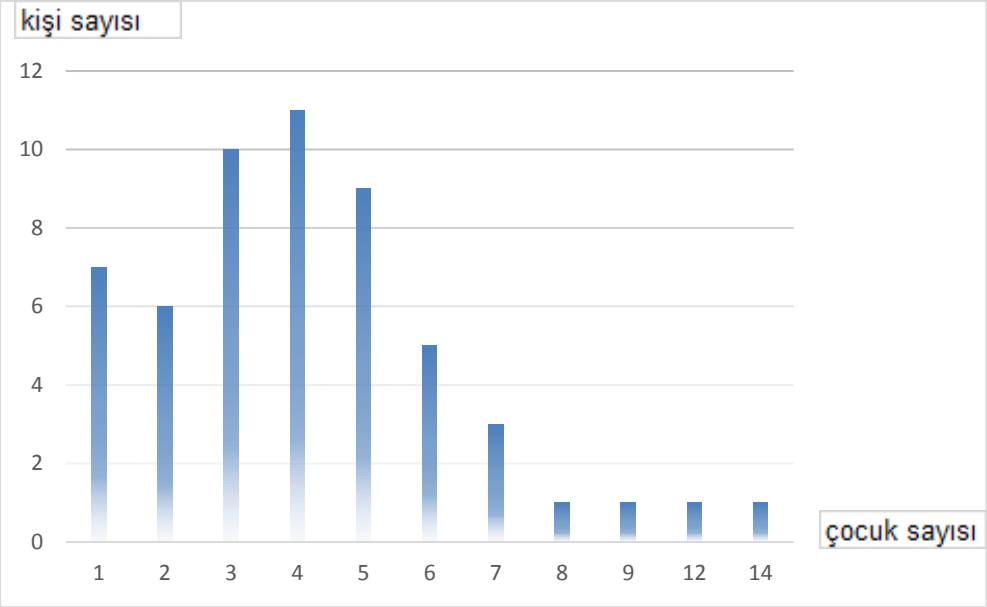

2.ARAŞTIRMANIN TEMEL BULGULARI

2.1 Yola Çıkış Kararının Alınması ve Menşe Ülkedeki Göçü Tetikleyen Durum

Çalışmada yapılan görüşmelerde çok farklı yola çıkış nedenleri bulunsa da düzensiz göçmenlerin ağırlıklı olarak çatışma bölgesi veya tehdit altında bulunan yerleşim yerlerinde yaşamaları nedeniyle yola çıkış kararı aldıkları gözlemlenmiştir.

Farklı ülkelerden düzensiz yollarla gelen kişilerle yapılan mülakatlarda ön plana çıkan farklı iki nokta bulunmaktadır. Afganistan ve Pakistan gibi Orta Asya coğrafyasından gelen kişiler, uzun yıllardır çatışmaların ve huzursuzluğun devam ettiği istikrarsız bölgelerde, bir noktadan sonra " artık dayanamaz hale" gelerek yola çıktıklarını belirtmişlerdir. Suriye'den ise "kitlesel akın (mass influx)"[7] göç hareketine katılmayan ve sınırın kapanması nedeniyle son 2-3 yıl içinde düzensiz kaçak yollarla gelen sığınmacıların yola çıkışlarını belirleyen faktör olaraksa özellikle İdlib gibi yerleşim yerlerinde kendilerini rejim ile Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD) faaliyetleri nedeniyle sürekli tehdit altında hissetmeleri, karşımıza çıkmaktadır. Suriye'den gelenler için olduğu üzere, Irak'tan Türkiye'ye gelen sığınmacılar için de göç kararının alınmasında en etkili dinamik olarak IŞİD'in terör faaliyetleri çalışma çıktılarında yerini almıştır.

Görüşme yapılan Suriyeliler, yola çıkış hikâyelerinde ağırlıklı olarak üç nedenden bahsetmişlerdir:

"Arkada ölüm kesinken, yolda ölürüz hiç olmazsa dedik, çıktık yola. Yolda onca olay, sıkıntı, şükür bitti. Bak Allaha çok şükür, sonunda buradayız ama." Suriyeli bir katılımcı

Suriye Rejiminin gerçekleştirdiği hedef ayırt etmeyen hava saldırıları asıl neden olmakla birlikte, Suriyeli sığınmacılar yine rejim tarafından gerçekleştirilen baskıların da yola çıkmalarında büyük bir etmen olduğundan söz etmişlerdir. Özellikle büyük yaştaki erkek çocuklarının rejim tarafından askere alınmak istenmesi ve çatışmanın bulunmadığı yerlerde bile bu nedenle giderek artan

[7] Mass Influx: (Kitlesel Sığınma/Akın) Yerinden edilmiş çok sayıda kişinin ani bir şekilde bir başka coğrafya veya ülkeye akın etmesi. Türkiye'nin sınırlarını açarak çok sayıda Suriyeli sığınmacıyı kabul etmesi bu olguya bir örnek teşkil etmektedir.

baskılar sonucu, Türkiye'ye zorunlu göç kararı alınmıştır. Zorla silahaltına alınma konusunda anlatılanlar sadece rejim kuvvetleri ile sınırlı kalmamaktadır. Buna benzer biçimde, aileler tarafından araştırma ekibine aktarılan önemli bir zorunlu göç nedeni çok sayıda örgütün kontrol ettiği farklı bölgelerde çocuklarının zorla silahaltına alınmalarıdır. Görüşmeler sırasında PKK/YPG'nin[8] Suriye'de kök saldığı bölgelerde kalanlar veya geçiş yapanlar, genç erkek çocuklarının yanı sıra örgütün kadın kolu YPJ[9] tarafından genç kız çocuklarının da askere alınması konusunda çok yoğun baskı gördüklerini anlatmışlardır. Görüşmecilerden bir aile, kız çocuklarının hali hazırda Suriye'de Halk Koruma Birlikleri Kadın Kolu (YPJ) tarafından zorla silahaltına alındığını, halen çocuklarından haber alamadıklarını ve çok endişeli olduklarını görüşmecilerimize aktarmışlardır.

Grafik 16 Yaşanılan Bölgenin Yola Çıkılmadan Önceki Durumu

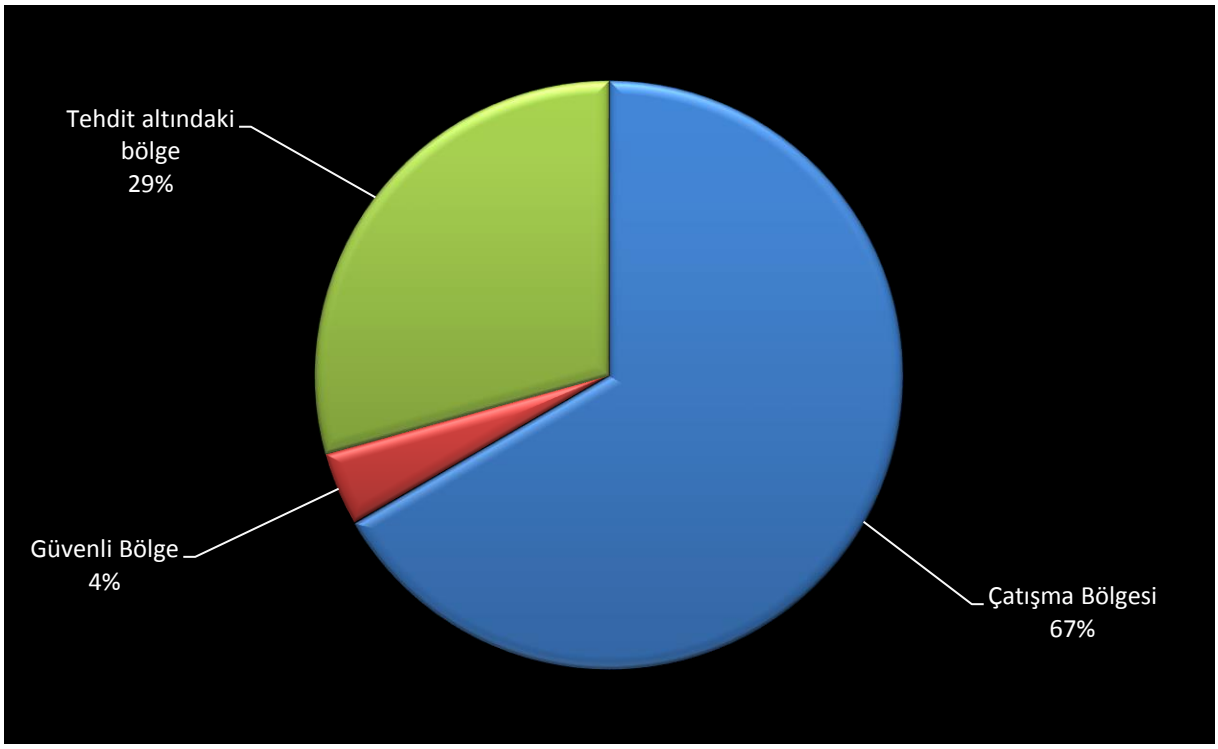

[8] YPG: Halk Koruma Birlikleri veya Halk Savunma Birlikleri, Yüksek Kürt Komitesi'ne bağlı görünüp, aslında PKK'nın Suriye kolu olarak faaliyet gösteren örgüt.

[9] YPJ: YPG'nin (Halk Koruma Birlikleri) kadın koludur. 2012 yılında YPG'nin kadın tugayı olarak kurulmuştur.

Son olarak IŞİD tehdidi ise gerek Suriyeli gerekse Iraklı sığınmacılar tarafından sıkça dile getirilmiştir. Her iki ülkede de IŞİD rejiminin hâkim olduğu bölgelerin ya silahlı çatışma altında bulunması ya da sürekli tehdit altında bölge olması başlıca bir zorunlu göç nedeni yaratmaktadır. Bununla beraber zorla silahaltına alınmak, kontrol altında tutulan veya işgal edilen yerlerin yağmaya uğraması, yaşanan temel insan hakları ihlalleri ve ileride bu tür olayların gerçekleşebileceği korkusu diğer temel nedenleri oluşturmaktadır. Bütün bunların yanı sıra IŞİD rejiminin tutumu, kişisel bağlamda da etkili olmaktadır. Görüşme yapılan Iraklı bir sığınmacı, içtiği tek bir sigara yüzünden 80 kırbaç cezasına çarptırıldığını ve infazın köy meydanında gerçekleştirildiğini, yaralarını da göstererek araştırma ekibine aktarmıştır. Ceza yalnızca kırbaçla kalmamış, katılımcı 24 bin Dinar para cezasına çarptırılmış ve 3 aylık iman okuluna[10] da devam etmeye zorlanmıştır.

"IŞİD çevirdi bizi yolda, bir sürü konuşmalar, propagandalar yaptılar, Türkiye Müslüman ülke değil, onlar gâvur, kâfir, oraya gitmeyin diye. Neymiş, bir elde rakı bir elde Kur'an. Hanım sonradan bana "o kadar cami olan yer, hiç kâfir ülke olur mu?" diye sordu. Düşündüm, kadın haklı, çıkıp geldik." Suriyeli bir katılımcı

Bilindiği üzere Afgan coğrafyası yarım yüzyılı aşan ve bitmek bilmeyen çatışmalar nedeniyle sığınmacı ve mülteci üretmeye devam etmektedir. Sovyet işgalinin ardından Afganistan'daki farklı eyaletlere hâkim olan yerel savaş lordlarının[11] başlattığı iç savaş, bu iç savaşın doğurmuş olduğu Taliban rejimi[12] ve yeniden alevlenen çatışmalar, etnik çekişmeler, sınır aşan suç şebekelerinin kaçakçılık faaliyetleri ve uyuşturucu ticareti, uluslararası terör örgütlerinin yapılanmaları, toplumsal eşitsizlikler, ekonomik zorluklar ve bitmeyen şiddet, geçici olmaktan kurtulamayan hükümetler ve en önemlisi hiç durmadan devam eden dış müdahaleler, insanların Afganistan'da normal bir yaşam sürmesini imkânsız kılmaktadır.

---

[10] İman okulları: IŞİD'in kendi dini bakışı ve dünya algısı çerçevesinde şekillendirdiği ve yine bu bakış açısı doğrultusunda insanları örgüt propagandalarının yapıldığı derslere zorla devam ettirdiği cezai okullar sistemi.

[11] Afgan savaş lordları: Sovyet işgali sonrası, Afganistan eyaletlerinde gücü ele geçirerek derebeyliği sistemi benzeri özerk yönetim sergileyen eski mücahit komutanları ile aşiret, dini veya etnik liderler.

[12] Taliban: Arapça talib (öğrenci) kelimesinin çoğulu Taliban (öğrenciler) adını benimseyen örgüt, ülkenin güneyinde Molla Ömer Ahund liderliğinde yaklaşık 50 medrese öğrencisiyle birlikte 1994'te kuruldu. Aslen Kandaharlı olan Molla Ömer, bir süre Pakistan'da ardından da Kandahar'ın kuzeyindeki Meyvend ilçesinde medrese eğitimi aldı. Oluşum, Sovyet işgaline karşı ve sonrası dönem iç savaşta yer aldı.

Sovyet işgali ile birlikte yerlerinden edilmeye başlayan ve göçe zorlanan insanlar Pakistan ve İran'a akın ederek çok sayıda mülteci kampı oluşturmaya başlamışlardır. Ancak Afganistan'da var olan etnik problemler bu ülkelerdeki kamplarda da etkisini göstermektedir. Taliban, çoğunluğunu Peştun[13] etnik kökenlilerin oluşturduğu ve dini anlamda Deobandi[14] hareketine mensup insanlardan bir araya gelmiş bir yapıdır. Afganistan-Pakistan sınırının her iki yanında da Peştun çoğunluğun ve Deobandi inancına mensup kişilerin bulunması, Taliban egemenliğini bu bölgelerde daha yoğun hale getirmektedir, dolayısıyla bu kamplarda diğer Özbek, Türkmen veya Hazara[15] gibi etnik grupların barınması çok güçleşmektedir. Barınabilenler ise Taliban veya diğer örgütler tarafından zorla silahaltına alınma veya fidye ya da haraç verme gibi uygulamalarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Görüşme yapılan sığınmacı gençlerden Şibirgan'dan gelen Türkmen asıllı bir Afgan, Afgan ordusunda jandarma olarak göreve başladığını ancak Taliban'ın hemen her yerde gizli ya da açık olarak mevcut olduğunu, görevi sırasında da kendisinden aylık 150 Amerikan Doları haraç istendiğini ve bu nedenle Afganistan'ı terk etmek zorunda kaldığını aktarmıştır. Kendisine devam eden barış süreci sorulduğunda ise bunun da kendisine göre "tiyatrodan başka bir şey olmadığı" yorumunu iletmiştir.

Araştırma esnasında, İran'da yerleşik hayata geçmiş Afganlar ile yeni geçiş yapan Afganlarla yapılan görüşmelerde benzer sıkıntılar dile getirilmiştir. İran'dan gelen sığınmacıların anlatımlarında ön plana çıkan konular, Afgan sığınmacıların İran'da hiçbir şekilde kimliklendirilmeyerek, en temel hizmetler ve sosyal haklardan mahrum bırakılmalarının yanı sıra ırkçılığa da maruz kaldıkları yönündedir. İran'da kaldıkları yıllar boyunca ikinci sınıf insan muamelesi gördüklerini ve kendi deyimiyle "görünmez adam" olduklarını belirten bir Afgan sığınmacı, en son çalıştığı köyde eşine cinsel tacizde bulunulunca karşı koymaya kalkmış, bu kavga esnasında bıçaklanarak böbreklerinden birini kaybetmiş; ancak ne yerel halktan ne de güvenlik kuvvetlerinden destek bulabildiğini ifade etmiştir. Hakkını hukuki yollarla aramaya çalışınca da otoritelerce kendisine "boşuna uğraşmaması gerektiği, karısı ve kendisi Afgan oldukları için hiçbir önemlerinin bulunmadığının" ima edildiğini/üstü kapalı

---

[13] Peştunlar Afganistan'da çoğunluğu elinde bulunduran etnik grup.

[14] Deobandi hareketi: Hindistan'ın Diyobend kentindeki Darul Ulum Diyobend mektebinde ortaya çıkmış, Hanefi mezhebine bağlı İslami harekettir. Taliban üyelerinin çoğu bu harekete mensuptur.

[15] Hazaralar: Afganistan'da bulunan üçüncü en büyük etnik grup. Diğer etnik gruplardan sadece etnik anlamda değil mezhep olarak da ayrışmaktadır. Çoğunluğu Şii İslam inancına sahiptir.

söylendiğini aktarmıştır. Türkiye'deki hizmetlere erişimdeki kolaylığın aksine, İran'da paralarının bulunduğu müddetçe hizmet alabildiklerini ve insan sayıldıklarını, bu nedenle göç yolculuğuna çıktıklarını iletmiştir.

Sonuç olarak, yola çıkış kararlarının alınışında can güvenliği ilk planda bulunmakla birlikte yaşanılan yerlerde süregelen istikrarsız durum nedeniyle, can güvenliğinin yanı sıra menşe ülkelerinde gündelik normal bir yaşamın imkânsızlığı, eğitimsizlik, yoksulluk ve geri kalmışlığın hâkimiyeti, siyasal iktidarsızlıklar, hizmetlerin yokluğu, açlık sınırlarını zorlayan ekonomik ve mali durum, etnik yapılarla birlikte kabile ve aşiret düzenleri, devam eden endişe ve tedirginlikler, toplumsal eşitsizlikler gibi diğer olgular da önemli rol oynamakta; bütün bu dinamikler ise bu insanları yeni yaşam ve fırsatlar umuduyla yola çıkmaları için tetiklemektedir.

2.2 Göçmenler Tarafından Hedef ve Transit Ülkelerin Seçilmesi Süreci

Türkiye'nin göç akınları için transit bir ülke olmaktan çıkarak hedef ülke konumuna gelme süreci çalışma bulguları ile daha da belirgin hale gelmektedir. Görüşülen sığınmacıların neredeyse tamamı (71 kişi) nihai hedef olarak Türkiye'ye gelmeyi amaçladıklarını söylemişlerdir. Üç kişi Avrupa (2 kişi) ve Kanada (1 kişi) cevabını verirken, bir kişi herhangi bir hedef ülke düşüncesi ile yola çıkmadığını belirtmiştir. "Gelmeden önce Türkiye'yi araştırdınız mı?" sorusuna ise ağırlıklı olarak "Hayır" cevabı alınmıştır. Nedeni sorulduğunda ise İran, Irak ve Suriye'den gelen sığınmacılar çok yakın kültürlerde oldukları için araştırma gereği duymadıklarını; daha önce Türkiye'ye gelmiş akraba, komşu veya arkadaşları ile görüştüklerinde Türkiye'de insanca muamele yapıldığını önceden bildiklerini belirtmişlerdir. Bu anlamda bir diğer önemli husus, sığınmacılar arasında bulunan ağ (network) yapısıdır. Bu anlamda özellikle cep telefonlarında bulunan uygulamalardan sıklıkla birbirleri ile haberleşerek bulundukları yerin durumunu birbirlerine bildirmektedirler. Örneğin, Telegram uygulaması Afganlar arasında çok popüler olup haberleşmek amacı ile sürekli gruplar oluşturmakta oldukları tespit edilmiştir.

Bunun yanı sıra sınırın her iki yanında bulunan akrabalık ilişkileri nedeniyle kendilerini çok yabancı bir kültürde bulmadıklarını; düzensiz giriş yapmış olmalarına rağmen Türk topraklarına girdikten sonra bir rahatlama hissettiklerini ileterek, artık kurtulmuş olduklarını düşündüklerini söylemişlerdir.

"Savaş öncesi geçişler şehir değiştirir gibi kolay olmaktaydı. Ara ara ben de geçiyordum, mazot, sigara parfüm lazım olduğunda. Hatta eş dost için de keyfine gidip geldiğim oluyordu Suriye'ye. Zaten buradan da görüyorsunuz, o kadar yakın..." Yayladağ'da yaşayan bir Türkiye vatandaşı

Grafik 17 Türkiye Hakkında Gelmeden Önce Araştırma Yapılması Durumu

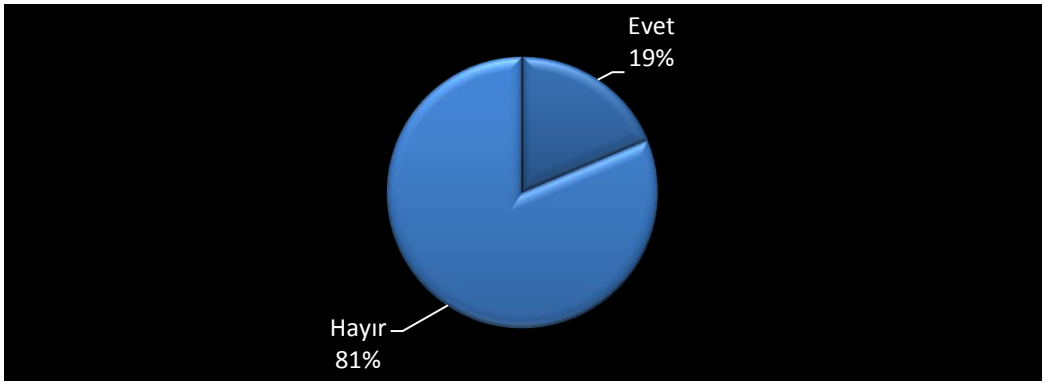

Afganistan'dan gelen sığınmacılar ise Avrupa'ya geçmenin artık çok zor olduğunu, Avrupa'da eski imkânların kalmadığını ve yabancı düşmanlığının arttığını çevrelerinden ve Avrupa'ya ulaşan akrabaları/tanıdıklarından duyduklarını belirtmişlerdir. Buna bağlı olarak Türkiye'de ırkçılık anlamında herhangi bir ayrımcılıkla karşılaşmadıklarını, daha önce gelen akraba veya tanıdıkları aracılığı ile özellikle tarım işçiliği ve mevsimlik işçilik anlamında iş bulabildiklerini ve temel hizmetlere erişim sağladıklarında kendilerini güvende hissettiklerini belirtmişlerdir. Görüşülen Afganlardan bazıları, zaten Türkmen asıllı olduklarını ve Şibirgan civarından geldiklerini, genelde Özbek sanıldıklarını ama Türk asıllı olduklarını Orta Asya Türkçesi ile araştırma ekibine iletmişlerdir. Farsça ya da Dari[16] dilini konuşamadıklarını belirten sığınmacılar, yine Türkiye'ye gelince evlerine geldiklerini hissettiklerini söylemişlerdir. Bu katılımcıların mustarip oldukları konu ise

[16] Dari: Afganistan'da yoğun olarak kullanılan ortak dillerden biri, Kaboli, Mazari, Herati gibi coğrafi bölge isimlerinden gelen lehçeleri bulunmaktadır.

“Kendilerinin Peştun asıllı ya da Taliban sanılmalarıdır”. Oysa “Afganların içinde pek çok Türkmen ya da Özbek asıllı insan bulunduğunu, bu ayrıma otoritelerce dikkat edilmesi gerektiğinin iletilmesini” araştırmacılardan rica etmişlerdir. 3 genç Afgan sığınmacı ise Avrupa ve Kanada olarak belirttikleri nihai hedeflerini orada akrabalarının bulunması nedeniyle söylediklerini, eğer ulaşamazlarsa Türkiye’de bir yaşam planladıklarını iletmişlerdir.

“Avrupa’ya geçmeyi düşünüyordum ailemle, ancak gidenlerden çok kötü hikâyeler dinledim. Orada durum çok kötüymüş, çok sert hareket ediyorlarmış gelenlere, rahat vermiyorlarmış. Türkiye’de iyi kötü kazanıyoruz, çocuklarda alıştı buralara. Ne gerek var dedik, rahatımız yerinde.” Suriyeli bir katılımcı

Vurgulanması gereken bir diğer önemli nokta, çalışmayı gerçekleştiren ve uzun zamandır göç sahasında bulunan ekibin, yıllar içerisinde sığınmacıların Avrupa’ya gitme istediğinin yerini Türkiye’ye gelme ve yerleşme isteğinin almasına bu çalışma içerisinde şahit olmalarıdır. 2013-2017 yılları arasında, özellikle Suriye krizinin patlamasının hemen ardından görüşülen sığınmacıların çoğu Avrupa’yı nihai hedefleri olarak belirtirken, son yıllarda söylemin değişikliği yola çıkışlarda nihai hedef olarak Türkiye’nin daha çok belirtildiği, kariyerlerini bu alanda oluşturan araştırma ekibi tarafından çalışma esnasında gözlenmiştir. Bir süredir Türkiye’de kalan katılımcıların tamamına yakını Türkiye’den memnun olduklarını, çocuklarının okula gitmeye, kendilerinin de çalışmaya başladıklarını iletmişlerdir. Çalışmada verilen yanıtlar, bu söyleme bir destek sağlayarak Türkiye’nin artık köprü değil nihai hedef ülke olarak seçilmesi durumunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın gerçekleştirildiği tarihlerde Türkiye’nin Avrupa’ya açılan sınırlarında sığınmacıların durdurulmaması uygulaması başlamış olmasına rağmen, görüşülen katılımcıların hemen hepsi sınıra gitmeyeceğini aktarmıştır. Kendilerini tehlikeye atmanın hiçbir anlamı olmadığını, artık Türkiye’ye iyice alıştıklarını ve en kötü Türkiye’de geçiş için uygun zamanı beklemenin daha akıllıca olacağını ileterek, kendi sığınmacı akraba vs. çevrelerinin de aynı şekilde düşündüğünü, araştırma ekibine aktarmışlardır.

Grafik 18 Hedef Ülke

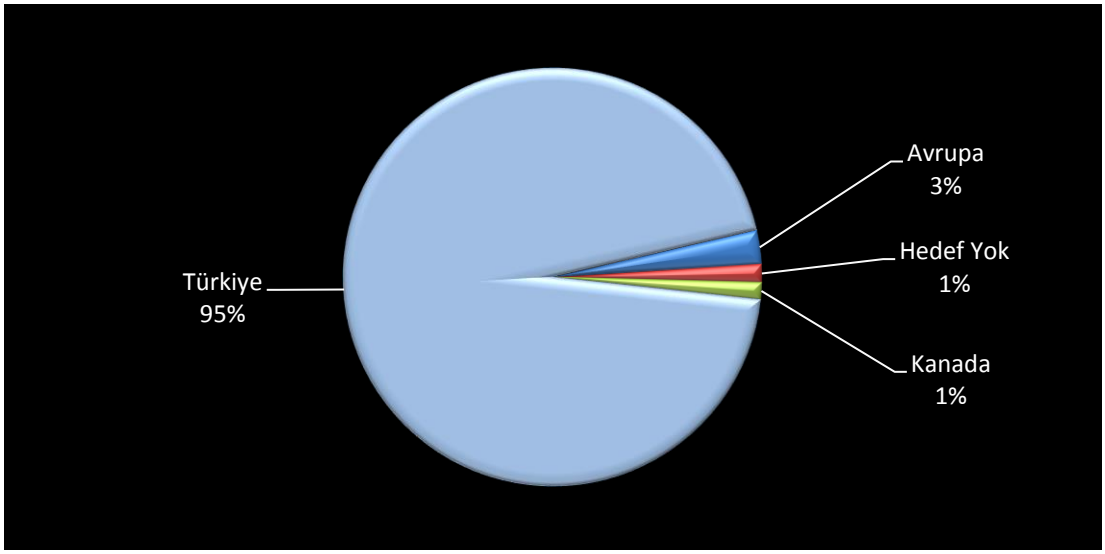

Genel çerçevede hedef ülkede bulunan akraba, tanıdık, arkadaş gibi bağlantılar sığınmacıların seçimlerinde en önemli rolü oynarken, ekonomik kaygılar ve sosyal hizmetlere erişim gibi konular karar alma mekanizmalarını etkileyen diğer önemli etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3 Kaçakçılık Olgusu ve Aktörler

İçinde bulunulan coğrafya ve yaşam alanları koşullarının, sosyal, ekonomik, siyasal ve çevresel anlamda değişerek kötü ve katlanılmaz hale gelmesi ya da hali hazırda bu dinamiklerin kötü bir durumda bulunması insanları daha iyi bir hayat ve daha uygun olanaklar aramaya itmektedir. Bu arayışların sonucu olarak, gerçekleştirilen göç hareketleri ile başka coğrafya ve ülkelere yasal yollarla girme imkânı bulunmayan bu kişilere yasa dışı yollarla giriş yapılmasının sağlanması göçmen kaçakçılığı olgusunu meydana getirmektedir. Zorla yerinden edilen bu insanlar sayıları katlanarak umut yolculuğuna çıktıkça, göçmen kaçakçılığı sorunu da bununla doğru oranda katlanmakta; uluslararası anlaşmalar veya askeri, ekonomik ve siyasi önlemler ile çözülemeyecek kadar organize, sınır aşan, karmaşık bir olgu haline gelmekte; oluşan yasadışı kar da yıldan yıla artmaktadır. Sadece 2018 yılı Europol raporlarında bile 17.459 şüpheli göçmen kaçakçılığı nedeniyle yer alırken, düzensiz göçmen sayısı arttıkça da yıllık 7 milyar Avro yasadışı kazancın ileriki yıllarda 2 ya da 3 katına çıkabileceği belirtilmektedir.

Göçmen kaçakçılığı, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin (UNODC) tanımı ile "Her ne şekilde olursa olsun, maddi çıkar edinmek amacıyla bir kişinin vatandaşı olmadığı ya da daimî olarak oturmadığı bir devlete yasadışı yollarla girmesine yardımdır" (UNODC, 2000).

Göçmen kaçakçılığı, Türk Ceza Kanunu'nun 79. Madde içerisinde "Doğrudan veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan bir yabancıyı ülkeye sokmak veya ülkede kalmasına imkân sağlamak ya da Türk vatandaşı veya yabancının yurt dışına çıkmasına imkân sağlamak" olarak tanımlanır. Göçmen kaçakçılığının yaptırımları ise aynı maddede şu şekilde belirlenir: "Üç yıldan sekiz yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır... Suçun, mağdurların; hayatı bakımından bir tehlike oluşturması, onur kırıcı bir muameleye maruz bırakılarak işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarısından üçte ikisine kadar artırılır. Göçmen kaçakçılığı suçunun, suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu kapsamında kurulan örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek cezalar yarı oranında artırılır. Bu suçun bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur". Bunun yanı sıra "göçmen kaçakçılığı suçuna teşebbüs" de suç tamamlanmış gibi cezalandırılır.

Bu yasadışı faaliyetlerde rol alan kişiler ise göçmen kaçakçıları, organizatörler, kasa ve emanetçiler, yerel kaçakçılar, şoförler, sahte belgeciler, aracılık yapanlar, konaklama sağlayanlar (sınır bölgelerinde yaşayan köylüler, otel ve kiralık ev sahipleri) ve rehberler olarak kaçakçılığın karmaşık dinamiklerinin aktörleri olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Çalışmada katılımcılar organizatörler ve sahte belge sağlayanlarla asla görüşmediklerini belirtirlerken, yola çıkışlarının ilk etabında aracıların ön ayak olması ile önce göçmen kaçakçılarına teslim edilerek araçlara bindirildiklerini, şehirlerarası yolları genelde panelvan ve midibüslerde bulunan şoförler ve aynı araçtaki rehberler aracılığı ile geçtiklerini bildirmişlerdir. Rehberler ve yerel kaçakçılar, yolda olabilecek polis çevirmeleri hakkında ön bilgili veya illegal oluşumların kontrolü altındaki bölgelerde kilit noktada bulunan kimseleri tanımakta ve buralarda rüşvet çarkını işleterek geçişlerin yapılmasını sağlamaktadır.

Sınır geçişleri ise yine yerel rehber ve kaçakçılar tarafından yaptırılmaktadır; zira bu kişiler coğrafyayı çok iyi tanımalarının yanı sıra sınırda bulunan mayınların yeri, ne

zaman geçiş yapılabileceği, güvenlik zafiyetleri veya rüşvet alabilecek yozlaşmış güvenlik görevlilerinin mesai saatleri gibi konuları çok iyi bilmektedirler. Emanetçiler ise organizasyonların kullandığı sigortacılık sistemi gibi işlemektedir. Sığınmacının aracı ile belirlediği güvenilir kişi, ortak arkadaş, tanıdık, akraba gibi bir şahsa yol ücretini emanet etmesinin ardından, sığınmacının güvenle hedefe varmasıyla ücretin kaçakçı veya aracıya teslimini sağlayan bu kişiler, yani "emanetçiler" sistemde yerlerini almaktadırlar. Bu noktada sigorta her iki yönde çalışmakta olup sığınmacı parasının gasp edilmesi tehlikesinden kurtulurken, organizasyonlar ise bu yolla para akışı ve trafiğin takibini neredeyse imkânsız hale getirmektedirler.

Konaklama konusunda ise katılımcılar dinlenme ve molaların genellikle gün ışığında yapıldığını belirtmişlerdir. Kalabalık bir sığınmacı ekibi dikkat çekeceği için, gündüzleri getirildikleri otel, pansiyon, çiftlik evleri veya kimi zaman ağaçlıklar ve ormanlarda mola verilerek karanlığın inmesini beklediklerini iletmişlerdir. Buralarda da kalınan yerlerin son derece konfordan uzak ve pislik içinde, tıklım tıkış, çoğunlukla tuvalet ve içme suyu bulunmayan yerler olduğunu yine araştırma ekibine anlatmışlardır. Burada konaklamayı sağlayan otel sahipleri, pansiyon kiralayanlar ya da köylerdeki metruk çiftlik evleri veya kulübelerin sahipleri ile tartışmalar yaşanmış olsa da başka bir çareleri bulunmadığı için mecburen konaklama gerçekleştirilmiştir. Özellikle Afgan ve Iraklı katılımcılar, otel, pansiyon gibi yerlerde kendilerinden ilk başta anlaşılan ücret dışında, kendilerinden tekrar tekrar konaklama için para istenildiğini, verilmediği takdirde kaçakçılar ve mekân sahipleri tarafından en hafif bir cezalandırma metodu olarak "darp edildiklerini" anlatmışlardır.

Görüldüğü üzere göçmen kaçakçılığı olgusunda roller son derece karmaşık bir hal almaktadır: Bir kaçakçı hem rehber hem şoför hem de aynı zamanda sınıra yakın bir bölgede konaklama sağlayan çiftlik sahibi olarak karşımıza çıkabilmektedir. Afgan bir katılımcının aktardığı üzere, yol boyunca farklı tabiiyetten 17 kaçakçının göçmen kaçakçılığı olgusunun farklı rollerinde görünmesi ve bu kişilerin organizasyonların sadece görünen yüzleri olması, yasadışı faaliyetin ne denli büyük, sınır aşan ve organize bir mahiyette olduğunu gözler önüne sermektedir.

2.4 Aracı ve Kaçakçılara Erişim

Çalışmada görüşme yapılan kişilerin geldikleri coğrafyaların ağırlıklı olarak çatışma veya yoğun tehdit altında bölge olmasından dolayı, göçmen kaçakçılığı faaliyetleri bu

coğrafyalarda uzun zamandır var olan dinamikler bütünü olarak süregelmektedir. Bu bölgelerde göçmen kaçakçılığı doğal yaşamın bir uzantısı haline gelmiş olup çalışma çıktılarında da görüleceği üzere, kaçakçılar sığınmacıların yakın çevrelerinde ve çok kolayca ulaşabilecekleri yerdedirler.

Bu bağlamda katılımcıların % 47'si "Kaçakçı ve organizatörlere nasıl ulaştınız" sorusuna yakın çevrelerini oluşturan tanıdık/komşu/arkadaş sayesinde ulaştıkları yanıtını vermiştir. %5'lik katılımcı dilimi ise hikâyelerini anlatırken bu kısımda genellikle durumu yadsımadıklarını gösterircesine gülerek, "Kaçakçı veya aracıları zaten tanıyordum" ifadesini kullanmışlardır. Katılımcıların %19'u ise bizzat akrabaları tarafından aracı ve kaçakçılara yönlendirildiklerini belirtirken, bu akrabaların %16'lık bir diliminin ise daha önce göç yolculuğu yapmış olmaları ve gittikleri yerden bu sığınmacıları yönlendirdikleri görüşmeler sırasında ortaya çıkan önemli bir bilgidir.

Grafik 19 Aracı Kaçakçılara Erişim Yöntemi

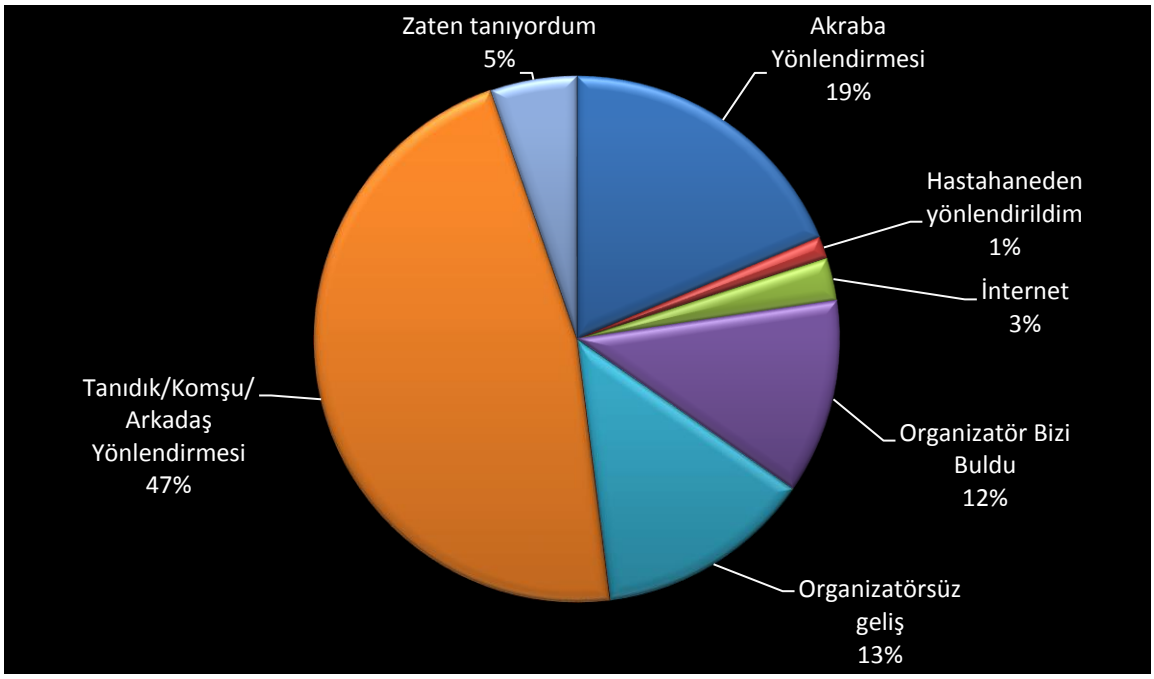

Kaçakçılara ulaşımın kolaylığı, %12'lik dilimin ifadelerinde ise daha da belirgin hale gelmektedir. Bu dilimdeki katılımcılar kaçakçı ve aracıların kendilerine ulaştığını ve kaçak göç yolculuğu için kendilerini ikna etmiş olduklarını belirtmişlerdir. Afgan bir katılımcı tarafından, Taliban tarafından tehdit edilen kişilerin her nasılsa kaçakçılar ve aracılar tarafından bilindiği ve kendilerine bu kişilerin bir teklifle geldiği

iletilmiştir. Yine, Afganistan, Pakistan ve İran'dan gelen katılımcılar bu duruma örnek olarak Tahran'ın Azadi meydanında sadece 10 dakika dolaşılırsa çok sayıda aracının hemen yanlarına geldiğini ve nereye gitmek istediklerini sorduğunu anlatmaktadırlar.

"Türkiye, İran ve Afganistan'da çeşitli dolandırıcılar insanları Avrupa'ya götürme telkiniyle kandırıp, dolandırıyor. Bu iş şimdi çok büyük bir sektöre döndü, çok para var. Gençler mecbur bu işlere karışıyorlar." Afgan Katılımcı

İnternetten ulaşım %3'lük bir dilim olarak düşük oranda görünse de katılımcıların verdikleri bilgiler çok ilginç bir diğer araştırma alanına konu sağlamaktadır: Özellikle İran'dan Türkiye'ye geçişler ve ikamet izni için Instagram, Facebook ve benzeri sanal mecralarda kaçakçılık reklamları gizlenmeye gerek duyulmaksızın yapılmaktadır. Bu metodu kullanmamalarına rağmen, diğer katılımcıların da bildiği ve bizzat telefonlarından ekibe göstermiş oldukları sosyal medya hesaplarında sahte kimlik, pasaport ve belgelerin fotoğrafları veya geçiş yapmış, ikamet almış vs. kişilerin hikâyeleri, reklam olarak yayınlanmakta ve bu olaylar basına kadar (Euronews, 2020) yansımış durumdadır. Bu anlamda İran'daki güvenlik ve kanun uygulamalarındaki boşluğu ve bu boşluğun yasadışı oluşumlarca nasıl doldurulduğu, bütün yönleriyle gözler önüne serilmektedir.

Katılımcıların %13'ü ise, genellikle Suriye menşeli olup tanıdıkları arasında Hatay, Şanlıurfa ve Gaziantep'te sınıra yakın yaşayan, kendi imkânlarıyla kaçak geçiş yapan sınır köylüleri ya da coğrafyayı iyi bilen rehber bulunan kimselerdir.

Son ve ilginç bir örnek olarak, "hastane yönlendirmesi ile" cevabı veren bir katılımcıya nasıl geçiş yaptığı sorulduğunda Suriye'deki bir hastaneden Türkiye'de tedavi olması gerektiği yönünde rapor aldığını ve ambulansa bütün ailesini de yükleyerek, sınır geçişini gerçekleştirmiş olduğunu iletmiştir. Kendisi gibi pek çok kişinin de Suriye'deki hastanelerde gerekli ayarlamaları yaparak, bu raporlar ile ambulanslar aracılığıyla kaçak geçiş yapmakta olduğunu aktarmıştır. Sadece bu bilgi bile, göçmen kaçakçılığı olgusunun boyutlarının nerelere uzanabildiğini göstermektedir.

Araştırmanın "Aracı ve Kaçakçılara Erişim" bölümünde ortaya çıkan dikkate değer bir diğer bulgu ise bütün katılımcıların kaçakçılık organizasyonlarını son derece normal, kolay ulaşılır ve olağan bir yapı olarak algıladıklarıdır. Bu anlamda, suçun normalleşmesi durumu son derece tehlikeli bir hale gelmekte ve kaçakçılıkla mücadeleyi çok zor bir hale getirmektedir. Afganistan, İran, Irak ve Suriye coğrafyasından katılımcıların, kaçakçılarla olan hikâye anlatıları boyunca can kayıpları da dâhil olmak üzere gerçekleşen bütün şiddet, zulüm, tecavüz ve dolandırılma içeren olayları "kaçakçılığın içinde olabilen işler" olarak görmektedirler. Ayrıca bütün hayatlarını kaçakçıların eline bırakabiliyor olmaları ise suçu normalleştirmenin psikolojik boyutu olarak aktarılması gereken paralel bir bulgudur. Bu doğrultuda göç yolculuğunu gerçekleştiren kişilerde görülen sosyal desteğin kaybolması, yitirme duygusu, evden ve bağlı olduğu kültürden kopmayla gelen yas hali gibi durumların etkisiyle suçu normalleştirme davranışının, yaşanılan travmalar ile baş etmek için kullanılan işlevsel bir olgu olduğu görülmektedir.

"8 çocuğum var benim, ama 7'si yanımda. En büyük oğlum Halep'te yaşarken pazarda çalışırdı. Bombalamada öldü. Ondan sonra bir daha eskisi gibi olamadık. Korktuk, ya diğer evlatlarıma da bir şey olursa diye duramadım oralarda. Allah razı olsun tanıdık var, çok para aldı ama bizi de Türkiye'ye geçirdi, sağ olsun. Evlatlarım kurtuldu." Suriyeli katılımcı

2.4.1 Ücretler ve Ödeme Şekilleri

Grafik 20 Aracılara Ödenen Ücret (ABD Doları/Kişi).

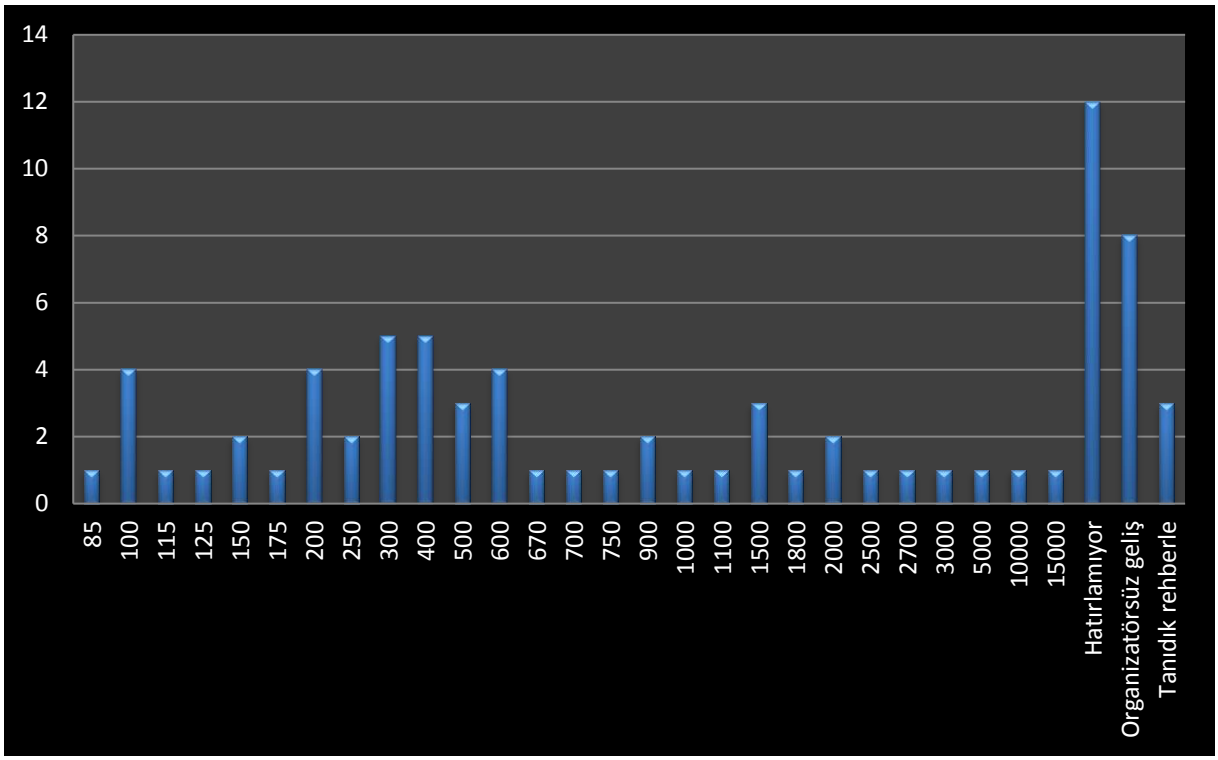

Yolculuk için ödenen ücretler pek çok farklı ülke para biriminden cevapların kolayca anlaşılması açısından, içinde bulunan yılın (her geçiş için geçişin yapıldığı yılı) günlük T.C Merkez Bankası kuru üzerinden Amerikan Doları'na çevrilmiştir. Ücretler coğrafi uzaklığa, kişi sayısına ve geçilen bölgelerdeki var olan durumlara göre değişiklik göstermektedir.

Örnek olarak, Irak'tan gelen 7 kişilik bir aile, kişi başına 2000 doları aşkın bir meblağ ödemiştir. Irak coğrafyası görece yakın dursa da Kuzey Irak'tan etnik köken nedeniyle geçiş yapılamamış, dolayısıyla Suriye üzerinden büyük meblağlar ödenerek Türkiye'ye geçiş sağlanmıştır. Bu örnekle birlikte, Irak ve Suriye'nin uzak noktalarından gelen katılımcıların hikâyelerinden anlaşılan, iç savaş ya da çatışma, kaçakçılık faaliyetlerini çok da engellememektedir; zira herkes göçmen kaçakçılığından payına düşeni almaktadır. Afganistan ve Pakistan'dan gelişler genelde kişi başı 1500- 2000 dolar arası, Irak'tan 1000-2000 dolar ve İran'dan geçişler 400-1000 dolar arası iken; Suriye'den gelişler ise sınıra yakın bölgelerden 85, uzak yerlerde ise 600 dolar arasında olmak üzere değişmektedir. Kadın katılımcıların çoğu, kültürel kodlar nedeniyle aracı veya kaçakçılarla kocaları veya erkek akrabaları anlaştığı için ücretleri bilmediklerini ya da hatırlamadıklarını belirtmişlerdir.

"Biz o zaman 1000 dolar verip geçtik, ama bilmiyorum kim kiminle anlaşmış, ne olmuş bilmem, parayı verip geçtik. Şimdi duvar yaptılar, o 1000 dolara geçiş, oldu sana 2500 dolar. De ki, her metreye asker diktiler, o geçiş 5000 dolar olur ama yine geçiş olur. Bu iş böyle, ne yaparsan yap, geçecekler! Ben sana sorayım, kafanı kesecekler deseler, öleceksin deseler, can mı tatlı paran mı?" Suriyeli bir katılımcı

Yine sınıra yakın olan veya sınır coğrafyasını bilen Suriyeliler organizatör veya kaçakçıya ihtiyaç duymadan genelde yürüyerek sınırı geçtiklerini anlatmışlardır. Aynı şekilde sınırı tanıdık rehberler ya da coğrafyaya hâkim olan arkadaş/akraba/komşu aracılığıyla geçenler bulunmaktadır. Her iki şekilde de ücret ödemeden kaçak sınır geçişini gerçekleştirenlerin tamamı Suriyeli katılımcılardır.

Tabloda bulunan sayılar, aracı veya kaçakçıya bütün yolculuk için ödenen miktarları yansıtmaktadır; bunun dışında katılımcılar yoldayken kendilerinden sıklıkla barınma, örgüt veya silahlı oluşumların bölgesinden geçiş veya gıda için ekstra ücret talep edildiğini bildirmişlerdir. Bu durumda, anlaşma kapsamında verdiği güvenli geçiş garantisine riayet etmeyen kaçakçıların, sığınmacıları silahlı oluşum/örgüt mensuplarının insafına bıraktığı görülmektedir. Daha da korkuncu, araştırmaya katılan bir kişi Irak'tan Türkiye'ye gelmek için PKK/PYD bölgesinden geçerken, paralarının tamamını aracıya verdikleri için parasız kaldıklarını ve bu sebeple kendisi

gibi parası olmayanlarla birlikte parasız kalan savunmasız kişilerin gözaltına alındığını aktarmıştır. Katılımcı, kaçakçılar ile PKK/PYD arasında anlaşma olduğunu, gruplar geçerken insanların savunmasız genç bireyler seçilerek zorla alıkonulduklarını aktarmıştır. Gözaltında tutuldukları hücrelerde 1,5-2 ay kadar bekletildiklerini, bu sırada kendilerinden kan ve doku örneklerinin alındığını ve zaman zaman aralarından bazılarının götürüldüğünü anlatmıştır. Daha sonra öğrendiği üzere, zengin Arap ülkelerinden gelen yasadışı organ nakli taleplerini karşılamak için sığınmacıların organlarının alındığını ve kendisinin fidye karşılığında akrabalarına teslim edilerek kurtulduğunu araştırma ekibine ifade etmiştir.

"20-30 yaşındaki kadınları getirip 50 yaş üstü Türk veya Suriyeli erkeklerle evlendirirler, bunun ticareti çok dönüyor buralarda, araştırın bak, boşanma çok arttı bu sıralar. Polis asker filan engellemeye çok çalışıyor ama hangi biriyle uğraşsın? Evlendiremediklerini de fuhuş evleri var oralarda çalıştırırlar. Çok yazık ama yapacak bir şey yok, dünyanın düzeni böyle." Reyhanlı yerlisi

Zorunlu göçe maruz bırakılanlar arasından en hassas grupları oluşturan yalnız veya çocuklarıyla yola çıkan kadınlar hem kaçakçılardan hem de silahlı örgüt/oluşum mensuplarından şiddete, tacize ve/veya tecavüze maruz kalmaktadırlar. Yine katılımcılardan eşi olmayan Iraklı bir kadın, canını ve ailesini kurtarabilmek için çıktığı göç yolculuğunda, parası kaçakçılar tarafından gasp edilince Irak ve Suriye boyunca sayısız tacize ve iki kez tecavüze uğradığını, geçmelerine ancak bu şekilde izin verildiğini aktarmıştır. Çocukları çok küçük olduğu için elinden hiçbir şey gelmediğini ve bütün olanlara katlanmak zorunda kaldığını ekibin kadın araştırma üyelerine gözyaşları içinde anlatmıştır. Görüldüğü üzere kaçakçılık organizasyonları ve yol boyunca coğrafyalara hâkim olan örgütler ile silahlı yapılar, hiçbir savunması olmayan sığınmacıların paralarını ve hatta bedenlerini, hukuki yaptırım korkusu olmadan ve insani endişe duymadan farklı biçimlerde sömürmekte; sığınmacıların kişisel özgürlük ve vücut bütünlükleri dâhil olmak üzere pek çok temel insan hakları ihlal edilmektedir.

2.5 Yol Süreci

Yol süreci, göçmen kaçakçılığı ve kaçak göç olgusunun bütün aktörleri için en önemli aşamadır. Her bir sığınmacının yol hikâyesi, mesafe ve coğrafya fark etmeksizin kendine has olaylar içermektedir.

Kaçakçı ve aracılar yolda gerçekleşebilecek olaylar ve risklere karşı çoğunlukla herhangi bir ön bilgi sağlamamaktadır. Yol süreci sıkıntılı geçen katılımcılar, yolda başlarına gelen olaylar hakkında önceden kendilerine bilgi verilmiş olsa belki farklı metotlara başvurabileceklerini veya zamanlama değişikliğine gideceklerini aktarmışlardır. Yolculuk hakkında ön bilgilendirme yapılan az sayıdaki katılımcı ise risklerin genellikle sınırlarda askerlerin ateş açabileceği, yakalanma riski belirip kaçın denildiğinde ne yapmaları gerektiği, hangi bölgelerde sessiz durmaları gerektiği, çeteler veya silahlı oluşum/örgütlere denk gelindiğinde ne söylenmesi gerektiği, polis kontrolüne takılır veya yakalanma riski oluşursa kaçakçının onları terk edeceği, yolun sonunun belli olmadığı ve bu noktada Allah'a güvenmeleri gerektiği gibi risk ve öneriler, sığınmacılara aktarılmıştır.

Grafik 21 Yolculuğun Risklerine Dair Ön Bilgilendirilme Durumu

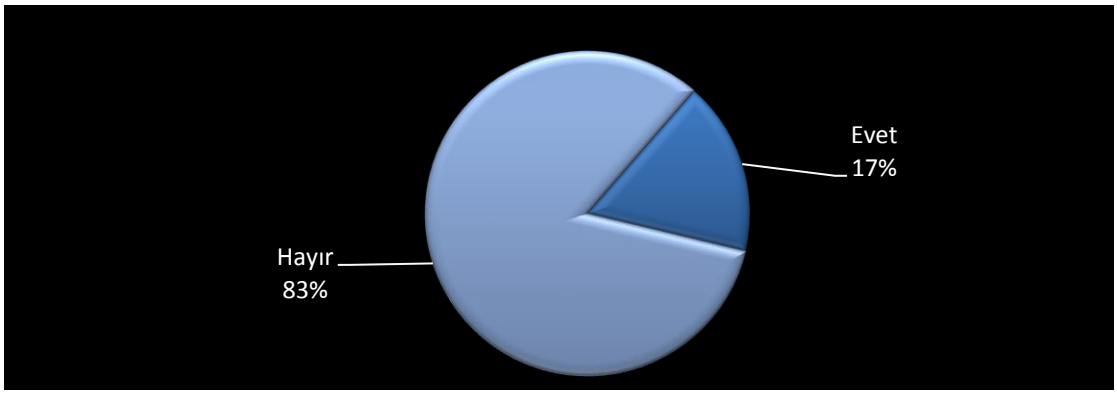

Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer çıktı ise en güvenli yolculuğu kendilerinin sağlayabileceğini belirten kaçakçıların da olduğu gerçeğidir. Mülakatların ardından katılımcılarla gerçekleştirilen sohbetlerde, kaçakçılar ve kaçakçılık organizasyonları arasında yoğun bir rekabet gerçekleştiği bilgisi ortaya çıkmıştır. Bu noktada katılımcılar yola çıkmadan önce aracı veya kaçakçılarla anlaşırken, kendilerine bazı garantiler vaat edildiğini anlatımlarında iletmişlerdir. Çalışmada, sığınmacılara verilen garantiler şu şekilde sıralanmıştır: güvenli geçiş garantisi, konaklama, ulaşım, ulaşılan ülkede kontak kişiyle temas sağlama (bir sonraki kaçakçıya devir), sınır

geçişi hariç yolda refakat ve gıda. Sözler verilmiş olmasına rağmen, pek çok yol hikâyesinde kaçakçıların, sığınmacıları değişen ve gelişen durumlar karşısında yalnız bıraktıkları ve en iyi ihtimalde çekilerek hiçbir şeye karışmadıkları ortaya çıkmaktadır.

Grafik 22 Kaçakçılar Tarafından Sağlanan Servisler

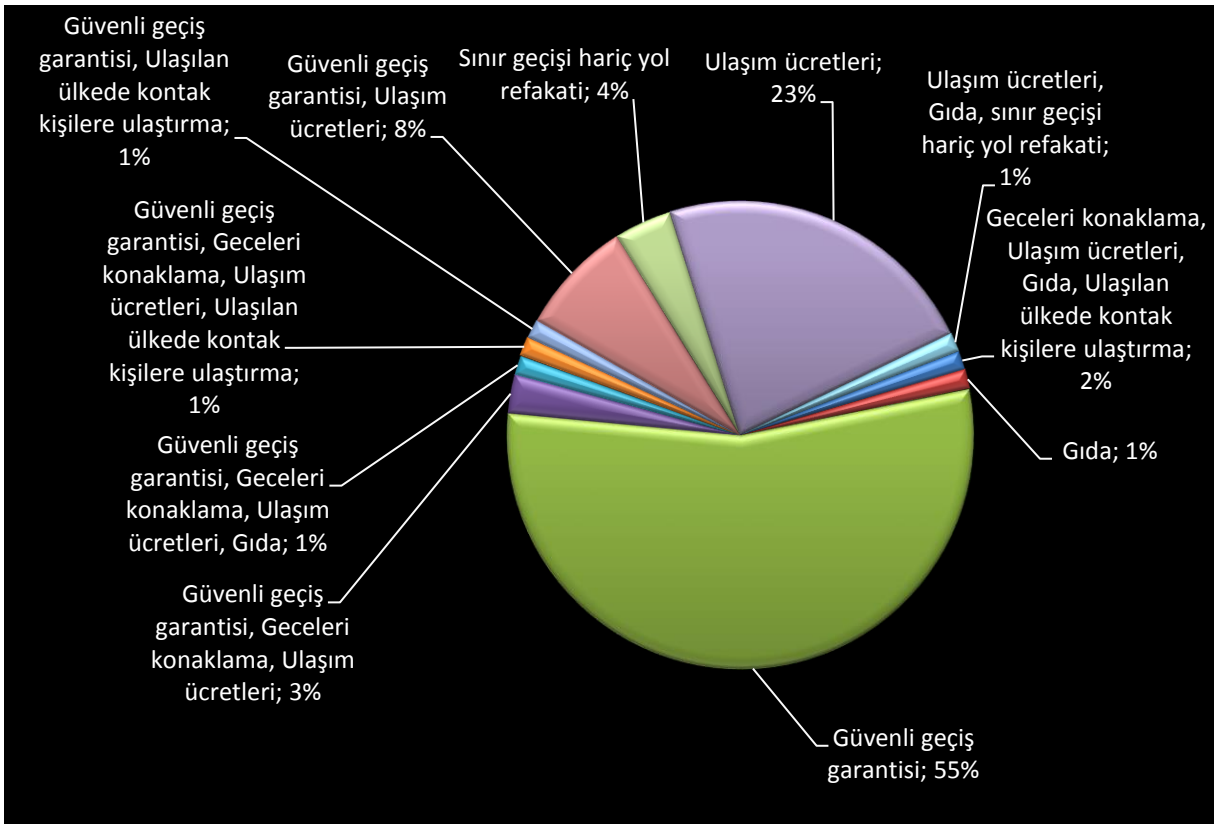

Özellikle çatışma bölgelerinin kaotik ortamlarında kaçakçılar, silahlı oluşum/örgüt mensuplarıyla daha önceden anlaşmış olsalar dahi sıkıntılar çıkabilmekte, kaçakçı olaylara müdahale etmeye çalışsa da önüne geçemediği durumlar gerçekleşmektedir.

Verilen sözlerin tutulmaması veya şartların anlatıldığı gibi çıkmaması gibi durumlarda gruptaki sığınmacılardan kaçakçılara karşı bir itiraz, tartışma veya hak arama mücadelesi verilip verilmediği sorulduğunda ise çoğunlukla "Hayır" cevabı alınmıştır. Kaçakçıyla girişilen tartışma/kavga/itiraz gibi durumlarda katılımcılar çoğunlukla olaya katılmamayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Sadece bir katılımcı, kaçakçının kararları yüzünden sığınmacılar arasında kavga çıktığını aktarmıştır.

Grafik 23 Yolda Kaçakçıyla Tartışma/Kavga/İtiraz vs. Yaşanması Durumu

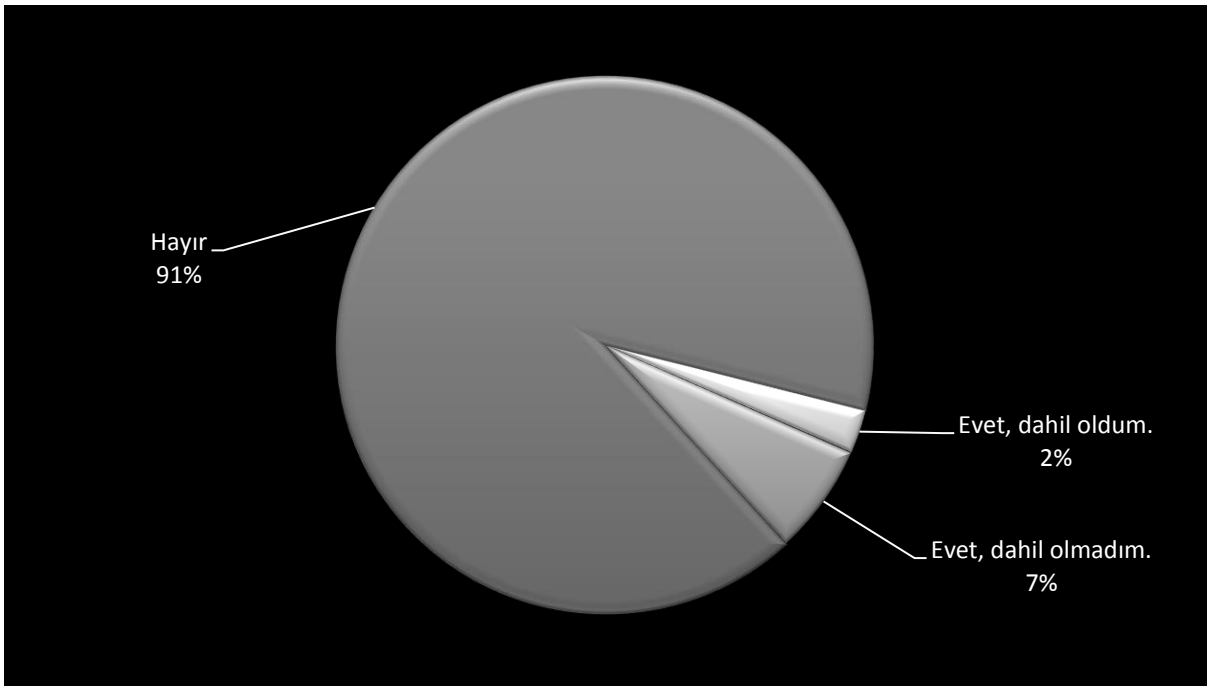

Katılımcıların, "Yolculuk süresince herhangi bir kişi tarafından kötü muameleye (şiddet, taciz, zorla alıkoyma, tehdit, yolda terkedilme vs.) maruz bırakıldınız mı?" sorusuna verdiği yanıtlardan, neredeyse her 4-5 yolculuktan birinde bu tür bir olayın gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu çalışma için hazırlanan araştırma evreni, yani sadece Türkiye'ye düzensiz giriş yapmış sığınmacı sayısına oranla olgu düşünüldüğünde, tablonun ne denli ağır ve vahim olduğu görülmektedir.

Afgan bir katılımcının anlatımıyla, gündüzü geçirmek ve konaklama amacıyla İran-Türkiye sınırında gelinen bir köy evinin yıkıntısında, 30 sığınmacının ufacık bir odaya tıkılarak bütün geceyi geçirmesi istenmiştir. Katılımcı, soluk almanın bile çok zor olduğu tıklım tıkış ortamda, durumdan sürekli şikâyetçi olan bir sığınmacının kaçakçılar tarafından yaka paça dışarı götürüldüğünü, bir süre itiş-kakış ve bağırışlar duyulduktan sonra sesin kesildiğini, hava kararınca da o kişiyi bir daha görmediklerini aktarmıştır. Soruların devamında, araştırmacının "Tuvalet veya içme suyu mevcut muydu?" sorusuna ise katılımcı, vardıysa bile o olaydan sonra kimsenin bunu kaçakçılara sormaya cesaret edemediğini iletmiştir.

Grafik 24 Yolculuk Sırasında Kötü Muamele ile Karşılaşılma Durumu

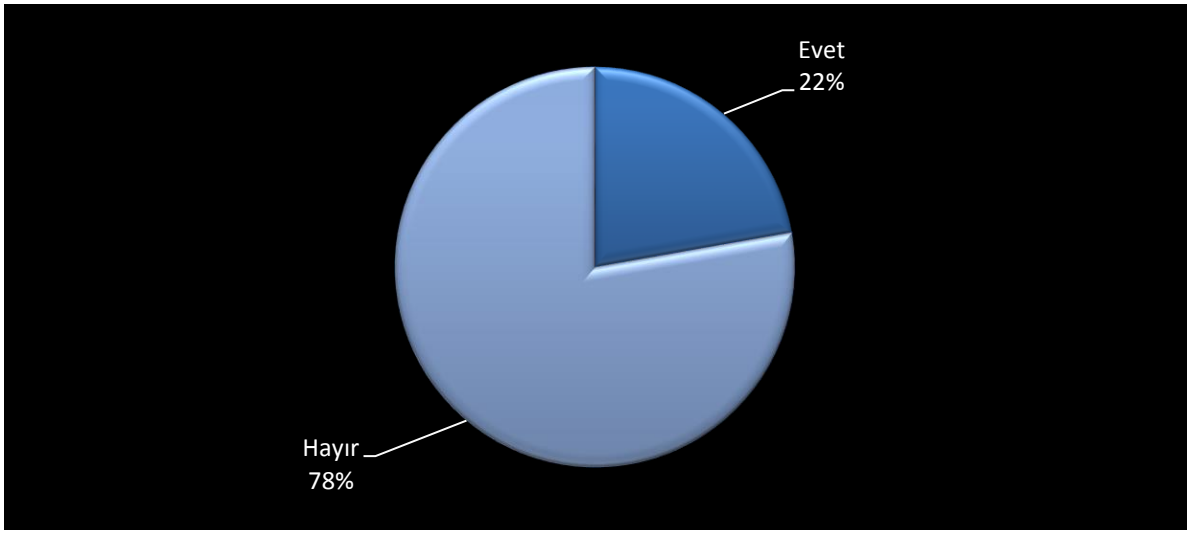

Ağırlıkla kaçakçıların başrolünde oldukları, sığınmacılara yolda gösterilen şiddet ve kötü muamele olayları, en hafifinden askerlerin hakaret edip tokat atmasından başlayarak; çeteler, silahlı örgüt ve oluşumların haraç ve fidye amaçlı esir alması, taciz, tecavüz veya işkenceye maruz kalmak ve nihayetinde yolda yakınların hayatını kaybetmelerine kadar varan bir ölçüde ilerlemektedir.

"Kaçakçılar yol sırasında eşyalarımızı bıraktırıyorlardı. Yükün bizi yavaşlattığını ve ilerde polis olduğunu, daha hızlı gidebilmemiz için eşyalardan bazılarını yolda bırakmamızı istiyorlardı. Tabi bunun soygun olduğunu sonradan anladık. Kaçakçıya bağlı bu yerleşim yerlerindeki kişiler, biz gittikten sonra çantalarımızı toplayıp gidiyorlarmış. Mecbur bırakıyorsun, itiraz şansın yok ki..." Afgan katılımcı

Grafik 25 Yolda Gerçekleşen Can Kayıpları Ve Yakınlık Durumu

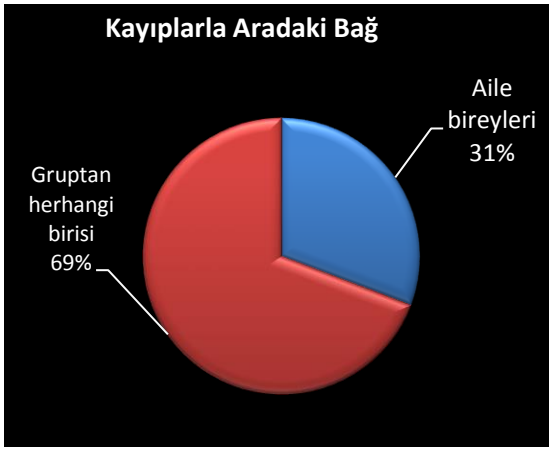

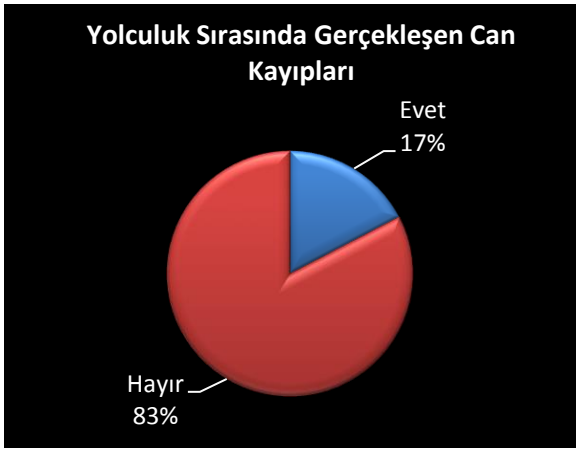

Görüşmeler sonucunda, araştırmada incelenen her 6-7 düzensiz göç yolculuğundan birinde, sığınmacı gruplarından bir kişinin hayatını kaybettiği tespit edilmiştir. Çalışmada katılımcılar, bu kayıpların üçte birinin ise aile bireylerinden bir kişi olduğunu bildirmişlerdir.

Kötü muamelenin kimler tarafından gerçekleştirildiği sorusunda özellikle Suriyeli katılımcıların, kendilerine şiddet gösteren bazı oluşumlardan çete olarak bahsetmesi üzerine araştırmacılar bu çetelerden kastın ne olduğunu sormuşlardır. Katılımcılara göre çete, bir gruba ya da orduya ait olmaksızın, onların egemenlik bölgesinde kendi başına hareket eden birimlerden oluşmaktadır. Örneğin, IŞİD adına yol kesip vergi toplayan silahlı kişilerin veya üzerlerinde Esad'a bağlı Suriye ordu üniforması bulunup askere hiç benzemeyen grupların geçiş noktalarını tuttuğunu, geçiş vergisi diyerek insanlardan para ve değerli eşyalarını zorla aldıklarını örnek olarak vermişlerdir. Benzer bir örnekte, Suriyeli Türkmen olan üç katılımcı tarafından da PKK/PYD ye bağlı bazı grupların, Türkiye'ye gelirlerken kendilerinden geçiş ve işgaliye hakkı adı altında zorla vergi aldıklarını aktarılmıştır. Oysaki köyleri PKK/PYD alanı içindedir ve bölgeye dışarıdan giriş yapmadıkları halde, sırf Türkmen oldukları için para ödediklerini bildirmişlerdir. Bu anlatımlar, bir iç savaşın bütün karanlığının yine en hassas grupları, zorunlu göç yolcularını etkilemesi açısından önemli dersler çıkartılabilecek bir durumdur.

Grafik 26 Kötü Muamelenin Kim Tarafından Gerçekleştirildiği Durumu

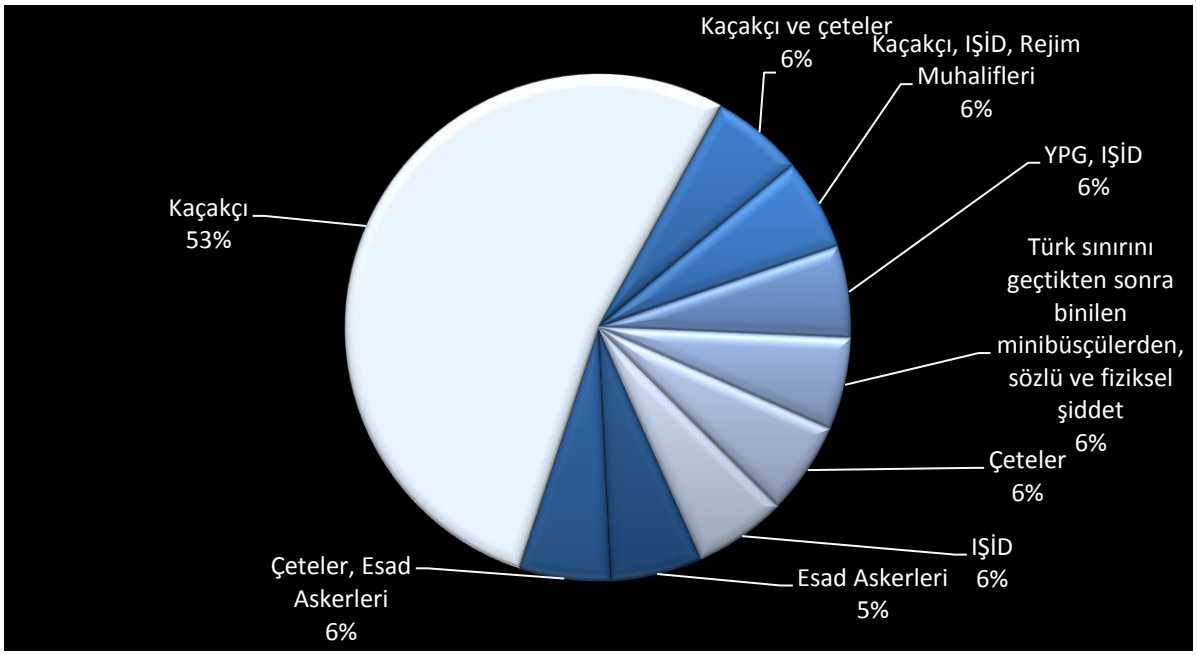

Bütün bu sıkıntıların büyük çoğunluğu para ile ilgilidir. Pek çok vakada ödeme yapılması, fidye alınması veya haraç verilmesi karşılığı sorunlar çözülebilmekte ve geçiş sağlanabilmektedir. Eğer sığınmacıların üzerinde para veya değerli eşya yoksa asıl trajediler bundan sonra baş göstermektedir.

"Bir kadın vardı, hiç unutmuyorum, telefonuna bakıp bakıp ağladı bütün yol boyunca. En son benim eşim yanına gitti bir molada, yüzü bembeyaz geri geldi. Kadının telefonunda kocasıyla kardeşinin kesik kafaları olan resimler varmış. Varlıklılar diye kesmişler adamları, IŞİD tehdit diye yollamış kadına, bu yüzden kaçmış kadın. Daha böyle neler var, madem yazıyorsunuz, iletin bunları. Suriye'deki bu vahşeti durdursunlar artık. Nasıl yaparlarsa yapsınlar, durdursunlar artık." Suriyeli bir katılımcı

Suriyeli katılımcılardan biri, oğlunun IŞİD bölgesinden geçişleri sırasında fidye amaçlı rehin alındığını ve kendisine 15 gün gibi bir süre verildiğini anlatarak, ailesinin geri kalanıyla Türkiye'ye geçişinden sonra bütün akraba ve tanıdıklarına yalvarıp borçlanarak parayı topladığını; ancak parayı hazır ettiğinde oğlunun çoktan öldürülmüş olduğunu öğrendiğini araştırmacılara aktarmıştır. Rehin alınma sırasında kaçakçının ortadan kaybolduğunu ve ancak bir saat sonra ortaya çıkıp

yapabileceği hiçbir şey olmadığını ve yola devam etmeleri gerektiğini söylediğini ileten katılımcı, kaçakçının suçunun araştırmacılar tarafından sorgulanması üzerine "Onun yapabileceği hiçbir şey yoktu. O işinin gereğini yapıyordu ve ailemin geri kalanını Türkiye'ye getirmeyi becerdi" diyerek yanıtını vermiştir. Görüleceği üzere suçun normalleştirilmesi böyle bir durumda bile gerçekleşmekte olup "yolculuk sırasında kötü muamele gördünüz mü?" sorusuna hayır cevabı verenlerden de benzer biçimde suçun normalleştirilmesi anlamında konuşmalar dinlenilmiştir. Buradaki tehlike, kaçakçılığın sığınmacılar arasında artık normal bir meslek dalı gibi algılanıyor olmasıdır. Yine hayır cevabını verenlerle yapılan görüşmelerde, kaçakçılar hakkında "Onlar olmasaydı biz şimdi çoktan ölmüştük, IŞİD'in vs. eline düşmüştük, onlardan Allah razı olsun bizi kurtardılar" benzeri ifadeler sıkça duyulmuştur. Bu bakış açılarının, uluslararası göçmen kaçakçılığı yapılarıyla mücadele eden bütün uluslararası kurum ve kuruluşlar ile devletler için durumu ne denli zor hale getirdiği apaçık ortadadır.

Kayıpların bir kısmı da bütün bu olaylardan bağımsız olarak, doğa şartlarının zorluklarından veya fiziki yorgunluk nedeniyle meydana gelmektedir. Pakistan'dan gelen bir katılımcı, İran-Türkiye sınırındaki dağlık bölgedeki yürüyüşlerinde, aşırı soğuk nedeniyle 20 kişilik gruplarından en az bir kişinin donarak hayatını kaybettiğine şahit olduğunu anlatmıştır. "En az bir" kalıbını kullanmasının sebebi olarak da yorgunluk ve soğuk nedeniyle gruba yetişemeyerek arkada kalanların akıbetleri hakkında emin olamamasını belirtmiştir. Katılımcının anlatımıyla kural budur: Yetişemeyenler arkada bırakılır; şanslı olanlar köylüler veya güvenlik kuvvetleri tarafından bulunmakta, şanssız olanlar ise basitçe hayatlarını kaybetmektedirler. Anlatımın bu noktası araştırmacılarca irdelendiğinde, suçun yine kaçakçıya atfedilmediği, "*Herkes yolun zorluğunu bilir*" söylemiyle, kaçakçının herhangi bir şekilde sorumlu görülmediği tespit edilmiştir.

Anlatımlarda karşımıza sığınmacılara büyük oranda yola çıkışlardan önce rota bilgisinin verilmediği, katılımcılara bazen kaçakçıların "Yolu kendilerinin de bilmediklerini ve deneyip göreceklerini" ilettikleri çıkmaktadır. Bu anlamda bazı hikâyelerde kaçakçıların tamamen deneme yanılma yöntemiyle yola çıktıkları ve bazı rotalarda 6-7 kere yolun uygunluğunu kontrol etmek için grupla birlikte ileri geri hareket ettikleri belirlenmiştir.

"Gece olduğunda çalılıklarla kaplı alanda, kaç kez tam hatırlamıyorum, belki 7-8 kere olmuştur, dikenli tellere doğru sürünüp kaçakçının işaretiyle geri döndük. Kaçakçı işaret verince yere yatıyorduk, bir işaret daha, tekrar geriye sürünüyorduk. En son sabaha karşı tellerin altından kazarak geçebildik, ama ne geçmek, baktım üst baş hep yırtılmış, yara bere içindeyiz." Iraklı bir katılımcı

Grafik 27 Geliş Rotasını Öğrenme Zamanı

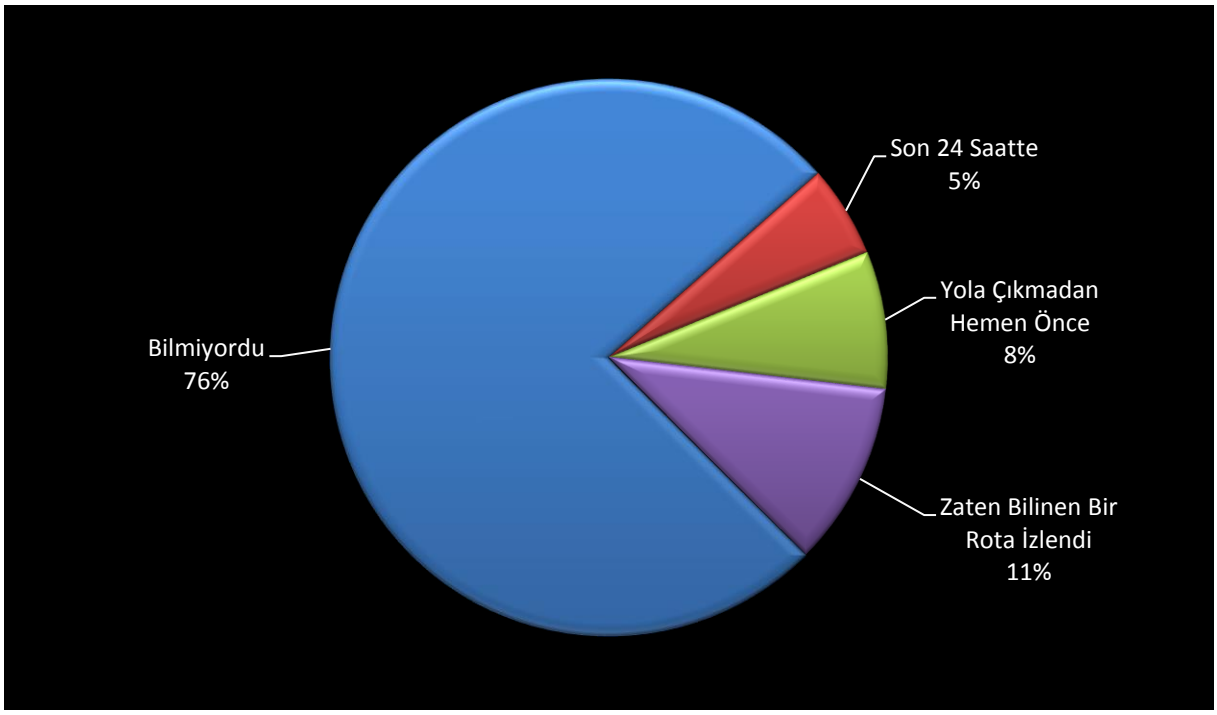

Yolda gıda erişimine dair sorulara yanıtlar, çoğunlukla yolculukların plansız geliştiğini ya da yolda gıdaya bir şekilde erişileceği düşünüldüğünden katılımcıların çoğunlukla yanlarına hiçbir şey almadan çıktıklarını ve yolda büyük zorluk çektiklerini göstermektedir. Ağırlıklı yanıtlar hiçbir şey (%55); sadece su (%4); evde

hazırlanan kısıtlı erzak (%20); kaçakçıların yolda fiyata dâhil gıda temini (%8); yol esnasında gıda satın alma (%13) biçiminde olmuştur. Afgan bir katılımcı yol boyunca sürekli bisküvi alıp tükettiklerini, geldikten sonra 3-4 ay boyunca eline bisküvi almadığını, hatta görmek bile istemediklerini gülerek anlatmaktadır. Sadece sınıra yakın yerlerden yürüyerek yapılan yolculuklarda bile planlar bazen beklenildiği şekilde ilerlememekte ve gıda temini çok zor hale gelebilmektedir. Suriyeli bir katılımcı, kaçakçıların o gece yürüyerek Türk sınırını geçişlerini planladıklarını; ancak değişen şartlar nedeniyle 2 ay boyunca, Türk sınırına yakın bir köyde ortalığın yatışmasını beklemek zorunda kaldıklarını iletmiştir.

Grafik 28 Yolda Gıda Erişimi

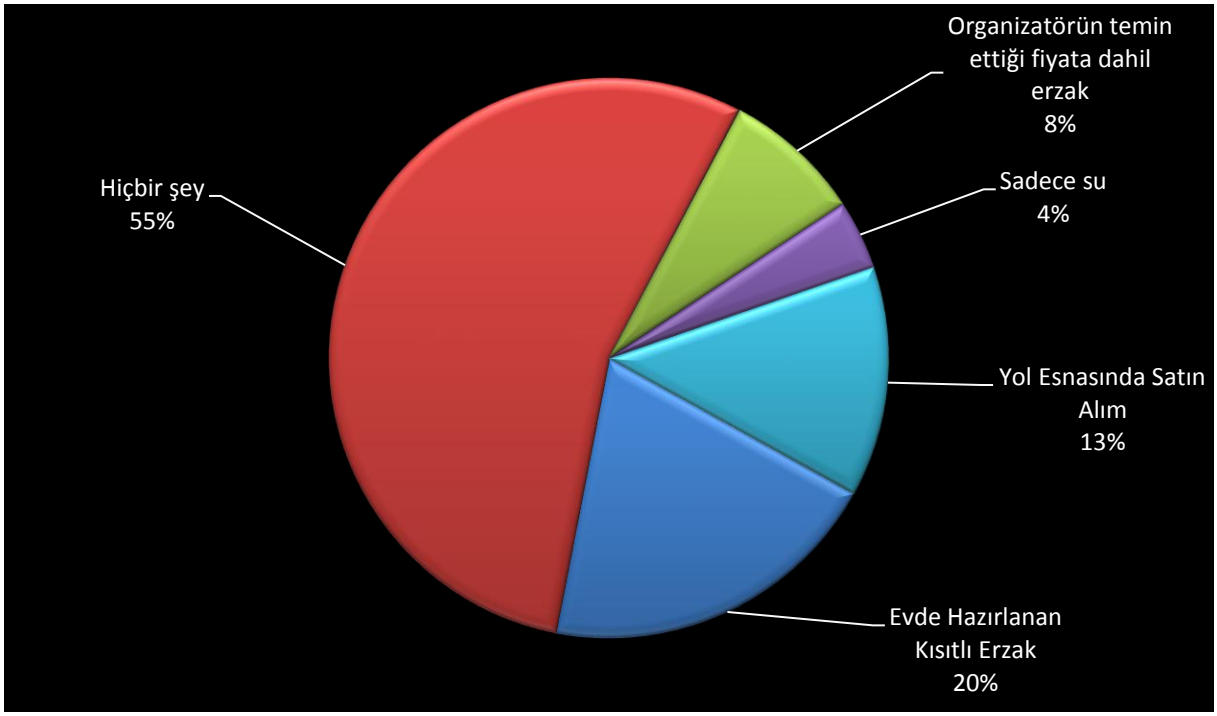

Yolculuk esnasında gıda yoksunluğu gibi problemlerin yanı sıra sağlık anlamında da problemler yaşanmaktadır. Fiziki yorgunluk, kronik rahatsızlıklar ve buna bağlı ilaç yoklukları, yaşanılan fiziki şiddet olayları, aşırı sıcak veya soğuk havanın getirdiği olumsuz şartlar ve zorlu doğa koşulları pek çok katılımcı veya gruplarında soruna yol açmaktadır. Bununla birlikte daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak amacıyla yapılan bu göç yolculuğunun kendisi de başlı başına bir stres kaynağı olmakta, bireyi psikolojik olarak etkilemekte, bu etki yol sırasında nevralji ve şiddetli baş ağrıları olarak da kendisini gösterebilmektedir.

Araştırma verilerine dayanarak, neredeyse her 5 katılımcıdan birinin yol boyunca sağlık problemi yaşadığı ve bunlardan birinin gruptakilerden, birinin ise Türk sınırındaki askerlerden olmak üzere sadece 2 kişiden destek görebildiği anlaşılmaktadır. Afgan katılımcılardan birisi dağlardan yürüyerek geçtikleri sırada kendilerine kurt sürüsünün saldırdığını aktararak, çocuklarının ve kendisinin yaralandığını, kızının yüzündeki derin diş izlerini ve bununla ilgili Türkiye'ye geldikten sonra alınmış ameliyat kararı hakkındaki sağlık raporunu da göstererek iletmiştir. Sınırdan geçene kadar yardım alamadıklarını belirten katılımcı "Kaldığımız yerde öleceğimize, yolda ölürüz diyerek yola çıktık ama başımıza bunların geleceğini hiç bilmiyorduk, en ufak bir ilk yardım bile bulamadık" diyerek yolculuğun sağlık anlamındaki risklerine de vurgu yapmıştır. Diğer katılımcılar ve özellikle çocuklarda, soğuk algınlıkları, tükenmişlik seviyesinde fiziki yorgunluklar ve çeşitli ağrılar, stres nedeniyle gelişen panik atak ve baş ağrısı gibi rahatsızlıklar sıkça görülmektedir. Sağlık bakımından çok önemli bir diğer konu da kaçakçılar tarafından sınır geçişleri, polis kontrol noktaları veya tehlikeli bölgelerde ağlayarak yer belli etmemeleri için yaşı çok küçük çocuklara katılımcıların hiç bilmedikleri ve uyutucu adını verdikleri uyuşturucu maddeler verilmesidir. Yine küçük çocukları olan katılımcılardan, çocukların bu maddeleri aldıktan sonra nefes darlığı, yüksek ateş ve öksürük krizleri geçirdikleri ve bu etkilerin 1 hafta süreyle geçmediği bilgisinin alınmış olmasıdır. Çocuklara ne tür maddeler verildiği bilinemediği için, gelecekte bu çocuklara ne gibi etkileri olabileceğini de kestirmek olanaksızdır.

"Sınıra yaklaşınca bir çocuk çok ağlıyor diye kaçakçı cebinden gazeteye sarılı bir ilacı çıkartıp verdi, aile ilacı içirmek istemeyince de geri göndermekle tehdit edip zorla ilacı içirdiler. Çocuk görebildiğim kadarıyla iki gün sürekli uyudu, bir ara öldü diye korktular. Sınırı geçtikten sonra ne oldu bilmiyorum, Allah yardım etsin." Iraklı bir katılımcı

Grafik 29 Yolda Yaşanan Sağlık Problemleri

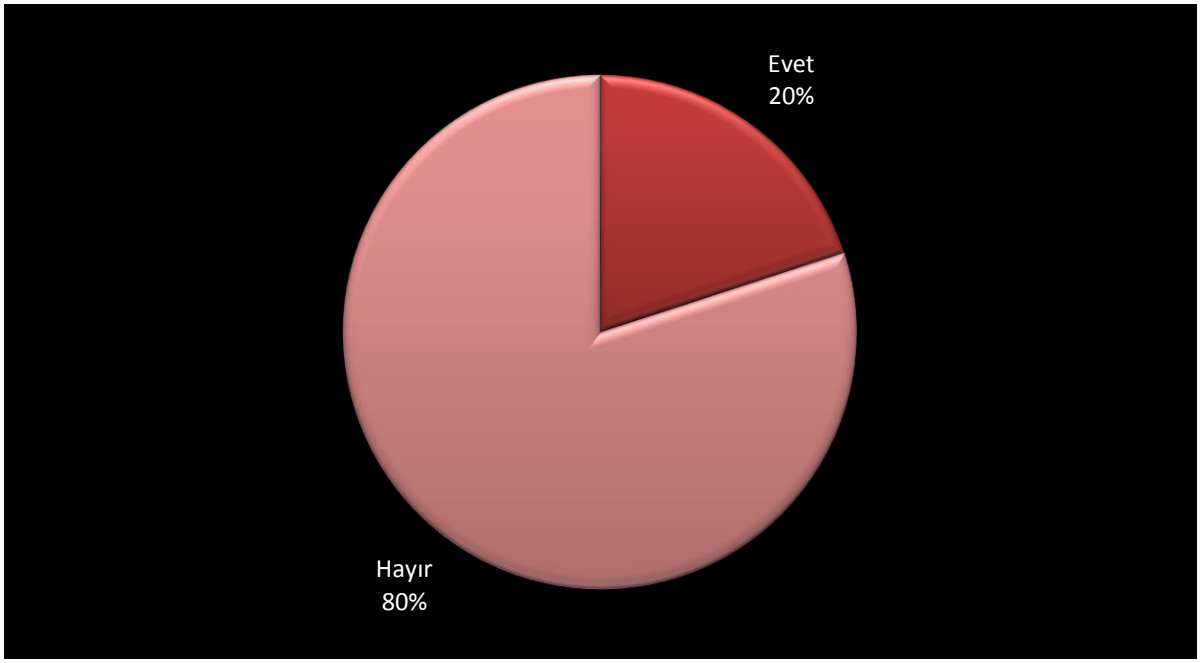

Yola çıkılan gruplardaki insanların sayısı ise 1 kişiden, 200 kişilik gruplara kadar değişkenlik göstermektedir. Bazı katılımcılar, önce yola 5 kişi çıktıklarını, ancak bölgeler geçilirken gruplarına sonradan katılanlar olduğunu da belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar ise yola 40 kişi çıktıklarını, sonrasında çeşitli nedenlerden dolayı gruptan ayrılmalar olduğunu iletmişlerdir.

Grafik 30 Yola Çıkılan Gruplardaki Kişi Sayısı

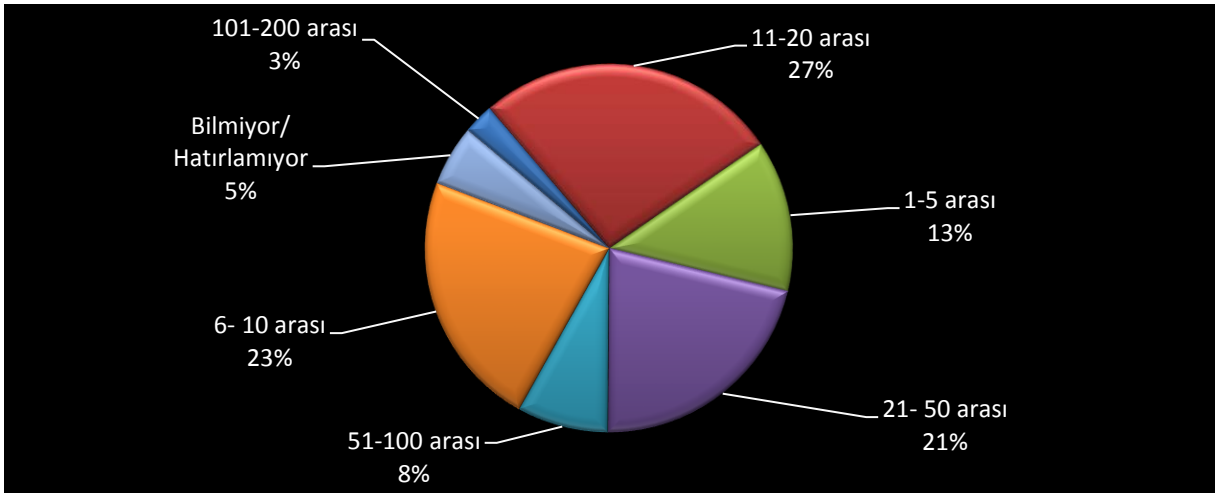

Farklı coğrafyalardan gelen sığınmacılar, şehirlerarası yolları genellikle otobüs, midibüs, kamyon ve tır kasalarında geçmekte; özellikle sınırlara yakın veya polis kontrolü olduğu bilinen bölgeleri ise çevreden dolanıp yürüyerek geçmektedirler. Çalışmada Afganistan, Pakistan veya İran'dan gelenlerin yolu hem karayolu ile hem de yaya olarak kat ettikleri; Suriye'nin uzak bölgeleri ve yine Irak'tan gelenlerin sadece karayolu kullanarak ve hem karayoluyla hem de yürüyerek sınıra geldikleri görülürken; sınıra yakın bölgelerden gelenlerin ise sadece yürüyerek yolu kat etmekte oldukları anlaşılmaktadır. Burada söz edilen en kısa yürüyüşün yaklaşık 7-8 saat sürdüğü dikkate alınmalıdır.

"Tünelden geçeceğiz deyip duruyorlar, eşim çok korktu. Gece oldu, tünelde sıkıntı var yolu değiştirip dolaşacağız dediler. Bir güne yakın duvara paralel yürüdük, sonra yine birkaç gün yürüyüp dağlık bir yere çıktık. Bizden para aldılar tekrar, yol uzadı diye. Yine bir gece, dikenli teller var, altını bayağı bir kazmışlar oradan kayıp geçtik. Sonra merak edip baktım, Suriye'den Irak'a kadar yürümüşüz dağda bayırda, Allah korudu, başımıza bir iş gelmedi." Suriyeli bir katılımcı

Grafik 31 Yola Çıkıştan Varışa Kadar Kullanılan Araçlar (Karayolu (K) Yaya (Y))

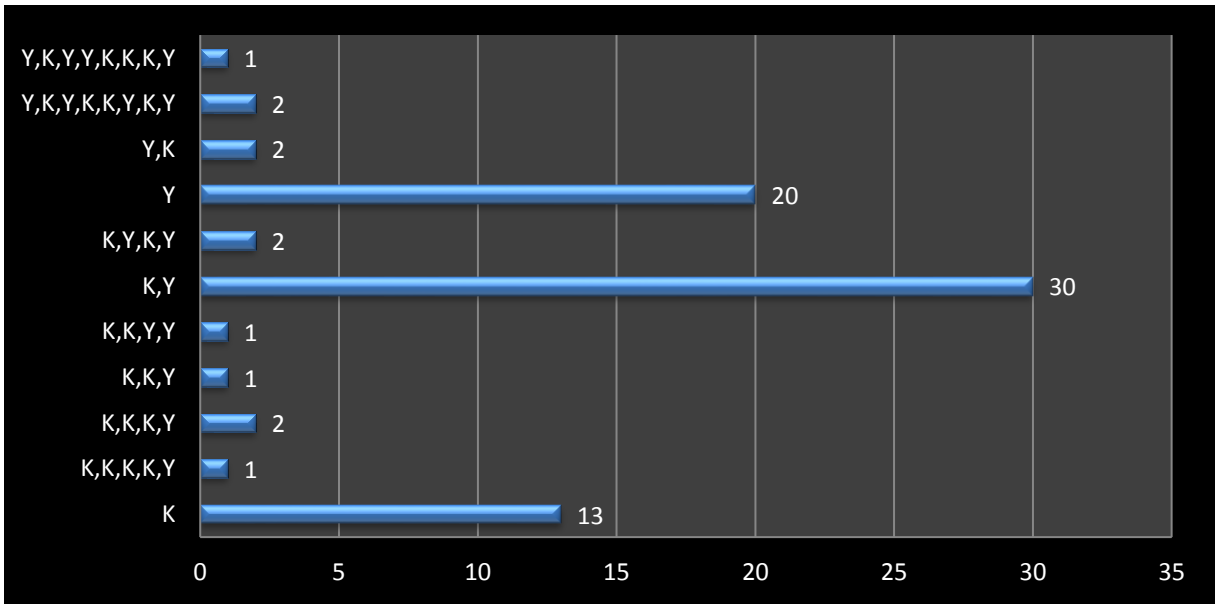

Kat edilen yol boyunca gruba eşlik eden kaçakçıların veya rehberlerin sayısı değişkenlik göstermektedir. Uzak rotalardan gelişte bu değişkenlik artma eğiliminde

iken, daha yakın coğrafyalardan yapılan yolculuklarda ise geçilen bölgelerin durumuna göre rehber sayısı artmakta veya azalmaktadır.

Grafik 32 Yol Boyunca Rehberlerin Değişimi

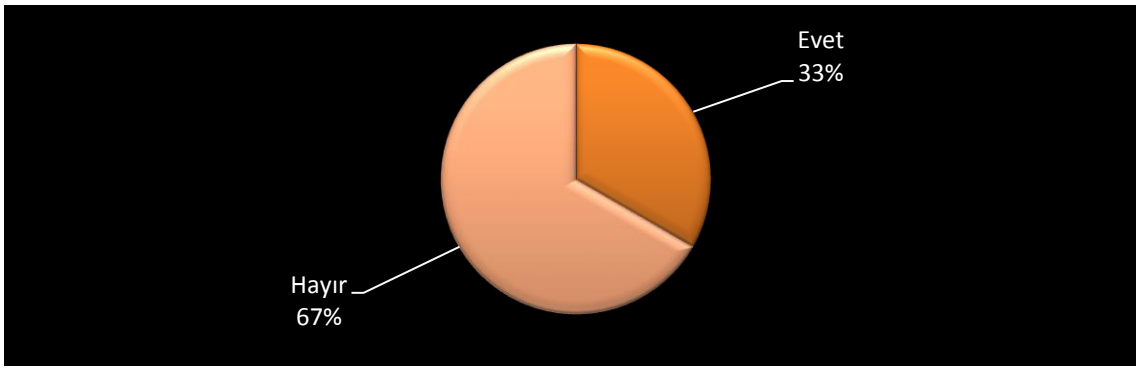

Yol boyunca gruba bölge bölge dönüşümlü eşlik eden kaçakçı veya rehberler, göçmen kaçakçılığının organize boyutunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Bu anlamda, yol boyu gruplara eşlik eden sadece 2 rehber/kaçakçının değiştiği rotalardan, 15 rehber/kaçakçının değişerek grubu devraldığı rotalara değin geniş bir yelpaze mevcuttur. Katılımcılara eşlik eden özellikle rehberlerin yaşları sorulduğunda ise ortaya başka bir acı tablo çıkmıştır: Gruplara eşlik eden rehberlerin genelde 15-16 yaşlarında çocuklardan oluştuğu bilgisi, organizatörlerin göçmen kaçakçılığı suçunun yaptırımlarından kaçınmak için çocukları suiistimal ettiklerini ortaya koymaktadır. Bilindiği üzere çocuk yaştaki suçlular, uluslararası ve devletler boyutundaki kanunlarda bulunan cezai yaptırımlardan, yetişkin bireylere göre daha az cezalar almak suretiyle kurtulabilmektedir. Aynı zamanda bu çocukların, fiziki dayanıklılıklarının en üst seviyesinde olup, uzun süre yürüyerek gruplara eşlik edebilmeleri ve gerektiğinde de hızlıca kaçabilmeleri, kaçakçıların bu yaştaki çocukları tercih ediyor olmalarının diğer bir önemli nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 33 Yol Boyu Gruplara Eşlik Eden Rehber Sayısı

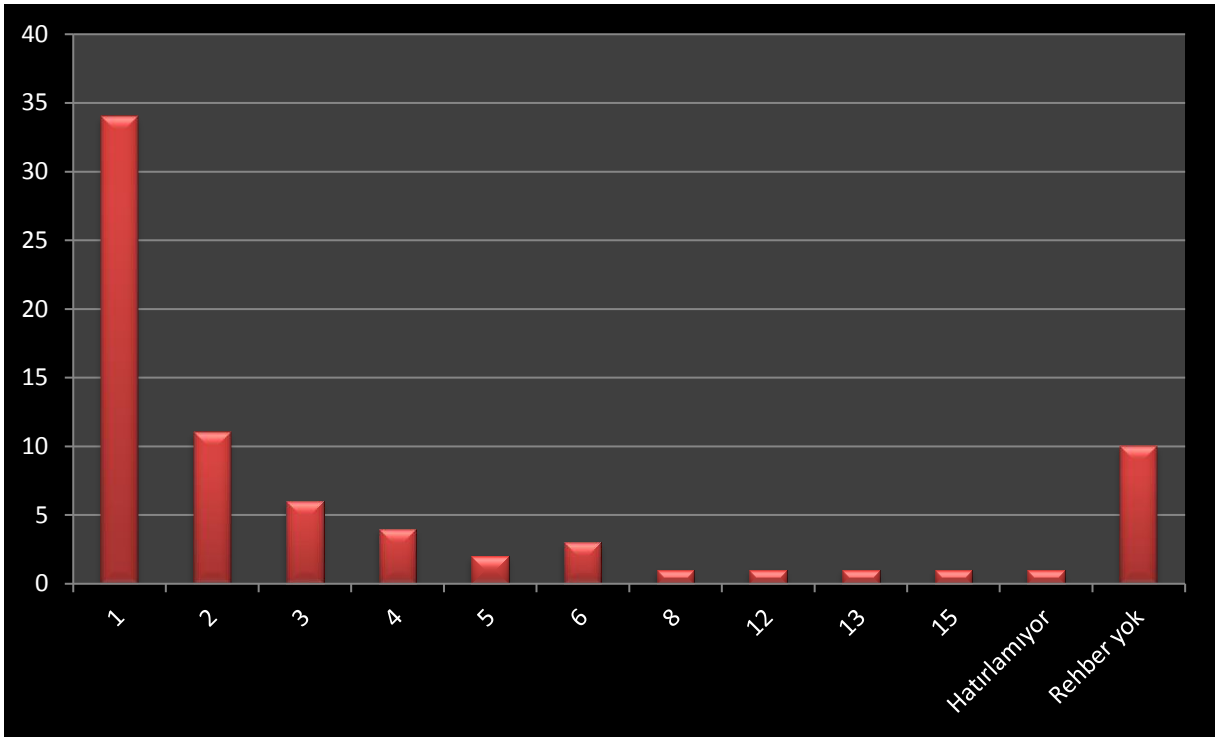

Kaçakçılar tarafından kullanılan rotalar ise Afganistan ve İran coğrafyası için İpekyolu rotası adı verilen bir güzergâhta gerçekleşmektedir. Gelişler, Afganistan'dan genellikle Kabil veya Kunduz üzerinden İran'a, İran'dan Meşhed ve Tahran sonrasında, Kazvin, Zencan, Tebriz üzerinden ya Urmiye'ye gelerek buradan Van'dan ya da yine aynı rotadan Maku'ya gelerek, buradan da Ağrı-Doğubayazıt veya Iğdır'dan Türkiye'ye girerek gerçekleştirilmektedir. İran-Türkiye sınırının İran tarafında, paralel olan şehirler veya varılan bir noktada bulunan yerleşim yerlerinin rotaya dahli, Türk sınırındaki duruma göre değişiklik göstermektedir. Örneğin, bir katılımcı önce Urmiye'ye getirildiklerini ve buradan giriş yapacakken sınırda var olan güvenlik koşullarının değişmesi ile tekrar Khoy

"Geçişten bir gün önce, önümüzden PKK'lılar koyun sürüsü yolladılar sınıra doğru. Biz kaldığımız yıkıntıdan izlerken bir patlama sesi geldi. Bir patlama sesi daha, korkuyla yere yattık. Yanımızdaki rehber, önden mayınları temizliyorlar dedi. Meğer yol açıyorlarmış, gece hiç ses çıkarmadan baktık, askerler köpekle arama yapıp gitti. Bir tek bizim geçişimiz için değil tabi, rehber, sadece siz değil daha neler geçiyor, birkaç koyunun lafı bile olmaz dedi." Afgan bir katılımcı

üzerinden Ağrı/Doğubayazıt'a yola çıktıklarını ve Türkiye'ye girişin bu noktadan sağlandığını belirtmiştir. Bu noktada özellikle Urmiye gölünden sonraki Urmiye, Hoy ve Salmas gibi, haritada Türk sınırına paralel yerleşim yerlerinde Türkiye'ye giriş için uygun zaman ve şartların gelişmesi beklenmektedir. Bu rotalara bir yedek olarak, Hakkâri/Esendere rotası da değişen dinamiklere bağlı olarak kullanılmaktadır.

"Yol boyu çok kez durdurulduk, baktılar perişanız, para isteyen olmadı şansımıza. Yalnız PKK'lılar bütün geçici Türk kimliklerini bizden topladılar, kimlik olanları da sorgudan geçirip isimlerini yazdılar, bir de neden Türkiye'ye gittiklerini sordular. Eğer kısa zamanda dönmezlerse parti (PKK) evlerine el koyacakmış, siz bilirsiniz dediler." Iraklı bir katılımcı

Irak'tan geliş rotaları, El Anbar'dan, Suriye'nin Deyrizor, Rakka, İdlip, El Bab ve Azez'in ardından Cilvegözü'ne ve T2 karayolu üzerinden direk Şırnak civarından girişler olarak şekillenmektedir. Suriye gelişleri içinse Mardin rotası, Kamışlı, Amude ve Al-Darbasiyah'tan Kızıltepe ve Nusaybin olarak şekillenirken; İdlib'ten Halep, Halep'ten Düden, El Bab veya Aktarin'e, oralardan da Azez ve Çobanbey gibi noktalardan Gaziantep veya Kilis'e; Hatay rotası için de Yayladağı, Güveççi ve Hacıpaşa rotaları kullanılmaktadır. Şanlıurfa içinse kaçak giriş için rotalar, Ayn-El Arap üzerinden Suruç'a ve Bozova tarafına gerçekleşmektedir.

2.6 Türkiye Sınırından Giriş

Türkiye'ye sınır geçişleri genellikle yaya yapılmaktadır. Suriye sınırına yapılan duvarın etkisi, İran sınırında artan güvenlik operasyonları, sınır kapılarında yapılan ekip ve ekipman iyileştirilmesi, yoğun eğitimler ve entegre sınır yönetime geçiş gibi nedenlerden ötürü araçla veya havayoluyla girilirken yapılan doküman sahteciliği metotlarını görece daha etkisiz ve yakalanabilir hale getirmektedir. Bunun yanı sıra Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki coğrafi etmenler ve doğal koşulların zorluğu nedeniyle kontrolün güç olduğu bölgelerden yaya geçilmesinin görece güvenlik sağlaması önem arz etmektedir. Bu bölgelerde bulunan terör unsurlarının sürekli yaratmakta oldukları tehdit önceliği nedeniyle güvenlik güçlerinin tam anlamıyla konuya eğilemiyor olması gibi nedenler de yaya geçişlerini bu sınır bölgeleri için öncelikli kılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'ye her 5 düzensiz girişin 4'ü yürüyerek gerçekleştirilmektedir.

"İran tarafından dağı tırmanmaya başladık, yolu biliyorum daha öncede geldim. Ben hazırlıklıydım, soğuğa karşı çok sıkı giymiştim üstümü. Ama çoğu bilmiyor, ceketle gömlekle gelen olmuş. Biri soluklanayım diye oturdu, seslendim ama 5 dakika sonra ses çıkmaz oldu. Gencecik çocuktu, kaldı dağ başında, gidip bakın çok kalan oldu orada. Dedim ya ben biliyordum yolu, geri göndermişlerdi beni ama yapacak bir şey yok, bir daha geldim. Yine yakalasalar, parayı biriktirdiğim gibi tekrar geleceğim, başka çarem yok. Çünkü arkada bir hayat yok." Afgan katılımcı.

Grafik 34 Sınır Geçişlerinin Yapılış Biçimi

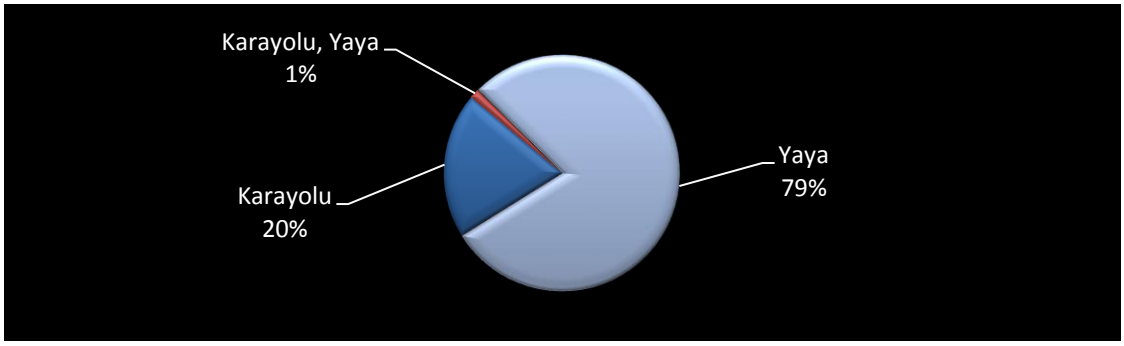

Grafik 35 Türkiye'ye Giriş Yapılan Şehirler

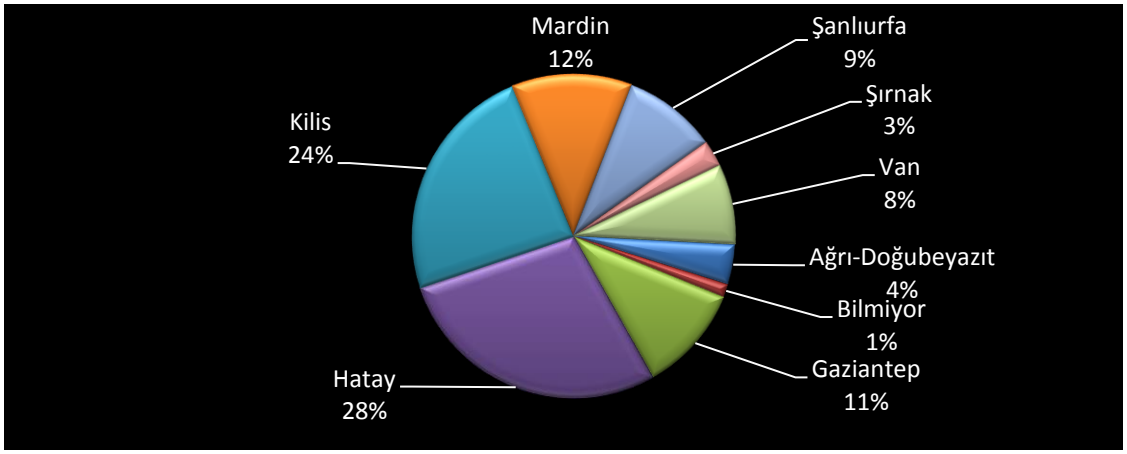

Türkiye'ye giriş yapılan şehirler ve yerleşim yerleri ise değişiklik gösteriyor olsa da tamamında ortak olan olgu, bu bölgelerin kaçakçılık faaliyetlerinin uzun zamandır devam ettiği yerler olmasıdır. Yine bu bölgelerin suç raporlarına bakıldığında, kaçakçılık organizasyonları ile iç içe geçen terör yapılanmalarının faaliyetlerini sürdürmeye çalıştıkları yerler oldukları görülmektedir. Son 5 yılda özellikle Suriye krizi ve Afganistan'daki askeri ve politik gelişmeler nedeniyle sığınmacı hareketliliği ve buna bağlı olarak da göçmen kaçakçılığı oldukça artmış haldedir. Mevzubahis coğrafyalarda, eskiden uyuşturucu kaçakçılığı ile uğraşan ve eğer yakalanırlarsa çok ağır cezalar ile karşılaşan yasadışı oluşumlar için göçmen kaçakçılığı cezalarının, uyuşturucu suçlarına oranla çok daha düşük olması nedeniyle, göçmen kaçakçılığı faaliyetleri giderek daha cazip hale gelmektedir.

Yine bu bölgelerin çift dilli (bilingualist)[17] sosyo-kültürel yapıları ve yerel benzerlikler, sınırlar arasındaki farklılıkları bir nebzeye kadar kaldırmakta, bu da sınır aşan suç faaliyetlerinin yapılmasını daha kolay hale getirmektedir. Suriyeli bir katılımcı, 16-17 yaşındaki rehberleri ile yola çıkma hazırlığında bulunurken, hemen arkalarında kendi yolculuklarıyla ilgili asıl organizasyonu gerçekleştirecek Türk ve Suriye tarafında bulunan organizatörlerin telefonla görüşmelerine şahit olduğunu ifade etmiştir. Katılımcının kulak kabarttığı görüşmede yol planlaması, önce Kürtçe-Arapça tercümeyle yapılmaya çalışılmış, anlaşamamış olacaklar ki görüşülen kişinin yanında bulunan oğlu aracılığıyla görüşme Türkçe-Arapça devam edip anlaşmaya varılarak görüşme sonlandırılmıştır.

[17] Bilingual: İki dili de ana dili olarak algılayarak kullanma yetisine verilen isim.

Grafik 36 Türkiye'ye Giriş Yapılan Lokasyonlar

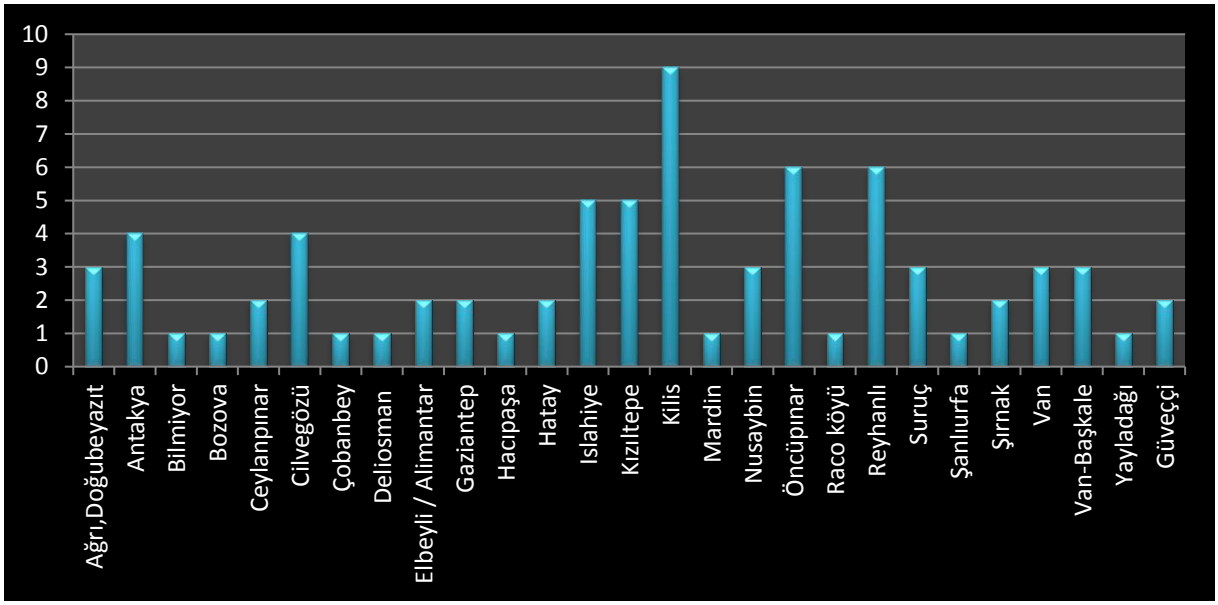

18

Katılımcılara Türkiye'ye giriş sırasında güvenlik güçleri ile bir olay yaşanılıp yaşanılmadığı sorulduğunda, bir katılımcı askerlerin kendilerini görerek yanlarına geldiklerini, sonrasında ağız dalaşına girdiklerini ve kendisinin bir tokat yiyerek tartaklandığını beyan etmiştir. Kimlikleri olmadığı için sınır dışı edileceklerini düşünerek tartışmayı uzatmadığını belirten katılımcı, askerlerin üst araması yaptıktan sonra kendilerini serbest bıraktığını belirtmiştir. Başka bir katılımcı Hatay tarafından girerlerken askerlerin geçişlerinden haberdar olduğunu, herhangi bir kimlik vs. sorulmadığını ve kendi yollarına gitmelerine izin verildiğini belirtmiştir. Katılımcı, askerlerin rütbeli olup olmadıklarına dair soruya, kendisinin de askerlik yapmış olup, rütbeli rütbesiz ayırımı yapabilecek durumda olduğunu söylemiş ve bu askerlerin nöbet tutan rütbesiz askerler olduğunu belirtmiştir. Benzer olaylar daha önce de gerçekleşmiş olup özellikle alt rütbedeki

"Genelde Güveççi ile Hacıpaşa'dan geçerler. Asi'nin daraldığı noktalarda nehri kullanıyorlar. Son bir aydır buraları çok popüler oldu. Gece gidin, şuradaki tepeden çok rahat görünüyor dolunayda.." Hatay'da bir bakanlık çalışanı

[18] Katılımcılar tarafından Türkiye'ye giriş yapılan il, ilçe veya köylerin bilgisi verilirken farklı kullanımlarla karşılaşılmıştır. Örnek olarak Elbeyli'den geçiş yapan bir Suriyeli katılımcı, ilçenin eski ismi olan "Alimantar"ı "Elmandar" olarak telaffuz etmektedir. Bazı durumlarda da katılımcılar, giriş yaptıkları bölgenin adını bilmemekte olup sadece ilin ismini hatırlamaktadırlar. Bu anlamda araştırma ekibi elinden geldiğince coğrafi özelliklerden, göze çarpan yapılardan vs. yola çıkarak, birkaç ilçe ve köyü tespit edip kayıt altına almıştır.

veya rütbesiz personelin bu işlere karışmakta olduğu basına da yansımıştır (Sabah, 2017). Bu tür olaylar sık tekrar etmiyor olsa da özellikle sınır bölgelerindeki denetleme, eğitim ve iyileştirmelerin hız kesmeden devam etmesi önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bundan hariç, hemen bütün katılımcılar güvenlik kuvvetleri ile herhangi bir sorun yaşamadıklarını, bazıları yoldaki iki günden sonra ilk sularını Türk güvenlik kuvvetlerinin elinden içtiklerini iletmişlerdir. Bazı iddialar yüzünden özellikle Afgan katılımcılara bu soru yöneltilmiş fakat hiçbir Afgan katılımcı negatif bir yorumda bulunmamıştır. Aksine, güvenlik güçleri tarafından ele geçirilenler Göç İdaresi İl Müdürlükleri gibi çeşitli kurumlara yönlendirilmelerinin gerçekleştirildiğini ve bütün işlemlerinin yapılıyor olduğunu aktarmışlardır. Bu noktada an itibariyle Türkiye'nin dünyada en fazla sığınmacı bulunduran ülke konumunda bulunduğu, görüldüğü üzere bu krizle özverili şekilde başa çıkmaya çalışıyor olması unutulmamalıdır.

Çalışmada karşımıza çıkan ve kesinlikle üzerinde durulması gereken konu, Türkiye'ye düzensiz giriş yapan sığınmacıların hiç birisinin, herhangi bir şekilde sağlık kontrolünden geçmiyor oluşudur. Hastane ve sağlık kuruluşlarına herhangi bir belgeleri bulunmaması nedeniyle gidememeleri, çok hasta olduklarında da ancak fazla para ödeyerek el altından tedavi olabiliyor olmaları başlıca paradoksal problemdir. Bu durum gerek toplum sağlığı, gerekse tüm dünyanın COVID-19 salgını ile ağır ve ölümcül sonuçlarla yüz yüze kaldığı bu günlerde, çok büyük bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda sığınmacı akınından etkilenen AB ve Türkiye, bütün resmi kurum ve kuruluşları ile sivil toplumlarının yardımıyla konuya acilen birlikte el uzatmalıdır.

"Bir de çift evliler var, hem burada evlenirler hem Suriye'de karıları bulunur. Eğer Suriye'deki kadın da buraya gelirse o zaman seyret sen gümbürtüyü. İki geçindirecek ev, çok sayıda boğaz. Girmedik iş bırakmazlar geçinmek için, aklına ne gelirse artık." Hataylı taksi şoförü

Çalışmada diğer dikkat edilmesi gereken önemli noktalar ise: insan ticaretine ve tacize açık hale gelen kimsesiz kalmış Suriyeli kadınların durumudur. Suriyeliler arasında kültürel olarak normal görülen çok sayıda çocuk evliliği vakaları ve son olarak, yine genelde Suriyelilerde görülen çift evlilik durumu ile eşlerin aile içi şiddete çok sık maruz kalıyor olmaları

gibi olgulardır. Bu anlamda da gerek bilinçlendirme ve farkındalık gerekse hukuki ve psiko-sosyal destek çalışmalarının daha da hızlandırılarak iyileştirilip, genişletilmesi gerekmektedir.

2.7 Türkiye Süreci

2.7.1 Sınır Geçişi Sonrası Türkiye Serüveni

Araştırmanın genelinde ortaya çıkan bir bulgu şudur: Türkiye'ye gelişler çok büyük umutlar veya verilmiş sözler çerçevesinde gerçekleşmemektedir. Bu noktada katılımcılar görüşmeler sırasında Türkiye'yi çok da yabancı olmayan bir ülke olarak gördüklerini, kendi kültürleri ile çok fazla farklılıklar olmadığını ve fazla bir beklenti içinde bulunmadıklarını iletmişlerdir. Bu konuyla bağlantılı olarak, genel anlamda Türkiye'ye minnet duyduklarını, canlarını ve evlatlarını Türkiye'ye geldikleri için kurtarabildiklerini ve sosyal hizmetlere eriştikleri için bile şanslı hissettiklerini belirtmektedirler. Kişisel anlamda, iş bulmada zorluk ve hizmetlerin biraz daha iyileştirilmesi gibi konularda problem ve şikâyetlerin sıkça dile getirilmesinin yanı sıra genelde ekip tarafından sorulan bu sorulara "*Çok şükür*" gibi kanaatkârlık ifadeleri ile yanıt alınmıştır.

Benim 3 kızım var, kocam Suriye'de öldü. Gelmeden iki sene önce IŞID şehrimizi bastı, bizde kaçmaya başladık. Ama hiç bitmedi kaçmamız. Bir ay bir köyde kaldık, 4 ay bir ilçede çadırda yaşadık, Ramazan'da hava iyiceydi, Afrin'in köylerindeki zeytin ağaçlarının altında yaşadık. Hep Türkiye'ye gelmek istedik ama bekliyorduk. Paramız yok yiyecek ekmeğimiz yok, 2 sene göçe göçe geldik sınıra kadar. Duvar yapmışlar sınıra bizde atladık üstünden. İlk geçişimizde yakalandık, asker bize bir kötülük etmedi ama koymadı geçip gidelim, geri gönderdiler Suriye'ye. İkinci sefer atladık duvardan. Bu sefer askere çok yalvardım beni göndersin ama kızlarım kalsın burada dedim. Allah razı olsun, kızlarımı saldılar, beni de geri gönderdiler. Son seferimde yalnız atladım duvardan. Kimselere görünmeden şehre yürüdüm." Suriyeli katılımcı

Sığınmacılara Türkiye'ye dair, kaçakçılar tarafından getirilmeden önce verilen herhangi bir vaat bulunmadığı yanıtlardan görülmektedir. Bilindiği üzere özellikle

bazı görece geri kalmış coğrafyalarda, kaçakçılar tarafından kitleleri zorunlu göçlere ikna edebilmek için iş, kimlik veya ev vs. sağlanacağına dair sözler verilmesi gibi pek çok taktik kullanılmaktadır.

Türkiye'ye kaçak yollarla giriş yapmış sığınmacıların kimliği bulunup bulunmadığı sorulduğunda yanıtlar pek azının halen kayıt dışı olduğunu göstermektedir.

Grafik 37 Göç İdaresine Kayıt Durumu

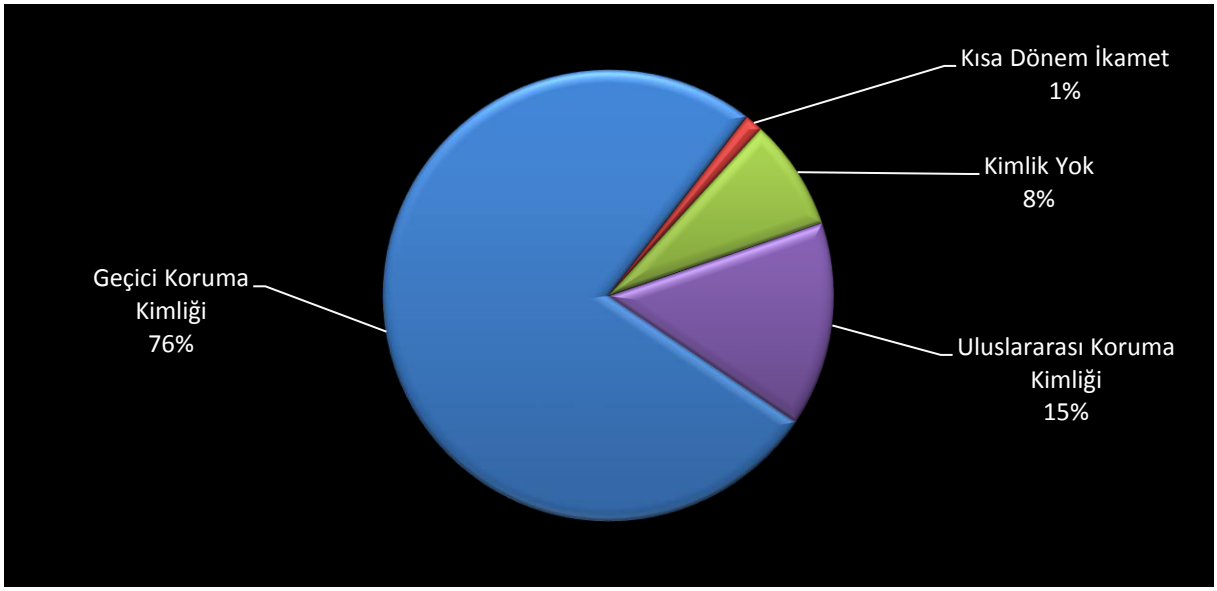

Grafik 38 Kimliğe İlk Başvuru

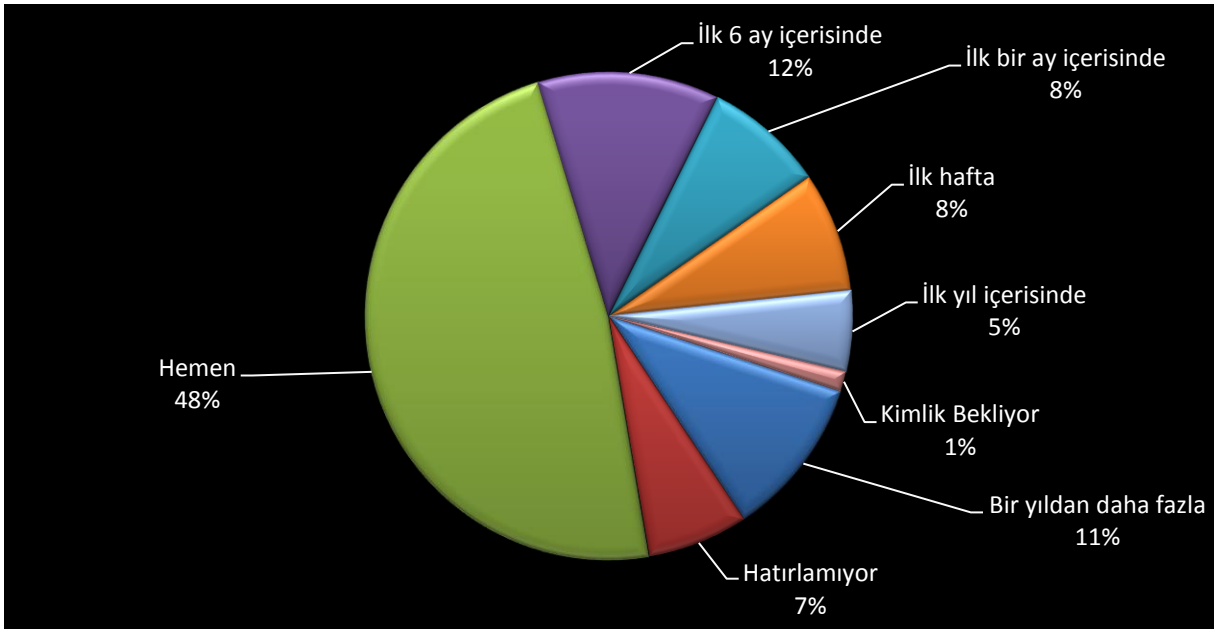

Çalışmanın bu evresinde görülen durum şudur: Türkiye önce kendi gücü, ardından AB'nin mali destekleri ile insani açık kapı politikası yürütmekte, kimliklendirme ve hizmetlere erişim noktasında var gücüyle çalıştığı ve iyi sonuçlar almakta görülmektedir.

Grafik 39 Başvurudan Sonra Kimlik Edinme Süresi

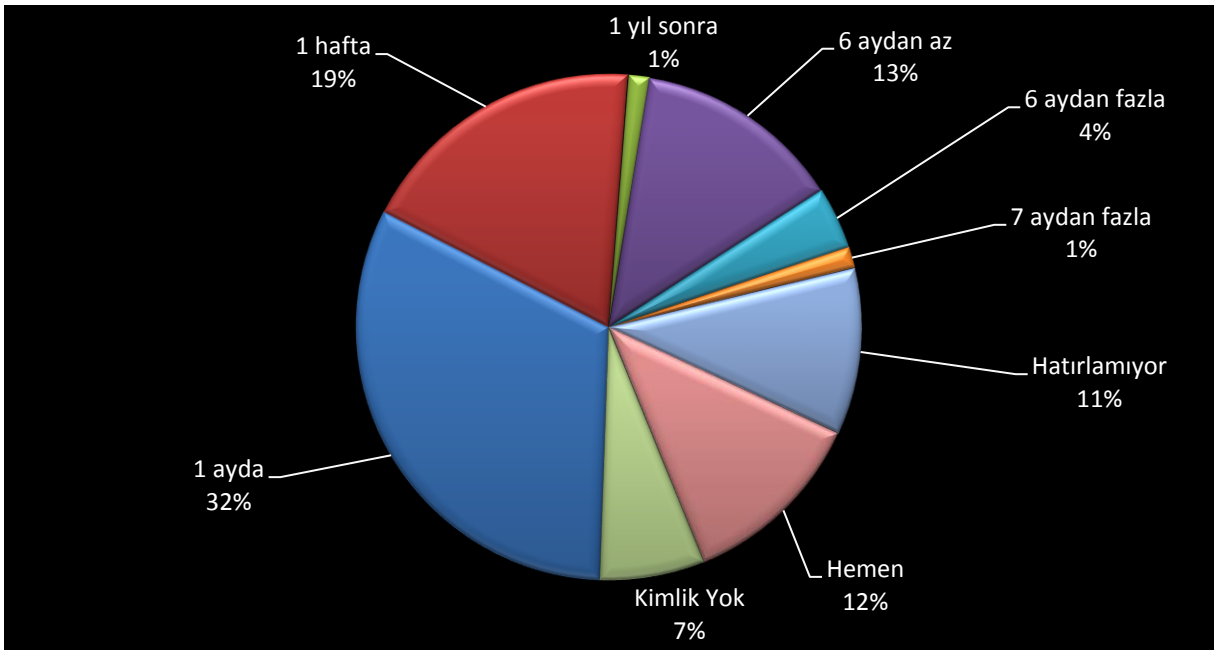

Kimliklendirme için yönlendirme anlamında da pek çok kurum, kuruluş ile uluslararası ve yerel sivil toplum kuruluşları çalışmalar yapmaktadır. Bu anlamda Göç İdarelerinin çalışma kapsamının daha da genişletilmesi, dahası destek artırımı ile hizmetlerin iyileştirmesi, sığınmacı akınları ile başa çıkma mekanizmalarını hem AB üyesi ülkeler hem Türkiye hem de sığınmacılar açısından daha iyi hale getirecektir. Göç İşleri Müdürlükleri'nin kayıtlarda başat role ulaşmış olması, konunun insani anlamdaki bütün aktörlerinin de doğru yolda olduğunun da bir göstergesi sayılabilir.

Grafik 40 Kimlik İçin İlk Başvurulan Kurum

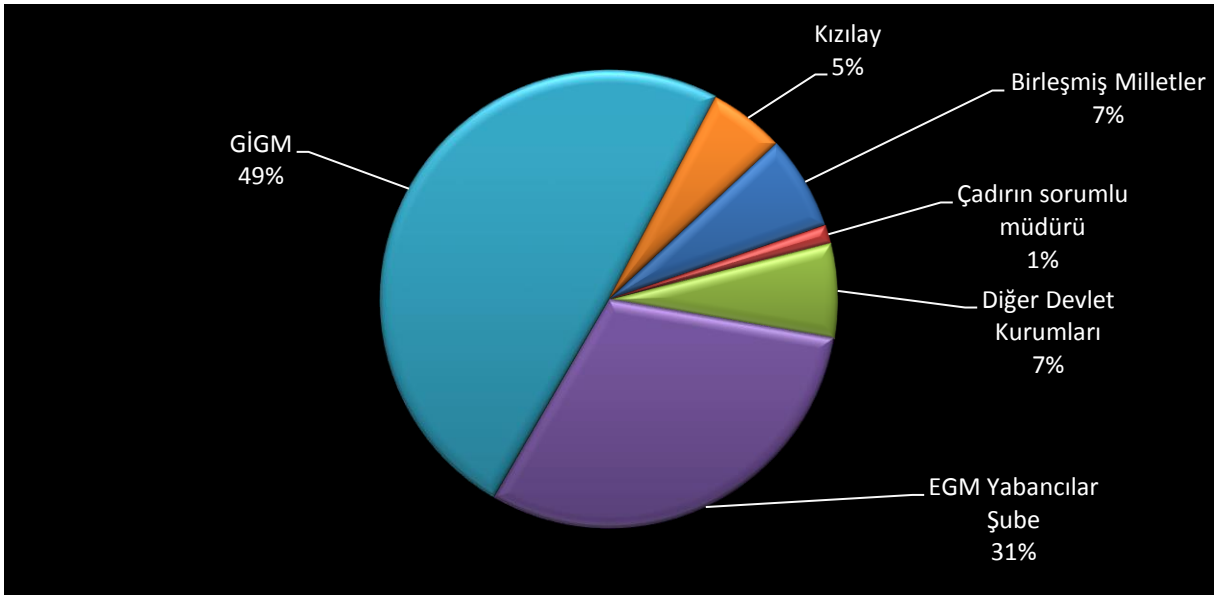

Bütün bu gelişmelere rağmen sürdürülebilirlik anlamında, giderek yoğunlaşan göç akınları, Türkiye'nin kapasitesinin son raddesine gelmiş olması ve yetersiz dış yardım ve destekler soru işaretleri yaratmaktadır. Bu anlamda, mülakatların ardından katılımcılarla yapılan sohbetlerde sık sık geri dönüş dilekleri dile getirilmiştir. Özellikle Suriye'de, uluslararası garanti altında oluşturulan bölgelerin daha istikrarlı hale getirilerek, tam anlamıyla güvenlikli ve yaşanabilir hale gelmesi temennisi bütün katılımcılar tarafından vurgulanmaktadır. Suriye'deki hayatlarını hatırlayabilen en ufak aile bireylerinden, ailenin yaşlılarına kadar görüşülen tüm katılımcı aile bireylerinin ortak arzusu, bir an önce ülkelerine geri dönebilmek ve normal hayatlarına kavuşma isteğidir.

Iraklı, Afgan ve diğer katılımcılar ise yine Suriyeli katılımcılar gibi yurtları istikrarlı bir hale gelebilirse geri dönme isteklerini iletmişlerdir. Hemen hemen bütün katılımcıların, yurtlarındaki günlerinden öyle ya da böyle özlemle bahsediyor olmaları meselenin çözümü olabilecek bazı olgulara da ışık tutmaktadır. Bu bağlamda sığınmacıların geldikleri yerlerin, hem güvenlik hem politik hem de sosyo-ekonomik boyutta iyileştirilmesi ve buralarda gündelik yaşamın normalleşmesi, göçmen kaçakçılığının asgari düzeylere çekilebilmesi anlamında uluslararası topluma ne denli çok iş düştüğünün de göstergesi olarak önümüze çıkmaktadır. Menşe ülkelerde ortaklaşa yapılacak bütün iyileştirme ve yardımlar, göç akınları olgusunun azalması

olarak kaçak göç dinamiklerine yansıyacak, pozitif yönlü gelişmeler oluşmasını sağlayacaktır.

2.7.2 İlişkiler Ağı Yaklaşımı ile Düzensiz Göçmenlerin Türkiye'deki Yaşamı

Göçmen ilişkiler ağı yaklaşımı, göçmenlerin geldikleri ülkeden ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarına sahip oldukları diğer göçmenler ile sürdürdükleri ilişkileri açıklar. Göçmenler göç ettiklerinde sosyalizasyon süreçleri ve kültürel özelliklerini sürdürebilecekleri bir şekilde yaşama eğilimine sahiptirler. Bu sebeple göç eden gruplar, kendilerinden önce aynı bölgeye göç etmiş soydaşları, hemşerileri, arkadaşları ile ilişki içinde olurlar. Göçmen gruplar her göç dalgası ile genişler ve bölge göç almaya devam ettikçe çeşitlenir (Faist, 2003).

Görüşme yapılan katılımcılardan biri görüşme esnasında Türkiye'yi seçme sebebinin burada akrabaları olması olarak belirtmiştir. Hatay'da yapılan görüşmede, katılımcı savaş öncesi sık sık Hatay'a kuzenlerini ziyarete geldiğini, onların da Suriye'ye kendilerini ziyaret için gelip gittiğini belirtmiştir. Hatay'da zaten bir çevreleri olduğu için, savaş şartları ülkelerini terk etmelerini gerektirdiğinde başkaca seçenek düşünmeden, akrabalarının olduğu ve bildikleri bir şehre gelmeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Bu durum göçmenlerin asimile olmasının önüne geçse de birçok sosyal uyum ve toplumsal entegrasyon problemini de beraberinde getirmektedir. Göçmenler kendilerine ait ilişkiler ağı kurgulayıp yaşamlarını devam ettirdikçe yerel halk ile uyum sağlamaları zorlaşmaktadır. Yaşamsal ihtiyaçlarını kendi içlerinde karşılayacak ağlar kuran göçmenler, kendi kapalı kültürlerini oluştururlar. Bu durum da göç süreci tamamlanmış olsa bile göçmenliğin zamanda ve mekânda devam etmesine sebep olmaktadır (Özcan, 2017).

Saha süreci boyunca şehirlerde, araştırmacıların yaptığı gözlemler sonucu "Suriyeliler Pazarı", "Halep Çarşısı" gibi yerleşkeler olduğu gözlemlenmiştir. Bu çarşı ve pazar yerlerinde sığınmacıların yöresel ürünlerinin bulunduğu görülmüştür. Bu durum göçmenlerin göç ettikleri bölgelerde kendi ağlarını oluşturarak kültürlerini yerel halkla temastan kaçınarak sürdürmelerine örnek teşkil etmektedir.

İlişkiler ağı kuramı göçmenlerin seçimlerini açıklar. Yapılan araştırma çalışması sonucu elde edilen veriler de bu kuramı destekler niteliktedir. Özellikle düzensiz göç, kişilerin ilişkiler ağı ile yürütülmeye açık bir sistematiği barındırır.

İlk olarak, Suriye ve Irak gibi yakın sınır yerleşimlerine sahip ülkelerden gelen sığınmacılar "Türkiye hakkında bir araştırma yaptınız mı?" sorusuna %81 oranında hayır cevabını vermişlerdir. Hayır diyen kişiler ayrıca Türkiye'yi savaş öncesinden ve Türkiye'de yaşayan tanıdıklarından iyi bildiklerini belirtmişlerdir. Özellikle Şanlıurfa ve Mardin gibi sınır köylere sahip olan illerde yapılan görüşmelerde, savaşın getirdiği kaotik durum öncesinde Türkiye'nin sık sık ziyaret edildiği bilgisi verilmiştir. İki ülkenin de sınır köylerinde "kız alıp vermeye" dayalı akrabalıklar geliştirmesinden ötürü, önceden her birinin birbirlerinin yaşama tarzları, sosyolojik yapılarına dair bilgisi olduğu aktarılmıştır. "Türkiye hakkında araştırma yaptınız mı?" sorusuna "Evet" cevabı veren kişilerin özellikle gelinen ülkelerin iç bölgelerinden gelen düzensiz göçmenler ile Afganistan'dan gelen sığınmacılar olduğu gözlemlenmiştir. Bu kişiler Türkiye'ye dair bilgiye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

"Burayı bırakmam ben. Biz bombalardan zulümden kaçtık. Burada da acılar var elbet. Depremler oluyor, teröristler var ama burası benim evim oldu artık. Çocuğumu burada doğurdum, burada güldüm, ağladım, yaşadım. Para da teklif etseler bırakıp gitmem." Mardin-Nusaybin'de görüşülen Suriyeli bir katılımcı

Daha sonra organizatörlere ulaşma metodu sorgulandığında, katılımcıların %71'i[19] ilişkilerini kullanarak ulaştıklarını belirtmişlerdir. Bu da ilişkiler ağı yaklaşımının eski göçmenlerin yeni göçmenlere yol gösterdiği anlayışını destekler nitelikte bir veridir. Katılımcıların verdiği bilgiler ışığında, yasa dışı yollarla giriş yapmalarından ötürü kamu kuruluşlarından uzak durma eğiliminde oldukları görülmüştür. Gelmeden önce, hedefledikleri şehre kendilerinden önce giden bir tanıdık, arkadaş, akraba ya da aile üyesi ile iletişime geçerek onların yanına gitmektedirler. Daha sonra da Türkiye'de yasal statü edinmek için de yine daha önce bunu tecrübe eden tanıdıkların yönlendirmesi ile hareket etmektedirler. Bu tarz tanıdık kişileri olmayan

[19] Tanıdık/komşu/arkadaş, akraba, aile ve zaten tanıyordum cevaplarından derlenmiş bir oran kullanılmıştır.

göçmenler, yakalanıp sınır dışı edildiklerini belirtmişlerdir. Sınır dışı edilen kişiler ikinci, hatta bazen üçüncü bir deneme ile tekrar düzensiz göç yolculuğunu deneyimlediklerini de belirtmektedirler.

Kişilere Türkiye'de yaşamak istedikleri şehir ve bu şehirleri neden seçtikleri sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplardaki %7'lik iş imkânları sebebiyle tercih edilmek istenmesi dışında verilen tüm cevaplar, göçmen ağlarına işaret etmektedir.

Grafik 41 Şehir Tercihi Sebebi

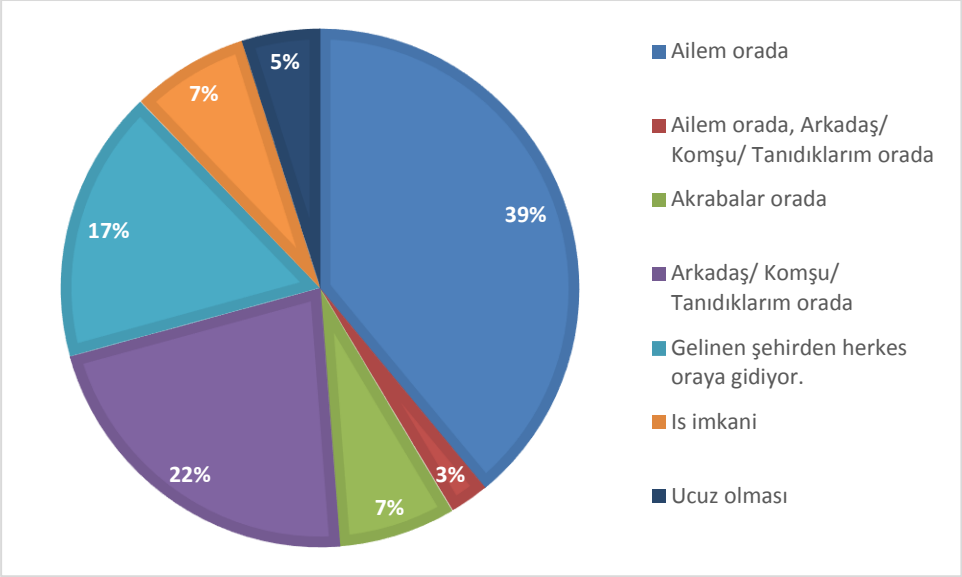

Göçmenlere yöneltilen bazı sorular Türkiye'de yasal olarak tanınma prosedürlerini içeren "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" çerçevesinde, kendilerine Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından verilen kimlikler için işletilen süreç ile alakalıdır. Katılımcılara kayıt için nereye başvuracaklarına dair bilgiyi kimden edindikleri sorusu yöneltildiğinde %24 oranla verilen Kolluk Kuvvetleri, %2 oranında verilen hastane ve %1 oranında verilen muhtar cevaplarına kıyasla aile, akraba, tanıdık/komşu/arkadaş cevabını veren kişilerin oranı %73'tür.

"Kahramanmaraş'ı çok seviyorum. Orada ablam yaşıyor. Savaştan önce evlendi kocasıyla oraya yerleşti. Bir kere ziyarete gitmiştim. Çok beğendim. Hemde ablamın yanı. Burada amcamın evinde de rahatım, kuzenlerim ile kalıyoruz ama ablam olsa başka olur. Dikiş dikip para biriktiriyorum. Ablamın yanına gitmek için." Suriyeli bir katılımcı

Grafik 42 Kimlik Başvurusu İçin Bilginin Kimden Edinildiği

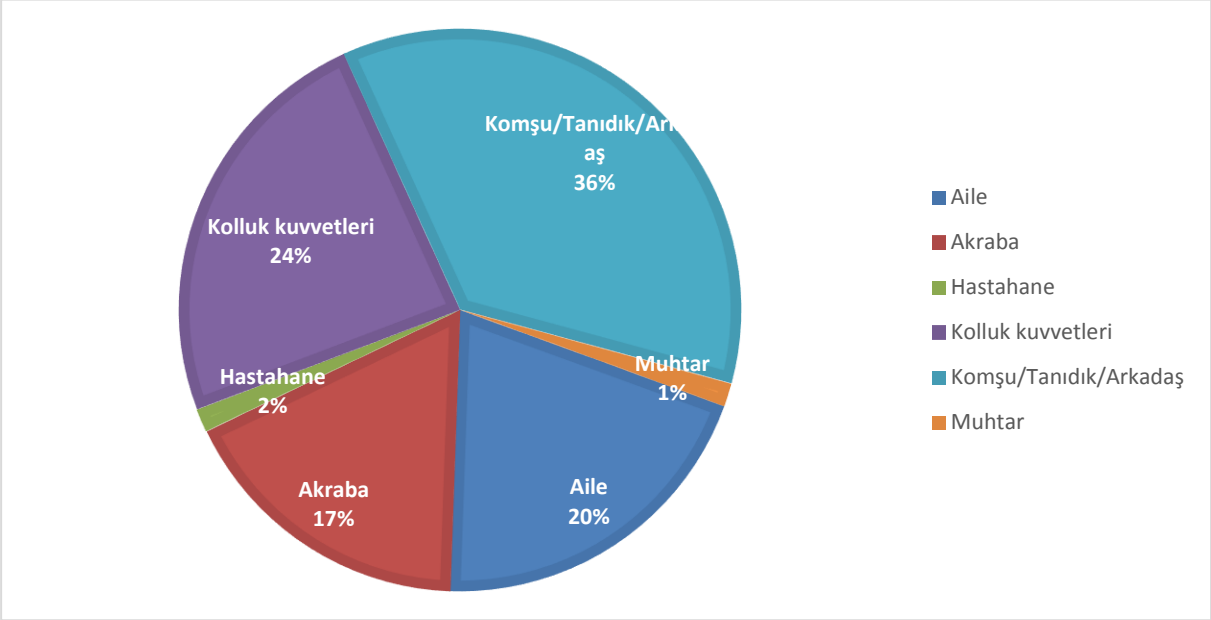

Sonuç olarak, araştırmanın çıktılarının da desteklediği üzere, sığınmacıların Türkiye'deki yaşamlarını devam ettirme pratikleri ilişkiler ağı yaklaşımını doğrular niteliktedir. Sığınmacılar, kendilerinden önce gelen göçmenlerin ayak izini takip ederek yaşamakta ve bu sayede kendilerine bir yaşam alanı oluşturmaktadırlar. Bu yaşam alanları göçmenlerin kültürel sermayelerini korumalarını sağlayacak mekânlar yaratmalarını desteklerken, hem yerel halka uyumu güçleştirmekte hem de yararlanabilecekleri hizmetlere erişim açısından yerel mekanizmalarla göçmenler arasında mesafe oluşmaktadır.

Kültürel özellikleri koruma noktasında kendi ilişki ağlarında anadillerini kullanmaktadırlar. Yerel halk ile gerekli iletişimi sağlamak için ise aracı kişiler ve tercümanlar kullandıkları gözlemlenmiştir. Öyle ki saha araştırmacıları göçmen mahalleleri ziyaretleri esnasında "Türkçe bilen eleman aranıyor" yazısına rastlamışlardır. Bu noktada katılımcılar tarafından iletilen bir diğer önemli husus, okula devam eden çocukları ile ilgili kendi olumsuz deneyimleridir. Çocuklarının dil bariyeri, akran zorbalığı veya Türk çocuklarının medyada yer alan olumsuz haberlerden dolayı geliştirdikleri tutum sebebiyle okullarda uyum problemleri yaşadıklarını iletmişlerdir.

2.8 Psikolojik Süreçler ve Psikolojik Desteğe Erişim

Dünya üzerinde bireyleri, aileleri ve tüm toplumu etkileyebilecek doğal afet, savaş, kaza, yangın, göç, (fiziksel, cinsel, psikolojik) şiddet gibi acı yoğunluğu yüksek olaylar yaşanmaktadır ve acı yoğunluğu yüksek olaylarla bireyler karşı karşıya kaldıklarında stres yaşamaktadırlar. Bu olgulardan göç, tabiatı gereği ülkelerinden ayrılma, yolculuğun süreci ve yolculuk sonrası başka bir ülkeye yerleşme aşamalarında sığınmacılar için stres düzeyi yüksek olan bir yaşam olayıdır (Hodes, 2000). Zorunlu göçmenlik olgusu ile psikolojik sağlık ilişkisini anlamak için (Bhugra, 2004);

- Göç Öncesi Dönem: Kişinin var olan durumlara bakış açısı, kişilik yapısı, göç motivasyonu ve göçe sürükleyen nedenler,
- Göç Eylemi: Sosyal destek sistemlerinin kaybolması, yitirme duygusu, ayrılmanın getirdiği yas, göç sürecindeki travmatik yaşantılar ve travma sonrası stres bozukluğu,
- Göç Sonrası Dönem: Kültürel şok, algılanan ve maruz kalınan ayrımcılık, ekonomik zorluklar ve menşe ülkesine özlem ve arayış dönemlerindeki psikolojik yükler göz önünde bulundurulmalıdır.

Tüm bunlara ek olarak yol sırasında yaşadıkları travmalar, Türkiye'ye geldikten sonra temel ihtiyaçları gidermede sorunlar, dil, kültür ve sisteme yabancılık gibi engeller, yoksulluğun getirdiği beslenme, barınma alanlarının koşullarının yetersizliği- kamp deneyimi, olumsuz çalışma koşulları gibi durumlar psikolojik ve fizyolojik sağlıklarını ciddi derecede etkilemektedir.

Strese maruz kalmaya devam edildiğinde ve stresle etkili şekilde baş edilemediğinde travma sonrası stres tepkileri gözlenir. Travma sonrası strese yönelik bitkinlik, aşırı uyarılmışlık, iştahsızlık ve uyku bozuklukları gibi fizyolojik; zaman, görsel, işitsel çarpıtmalar gibi bilişsel; kaygı, öfke, çökkünlük, çaresizlik gibi duygusal tepkiler oluşmaktadır (Akbaba, 2012).

Psikolojik olarak göçün kendisinin sığınmacılar ve göçmenler üzerindeki etkileri göz önünde tutulduğundan, çalışmada katılımcılara Türkiye'ye gelmeden önce ve Türkiye'ye geldikten sonra psikolojik desteğe erişip erişemediklerine dair sorular yöneltilmiştir.

Bu çerçevede katılımcılara, Türkiye'ye gelmeden önceki menşe ülkelerinde, psikolojik destek alıp almadıkları sorulduğunda, katılımcıların tamamı böyle bir destek almadıklarını aktarmışlardır. Suriyeli katılımcılardan bazıları ise psikolojik destek klinik bir rahatsızlık olarak algılanmadığı için, psikolojik destek alıp almadıklarını öğrenme amacıyla sorduğumuz soruyu, hastaneye gidip başka rahatsızlıklarıyla ilgili tedavi alıp almadıkları gibi algılayarak, kalp, böbrek gibi rahatsızlıklarıyla ilgili sorunlarını aktararak yanıtlamışlardır. Görüşmeler esnasında tercümanlık desteği sunan ekip üyeleri, Suriyelilerin kendi coğrafya ve kültürlerinde psikolojik alana dair çok fazla bilgi ve arayış olmadığını ifade etmişlerdir. Türkiye'ye gelmeden önceki süreçte psikolojik destek alınma durumunun araştırılmasındaki temel husus, hâlihazırda bu tarz bir psikolojik yükü olan bireylerin göç sürecine karar vermesindeki bu durumun etkilerini ve göçün getirdiği ekstra yükleri tespit edebilmek içindir. Yola çıkmadan önceki dönemi düşündüklerinde bulundukları yere ilişkin hangi duyguları kendilerinde hissettikleri sorulduğunda korku, mutsuzluk, üzüntü ve öfke ağırlıklı olmak üzere, karamsar ve içerik olarak olumsuz duygu ifadelerinin aktarıldığı görülmektedir.

Grafik 43 Psikolojik Destek Görme Durumu

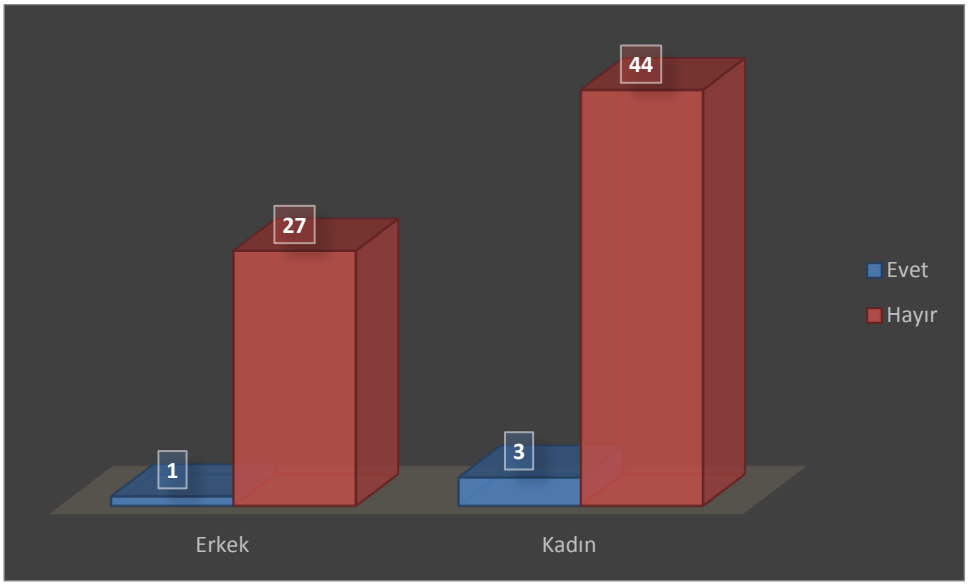

Katılımcılara Türkiye'ye geldikten sonra herhangi bir psikolojik destek alıp almadığı sorulduğunda ise yalnızca 4 kişi "Evet, aldık" yanıtını aktarmıştır. Evet, yanıtını veren İran doğumlu Afgan erkek katılımcı, İran'da yaşadıkları köyde eşine ve kendisine yönelik ciddi tehdit ve sorunlar yaşadıktan sonra Türkiye'ye gelmeye karar verdiğini

aktarmıştır. Katılımcı, bu olayların etkisiyle destek almaya ihtiyaç duyduklarını, şimdilik ancak eşinin destek alabildiğini ekibe aktarmıştır.

Az sayıda destek alan katılımcının yanı sıra psikolojik desteği henüz almamış olup destek arayışında olduğunu söyleyen katılımcılar da bulunmaktadır. Şanlıurfa'da gerçekleştirilen görüşmelerden birinde, Suriyeli kadın katılımcı henüz cesaret edemediğini ama en kısa sürede bir merkezden destek almak istediğini; çok zor şeyler yaşadıklarını, yaşamaya da devam ettiklerini; artık psikolojik olarak kendisini tam anlamıyla toparlamak istediğini iletmiştir. Buna ek olarak kimi görüşmelerde kişilerin kayıp yaşantılarını anlatırken duygulandıkları, kayıplarının yasıyla ilgili süreçleri sürdürdükleri, kimi katılımcıların geride bıraktıklarıyla ilgili herhangi bir bilgilerinin olmadığı ve bir ölçüde tuttukları yasın muğlaklığa dönüştüğü gözlenmiştir. Kimi katılımcılardan da yaşadıklarına rağmen yapı olarak sağlam kaldıklarına, psikolojik olarak da güçlü olduklarına dair geri dönüşler alınmıştır.

Psikososyal anlamda göçmenlerin kaçak geçiş pratikleri ve bu pratiği normalleştirme süreçleri incelendiğinde; göçmenler arasında Türkiye'ye kaçak giriş yapan göçmenlerin yanı sıra geri gönderme, Suriye'de bitmemiş işlerin bulunması veya başka amaçlarla birkaç kez giriş-çıkış yapan göçmenler de bulunmaktadır. Görüşmelerden birinde, Suriyeli bir katılımcı kapıların açılması gerektiğini, insanların zorlandığını ve parası olmayanların gelemediklerini aktarmıştır. Buna ek bazı durumlarda Suriye'de çeşitli engelleri (yaşlılık, fiziksel engel) olan yakınlarını gidip görmek zorunluluğunda olan kişilerle de karşılaşılmıştır. Bunların haricinde sadece giriş yapmış olsalar bile ciddi risklerine rağmen geride kalan aile fertlerinin de gelebilmesi için bir yol arayışında olmayı da sürdüreceklerini aktarmışlardır. Yine benzer şekilde Suriyeli bir kadın katılımcı, eşinin Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra kendilerini Türkiye'de bıraktığını, Suriye'deki evlerini satıp parasını getirebilmek için gittiğini ancak Suriye'de öldürüldüğünü aktarmıştır. Başka bir katılımcı da babasının geldikten 3 ay sonra, eşyaları almak ve evi satmak için tekrar Suriye'ye döndüğünü ancak kendisinden haber alınmadığını ve kendisinin şu an kayıp olduğunu aktarmıştır. Bu bulgularda da görüldüğü üzere göçmenler için kaçak giriş-çıkışlar son derece olağan ve mecburi bir süreçtir. Kaçak sınır geçişlerinin suç olarak tanımlanmasına rağmen gereksinim ve mecburiyetler nedeniyle kişilerin zihninde suçun normalleştirildiği görülmektedir. Bu tepkiler, bu stres yüklü olağandışı yaşantılara verilen doğal tepkilerdir; psikolojik anlamda son derece normal

algılanmalı ve travmatize etkileri süren yaşantılarla baş edebilmek için işlevsel geliştikleri göz önünde bulundurulmalıdır.

2.9 Düzensiz Göç Yolculuğunda Kadın ve Aile

Göç süreçleri incelendiğinde, göçmen grupların sosyalizasyonları, kültürel ve dini yapıları göç sürecinden farklı etkilenmelerine sebep olmaktadır. Türkiye'ye sığınan savaş mağduru göçmenlerin sosyo-kültürel yapılarına değinen araştırmalar incelendiğinde, kadınların karar alma mekanizmalarına dâhil olmadığı görülmektedir (Dağdeler, 2018). Yaş, cinsiyet, medeni durum, evlilik yaşı, evlilik kararı gibi konularda katılımcıların verdiği kararlara dair bulgular derlenerek bu bulguların göç sürecine etkileri irdelenecektir.

Grafik 44 Evlilik Yaşı

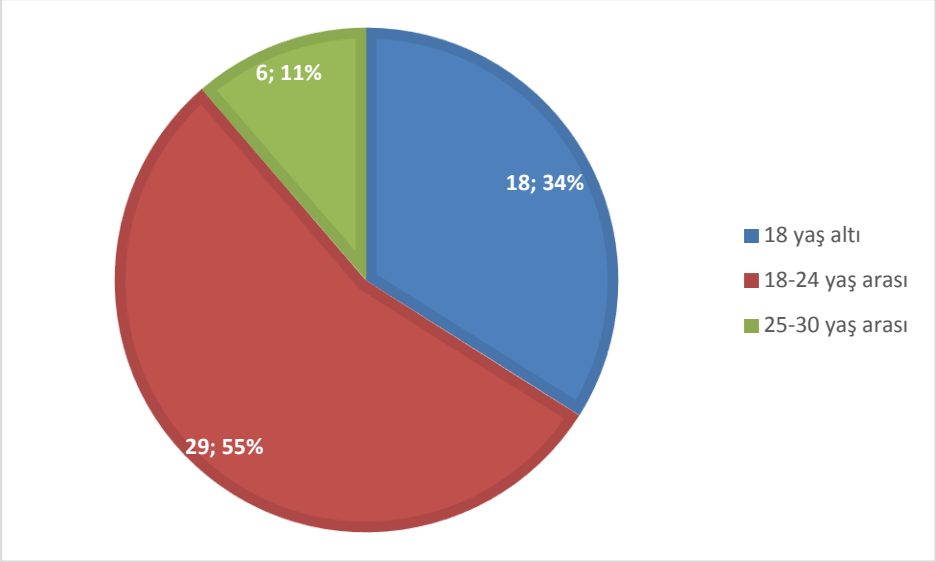

Göçmenlerin evlilik durumlarına bakılacak olursa çocuk evliliği verisinin %34 ile dikkate değer bir miktarda olduğu gözlemlenmektedir. Evlilik kararı alma süreçlerinde ailenin evlilik kararında en yüksek oranda etkili olduğu yaş aralığı, sunulan çapraz tablo analizine göre 18 yaş altı evliliklerdedir. Kişinin kendi kararının en yüksek oranda olduğu yaş aralığı ise 18 ve 24 yaş aralığında gerçekleştirilen evliliklerdedir. 25 ve 30 yaş arası gerçekleşen evliliklerde ise kişinin kendi kararı da, ailenin kararı da en az yüzdelik etkiye sahiptir. 30 yaş üstü evlilik verisine ise araştırmanın örneklemi kapsamında rastlanılmamıştır. Lakin çocuk evliliği üzere ulaşılan oran endişe vericidir.

Yapılan odak grup görüşmeleri ve katılımcıların tutumuna dair gözlemler göz önünde bulundurulduğunda, çocuk yaşta evliliklerin göçmenlerin menşe ülkelerinde çok yaygın olduğu sonucuna varılmıştır. Kız çocukları evlilik konusunda neredeyse hiç söz hakkına sahip değildir. Aşağıda katılımcıların evlilik kararı ve yaş aralıkları arasındaki ilişkiyi gösteren tablo verilmiştir.

Tablo 1 Evlilik Yaşı ve Evlilik Kararı Arası İlişki

Evlilik Yaşı ve Evlilik Kararı Arası İlişki

		Evlilik Kararı		
		Kendisi	Ailesi	Toplam
18 yaş altı	Sayı	9	9	18
	% Evlilik Kararı	25,7%	50,0%	34,0%
18-24 yaş arası	Sayı	21	8	29
	% Evlilik Kararı	60,0%	44,4%	54,7%
25-30 yaş arası	Sayı	5	1	6
	% Evlilik Kararı	14,3%	5,6%	11,3%
Toplam	Sayı	35	18	53
	% Evlilik Kararı	100,0%	100,0%	100,0%

Tıpkı evlilik kararında olduğu gibi aile içinde alınan birçok kararda kişiler ataerkil aile yapısının genel geçer kurallarına göre karar almaktadırlar. Ailenin erkekleri veya yaşlıları, tüm aile için karar vermektedir. Burada evlilik kararı ve evlilik yaşına vurgu yapılmasının sebebi, örneklemi oluşturan şehirlerde gerçekleştirilen odak grup görüşmeleridir. Görüşmelerin yapıldığı şehirlerde göçmenlerin kanaat önderleri, sığınmacı grupların kültürel yapısına aşina ve yerel halka mensup kişiler göçmenlerin evlilik amacıyla da göç yolculuğuna çıktıklarını belirtmişlerdir. Bu amaçlar arasında odak grup görüşmelerinde Türkiye'de evlenmek istemek, Türkiye'ye gelmek için evlenmek gibi örnekler öne sürülmüştür. Ortaya çıkan sonucu destekleyen katılımcı verileri de mevcuttur: Örneğin, bir katılımcı savaş şartlarının yanı sıra kızlarının geleceğini garantiye almak için Türkiye'ye geldiğini belirtmiştir. Kızları evlilik çağına gelmiş ve geldiği ülkede evlenmeleri durumunda, savaşın da gidişatına bağlı olarak, kızlarından ayrı düşeceği korkusu sebebiyle de yola çıkma kararı aldığını belirtmiştir.

Türkiye'de evlenmelerinin çocuklarına güvenli gelecek garantisini sağlayacağını düşündüğünü söylemiştir. Benzer olarak, yolda saldırılara maruz kalırlarsa çocuklarını koruyamayacağı endişesi taşıyan ebeveynler, çocuklarının evlilik kararını göç sürecine bağlı olarak hızlandırdıklarını beyan etmişlerdir. Fakat bu çalışmanın katılımcıları ülke değiştirmelerinin temel ve tek sebebini evlilik olarak belirtmemektedirler.

Evlilik kararının yanı sıra çocuk sahibi olunan yaş, eğitim durumu, eşin evlilik yaşı, nikâh türü (dini ve resmi) gibi değişkenler ile göç yolculuğu arasında analizler sonucu anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Aileler güvenli yaşam garantisi arayışı içerisinde düzensiz göçe başvurmakta olduğu sonucu bu analizler ile desteklenmiştir.

Son olarak, göç kararına ataerkil aile yapısının etkileri burada da gözlemlenmiştir. Kadın katılımcıların göç kararı, seçilen rota, yapılan harcamalar gibi düzensiz göçün güvenlik açısından değerli verilerini içeren konularda bilgisiz oldukları gözlemlenmiştir. Araştırma, göç sürecine dair kararları kadınların başta babaları, dedeleri ve kocaları, ardından amcaları ve dayıları da dâhil olmak üzere aile erkeklerinin verdiğini gözler önüne serilmiştir.

"Köyde yaşardık biz, IŞID ilk geldiği zaman tutunmaya çalıştık. Kapı komşumu hiç unutamam, onun ölümü bizi çok üzdü. Ondan sonra kalamadık oralarda. Küçük bir oğlu vardı komşumun. Hep tarlaya kaçardı. 5-6 yaşlarında oğlan, durmazdı yerinde. Bir gün yine tarladan getirmeye çalışıyordu annesi. Oğluna dedi ki 'gebertirim seni hemen yanıma gel'. Biz görmedik ama arka taraftan IŞİD askerleri geçiyormuş. Kadının oğluna öyle bağırmasına kızıp tartışmaya başladılar. Kadın ya, oğlu da olsa erkeğe bağıramaz diye, oracıkta öldürdüler kadıncağızı." Iraklı bir katılımcı

Türkiye'ye geldikten sonra ise karar mekanizmalarında değişim gözlenmiştir. Özellikle kadın katılımcılar, Türkiye'de kadınların kendi kararlarını vermesine saygı duyulması, daha özgür ve daha değerli bir hayat sürüyor olmaları sığınmacı kadınların hayatını da etkilemiştir. Kendi ülkelerinde daha kapalı ve pasif yaşayan kadınlar, Türkiye'de daha özgür ve daha mutlu olduklarını belirtmişlerdir.

3. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

3.1 Türkiye ve Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Çerçevesinde Göç Olgusu

Üyeleri çoğunlukla Avrupa Kıtası üzerinde bulunan ülkelerin bir dizi anlaşma ile bir araya gelmesiyle kurulan AB, çok kutuplu dünyanın önemli aktörleri arasına girmiş ve yeni güvenlik anlayışı çerçevesinde arayışlara başlamıştır. Birliğin öncelikli hedeflerinden biri olan iç sınırların kaldırılması ve serbest dolaşım hakkı uygulamaları[20] 1985 yılında beş AB üyesi ülke arasında Schengen Alanı[21] adı altında gerçekleştirilmiş ve bu uygulamalar doğrultusunda zorunlu olarak dış sınırların tam güvenliğinin sağlanması gerektirmektedir. Bu bağlamda, 1999 yılında birlik tarafından kaleme alınan Amsterdam Anlaşması'nda bu konu özellikle kanun maddeleri ile vurgulanmış; artan uluslararası göç, terör ve sınır aşan suç örgütlerinin faaliyetleri gibi olgular yüzünden 2009 yılında Lizbon Anlaşması ile bu maddeler tekrar güncellenmiştir. Üye devletlerin özellikle iltica, vize, göç gibi konular ile sınır güvenliğinin sağlanması gibi konulardaki sorumluluğunun geliştirilmesi ve arttırılmasına yönelik yapılan anlaşmalarda, "Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanı" başlığı altında "Sınır Kontrolleri, İltica ve Göç Konusundaki Politikalar" bölümü oluşturulmuş ve bu bağlamda "dış sınırlar için entegre bir yönetim sisteminin aşamalı olarak oluşturulması için gerekli tüm tedbirlerin alınması" hususu karara bağlanmıştır (AB Bakanlığı, 2011a). İltica ve sığınma konularının ayrıntılı içeriği nedeniyle 1990 yılında Dublin Sözleşmesi ile de Dublin sistemi oturmuş; sistem, 2015 yılında güncellenerek parmak izi karşılaştırması ile biyometrik veri tabanı oluşturulmuş; ardından mülteci veya sığınmacıların Birlik sınırlarına nereden girdiklerinin ve kimliklerinin tespiti için Avrupa Sığınma Parmak İzi Veri Tabanı sistemi (EURODAC) devreye sokulmuştur (Avrupa Komisyonu Göç İşleri, 2019).

Benimsenen dış sınırlar için entegre bir yönetim sistemi çerçevesinde, Tampere Zirvesi Kararları Başkanlık Bildirgesi'nde, birliğin ortak bir sığınma ve göç politikası

---

[20] AB Anlaşması Ortak Hükümler Madde 3: "Birlik, vatandaşlarına, dış sınırların kontrolü, iltica, göç, suçun önlenmesi ve suçla mücadele konularında uygun tedbirler vasıtasıyla kişilerin serbest dolaşımının sağlandığı, iç sınırların olmadığı bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı sunar." (AB Bakanlığı, 2011a)

[21] 1985 yılında AB'nin 5 ülkesi (Almanya, Belçika, Fransa, Lüksemburg ve Hollanda) kendi aralarında sınırların kaldırıldığı bir alan oluşturmaya karar vermişlerdir. Söz konusu alan, ilk anlaşmaların imzalandığı (14 Haziran 1985) Lüksemburg kentinin adına istinaden Schengen Alanı olarak adlandırılmıştır.

belirlemesi gerekliliği yeniden vurgulanırken, 3. ülke vatandaşlarının yasal sığınma hakları da düzenlenmiştir. Tampere Zirvesi'nin gerçekleşmesi ile birlikte UNHCR zirveye yönelik tavsiyelerde bulunarak, AB müktesebatında bulunan ve özellikle göç hareketleri ve sığınmacılar konusunda sınır güvenliğini içeren maddelerin daha insani boyutta ve yasal göçe elverir şekilde ele alınması gerekliliğini vurgulamıştır (GİGM, 2005). Tampere Zirvesi'nin ardından gerçekleşen Laeken Zirvesi bildirisinde de terörle mücadele ve Lizbon Anlaşması stratejileri çerçevesinde Madde 42 yapılandırılmış olup dış sınırların kontrolü ve entegre yönetim konuları dâhilinde ortak vize tanımlama sistemi ile danışma büroları oluşturulması karara bağlanmıştır (Avrupa Konseyi, 2001) .

2002 yılı itibariyle, AB Dış Sınırlar için Yönetim Planı (Avrupa Birliği Konseyi, 2002), AB Ortak Sınır Yönetimi El Kitabı hazırlanarak AB Resmi Bülteni'nde yayınlanmıştır. Bu belgede açıkça sınır geçişlerinin sadece üye ülkeleri değil, AB'nin tamamını ilgilendirdiği vurgulanmış; ortak bir çerçevede ele alınacak mevzuatlar ve risk analizlerinin hazırlanması, ekip ve ekipman temini ile tüm bu uygulamalar için koordinasyon ve yük paylaşımı gerekliliği (Avrupa Birliği Hukuku, 2004) belgede önemli hususlar olarak yerini almıştır. Bu el kitabı, küresel ölçekte gelişen yeni durum ve krizlere bakılarak aralıklarla güncellenmektedir (Avrupa Komisyonu, 2010).

AB sınır güvenliği anlaşmaları çerçevesinde sıkça kaleme alınan "iş birliğini, koordinasyonu, eğitimi ve yük paylaşımını sağlamak" hedeflerini reelde uygulamaya geçirmek amacı doğrultusunda, 2007/2004 sayılı Tüzük kapsamında Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı, yani FRONTEX kurulmuştur (Frontex, 2014). Kısaltma adını Fransızca "Frontières Extérieures" (dış sınırlar) teriminden alan FRONTEX, 2010 yılından sonra, bilhassa Ege Denizi ve Akdeniz'de tırmanış gösteren yasadışı göç hareketleri nedeniyle askeri ekipman kullanımını ön planda tutarak, AB'nin sınır devriyesi görevini üstlenmiştir[22].

[22] FRONTEX tarafından idare edilen RABIT'lerin (Acil Sınır Müdahale Ekipleri - Rapid Border Intervention Teams) sınırı geçmeye çalışan göçmen ve sığınmacı gruplarına, ağır askeri ekipmanlarla müdahale etmesi Avrupa çapında sivil toplumun tepkisi ile karşılaşmış; bu ekipler gereksiz şiddet uygulamakla, sığınmacı ve göçmenleri daha tehlikeli bir yolculuğa zorlamakla suçlanmıştır (İnsan Hakları Gündemi Derneği, 2008).

Sınır güvenliği konusunun dinamik ve sürekli değişen şartlar içeren bir doğası bulunması nedeniyle 1985'te imzalanan Schengen Anlaşması'na ek olarak, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 15 Mart 2006 tarihli kararı ile sınır güvenliği ve kişi geçişlerini düzenleyen hükümleri daha da geniş bir perspektifte ele alacak bir Avrupa Birliği kanunu oluşturulması yönündeki Schengen Sınırlar Tüzüğü kabul edilmiştir. Bu tüzükle birlikte Schengen Mevzuatı sadece dış sınırların kontrolü konusu değil, bütün üye ülkeler için iç güvenliğe yönelik risk analizi ve dış sınırların güvenliğini etkileyebilecek tehditlerin analizini de gündeme oturtmuş ve uygulamalar bu yönde değişmeye başlamıştır (Avrupa Birliği Konseyi, 2006).

Tüm bu yapısal arka planın sonucu olarak şekillenen AB Sınır Yönetimi anlayışında pratikler şöyle gelişmiştir (Avrupa Parlementosu, 2018);

- Sınır geçişlerini kanuni sağlam bir yapıya oturtan ve kendini sürekli yenileyen ve güncellenen bir sistem içeren Schengen Sınır Kodu;
- Göçmen akınının bütün üye ülke sınırları için aynı yoğunlukta olmaması nedeniyle, üye ülkeler arasında mali yük paylaşımı yapılmasını sağlayan Sınır ve Vize işlemleri için İç Güvenlik Fonu uygulaması,
- Merkezileştirilmiş bir veri tabanı oluşturulması ile göçmen bilgisi ve sınır güvenliğinin sağlanması ve bunun için yapılandırılan Schengen Bilgi Sistemi (SIS), Vize Bilgi Sistemi (VIS) ve EURODAC (Avrupa Sığınma Parmak İzi Veri Tabanı)
- Kaçak girişler ve suçlar kapsamında caydırıcı ve cezalandırıcı bir hukuk sisteminin kurulması
- Operasyonel iş birliği içinde çalışacak bir Sınır Yönetimi Ajansı yani FRONTEX'in (Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı) devreye sokulması.
- Uluslararası iş birliğinin sağlanması, bunun için aday ve üye ülkeler ile yapılacak anlaşmalar ve bu bağlamda yeni bir AB vatandaşı olmayan kişiler için giriş çıkış sistemi (Avrupa Konseyi, 2017) ve bu yapının desteklenmesi adına Seyahat Bilgi ve Yetki Sistemi'nin (ETIAS) (Avrupa Konseyi, 2019a) uygulamaya konulması.

Artan göç, AB sınırlarında hareketlilik ve güvenlik sınamaları karşısında AB Komisyonu, uzun vadeli 2021 ve 2027 yılları planı için, bir önceki mali dönemde var olan 13 milyar Avro'nun, 3, katına çıkartılarak 34,9 milyar Avro düzeyine çıkartılmasını önermiştir. Entegre Sınır Yönetimi için ayrılan fon çok daha artırılarak, FRONTEX'in 10.000 kişilik sabit bir kuvvetle görev yapması ve IMBF adı altında yeni bir Entegre Sınır Yönetimi Fonu'nun devreye sokulması planlanmaktadır. Bu bağlamda AB dış sınırlarının güçlendirilmesi, daha güçlü ve daha verimli bir vize politikası oluşturulması, dış sınırlarda daha iyi gümrük kontrol ekipmanlarının sağlanması, AB sınır yönetimi ajanslarının güçlendirilmesi, gök noktasında daha dayanıklı, gerçekçi ve adil bir politikanın desteklenmesi hedeflenmektedir (Avrupa Komisyonu, 2018b).

Türkiye ise coğrafi konumu nedeniyle kıtaların birleştiği bir noktada bulunmakta ve bu konumu ile gerek komşu ülkelerdeki çalkantılı sosyo-politik hareketlerden ve çatışmalardan gerekse bu hareketler sonucu oluşan büyük sığınmacı akınlarından etkilenmektedir. Yine bu köprü konumu yüzünden, doğu-batı ekseninde sınır aşan suç örgütleri ve uzak coğrafyalardan sığınmacılar için de çok çeşitli yasadışı faaliyetler ve illegal geçişler çerçevesinde bir trafik rotası oluşturmaktadır. Aynı şekilde komşu ülkelerin kendi sınır güvenlikleri konusundaki zayıflıkları dikkate alınması gereken bir diğer önemli etmeni oluşturmaktadır (Deniz, 2014).

Bilhassa Doğu ve Güneydoğu Anadolu Sınır Bölgesi, kontrol edilmesi zor coğrafi koşullar içermesi nedeniyle bu trafik rotalarının ana geçiş güzergâhıdır. Bu coğrafyadaki zorlu yer şekilleri ve sert ikliminin yanı sıra bölgedeki terör odaklarının aktiviteleri de kolluk kuvvetleri için farklı boyutlarda bir güvenlik paradigmasını beraberinde getirmektedir. Bunun yanı sıra Suriye Krizi ile birlikte daha da artan göç hareketleri, Türkiye'yi göç anlamında sadece bir geçiş güzergâhı değil, aynı zamanda hedef bir ülke haline de getirmiştir (Kaya, 2013).

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Sınır Güvenliği konusu jeostratejik anlamda büyük bir önem taşımaktadır. Tam üye olacak bir Türkiye coğrafyasının, aynı zamanda Avrupa Birliği'nin doğu sınırı haline gelecek olması gerçeğiyle beraber Türkiye, entegre sınır güvenliği çalışmalarını 2002 yılında başlatmış olup Sınırlar, Göç ve İltica alanında 3 çalışma grubu meydana getirmiştir. Bu grupların çalışması sonucunda "Türkiye'de Dış Sınırların Korunmasına ilişkin Strateji Belgesi" Nisan

2003'te, "Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecinde İltica Alanında Yapılması Öngörülen Çalışmalara İlişkin Strateji Belgesi" Ekim 2003'te, "Türkiye'de Göç Yönetimi Eylem Planına Katkı Sağlayacak Strateji Belgesi" ise yine Ekim 2003'te hazırlanmıştır. AB Topluluk müktesebatının benimsenmesine ilişkin 2003 yılı "İltica Ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı" ise 24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (GİGM, 2003).

Yine "Türkiye'de Dış Sınırların Korunmasına İlişkin Strateji Belgesi" Twinning Programı (Eşleştirme/Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Eylem Planı Geliştirilmesine Destek Projesi) (AB Bakanlığı, 2011b) çerçevesinde "Türkiye Entegre Sınır Yönetimi Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı" 2006 yılında Başbakan tarafından onaylanmıştır (Başbakanlık, 2010). Türkiye Entegre Sınır Yönetimi Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı içerik olarak daha açık ve güvenli bir sınır kontrol yapısına sahip olunmasını amaçlamakta ve sınır güvenliği ile ilgili bütün kurum, kuruluş ve kanuni üst yapının AB müktesebatıyla uyumlu hale getirilmesini amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra tüm sınır kapıları ile yeşil (kara) ve mavi (deniz) sınırlarda, İçişleri Bakanlığı'na bağlı profesyonel bir sınır güvenlik teşkilatının kurulmasını içermektedir. Türkiye Entegre Sınır Yönetimi bağlamında ilerlemenin izlenmesi, denetim ve koordinasyonu sağlamak amacıyla İçişleri Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Denizcilik Müsteşarlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Emniyet Genel Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve İller İdaresi Genel Müdürlüğü katılımı ile "Entegre Sınır Yönetimi Koordinasyon Kurulu"nun oluşturulması da karara bağlanmıştır (Başbakanlık, 2010).

Türkiye'nin Entegre Sınır Güvenliği noktasındaki çalışma ve projeleri, "Avrupa Birliği'ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı Ocak 2016-Aralık 2019" belgesinde, 24. Fasıl'ı kapsayan Adalet, Özgürlük ve Güvenlik başlığında ele alınmış ve bu bağlamda Schengen Sınır Koduna İlişkin 562/2006/AT sayılı tüzükte Sınır Güvenliği Teşkilatı Kanunu'nun düzenlenmesi gerektiği, 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Avrupa Sınır Gözetim Sisteminin Kurulması yönünde değişiklik talebi, İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Yönetmeliğinde değişiklik, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun

uygulamasında Üçüncü Ülke Vatandaşlarına Verilecek Olan Oturma İzninin Şekil Ve Şartlarına İlişkin Tüzüğe Uygun Yapılacak Değişiklikler, Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmeliğin Schengen Sınır Koduna İlişkin 562/2006/AT sayılı AB tüzüğüne uygun olarak düzenlenmesi, Geri Gönderme Merkezlerinin Fiziki Yapısı ve İşleyişine Yönelik Mevzuatın Üçüncü Ülke Vatandaşlarının Geri Gönderilmesine Dair 2018/115/AT Kodlu Yönetmelikle uyumlu hale getirilmesi, Sınır Yönetimi Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analizi Merkezinin kurulması, Sınır kapıları dâhil olmak üzere sınırlarda görev yapan birimlerin idari ve teknik kapasitelerinin güçlendirilmesi, Göç ve İltica Eylem Planının güncellenmesi ve sınır yönetimi konusunda uluslararası işbirliği mekanizmasının gerçekleştirilmesi gibi konular ele alınmıştır (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2016).

Bu çerçevede, Entegre Sınır Yönetimi Projeleri Aşama-1 ve 2 (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2019), Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan Arasında Sınır Yönetimi Alanında Bölgesel İşbirliği Projesi, Türkiye-Yunanistan-Bulgaristan Sınırında Elektro-Optik Gözetleme Kulesi Tedariki, Türkiye'nin Doğu Sınırlarında Elektro-Optik Gözetleme Kulesi Tedariki (Aşama 1-2), Türkiye-Yunanistan-Bulgaristan Sınırında Keşif Gözetleme Aracı Tedariki, Ulusal Pasaport Giriş-Çıkış Damga Cihazlarının Tedariki, Türkiye'nin Güneydoğu Sınırlarında Termal Kamera Tedariki, Türkiye'de Sınır Yönetiminin Desteklenmesi Projesi Aşama II Projeleri halen devam etmektedir (İçişleri Bakanlığı, 2019). Yine Entegre Sınır Yönetimi çerçevesinde, Sahil Gözetleme Radar Sistemi (SGRS) (Ankara Valiliği, 2018) ve Entegre Sınır Güvenlik Sistemi (ESGS) ile Türkiye'nin mavi ve yeşil sınırlarının aralıksız gözetlenmesi, bu sayede yasa dışı geçişlerin ve sınır aşan suçların önlenmesi amacıyla hazırlanmaktadır. Benzer şekilde "Türkiye'nin Doğu Sınırlarında Mayınların Temizlenmesi ve Sınır Denetim Kapasitesini Artırarak Sosyo - Ekonomik Gelişimin Sağlanması" bir diğer önemli devam eden projedir (UNDP, 2014).

AB Yıllık İlerleme Raporları'nda[23] AB tarafından Türkiye'de Entegre Sınır Yönetiminin gelişim aşamaları yakından gözlenmektedir. Yine "Avrupa Birliği'ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı Ocak 2016-Aralık 2019" Türkiye'de Entegre Sınır

[23] Avrupa Komisyonu, aday ülkenin müktesebata uyum alanında kaydettiği ilerlemeleri veya bu alanda gözlemlediği eksiklikleri yıllık olarak ilerleme raporlarıyla değerlendirir (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019).

yapılanması çerçevesinde tamamlanması planlanan çoğu başlık ve projenin henüz hazırlık aşamasında görünüyor olması, AB tarafından Türk tarafının yavaş hareket etmesi noktasında İlerleme Raporlarına eleştiri olarak yansımaktadır. 2018 ve 2019 İlerleme Raporlarında, Türkiye'nin Dış Sınırlar ve Schengen Mevzuatının AB müktesebatı ve uygulamalarına dayanarak hazırlanmış olsa da yasal ve idari çerçevelerinin AB ile uyumsuzluğu, koordinasyonun azlığı, merkez ve yerel teşkilatlar ile sınır noktalarında risk analiz birimlerinin bir an önce hayata geçirilmesi ve bu bağlamda Ortak Risk Analiz Merkezinin (UKORAM) [24] aktifleştirilmesi, Sahil Güvenlik Komutanlığında gözlem mekanizmalarının iyileştirilmesi ve artırılması gerekliliği ile düzensiz sınır geçişleri noktasında emniyet güçlerinin özellikle sahte ve tahrif edilmiş dokümanların belirlenmesi adına kapasitelerinin artırılması gerektiği vurgulanmıştır. (Avrupa Komisyonu, 2018) AB tarafından en çok belirtilen bir diğer husus, tek bir sivil ajansın sınır yönetimi ve güvenliği işlemlerini devralmasının Türk tarafınca sınırda yaşanan güvenlik sıkıntıları sebep gösterilerek askıya alınmış olmasıdır. Yine aynı şekilde İçişleri Bakanlığı altında kurulan "Sınır Yönetimi, Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı"nın, halen gereken koordinasyonu sağlayamadığı ve UKORAM'ın tam kapasite ile çalışamadığı uyarısı 2019 yılının İlerleme Raporu'nda yerini almıştır. Bütün bu dinamikler çerçevesinde AB, Türkiye'de sivil ve profesyonel bir kuruluşun sınır geçişleri ve güvenliğinin kontrolünü ele alması bağlamında yeni bir kanun oluşturulması gerekliliğini bildirmiştir (Avrupa Konseyi, 2019a).

Türkiye, AB'ye Entegre Sınır Güvenliği konusunda hızla ilerlemektedir; ancak sınırlarındaki coğrafi zorlu koşullar, yakın coğrafyasında gerçekleşen çok yönlü terör ve suç faaliyetleri ile yoğun göç hareketleri, komşularındaki bitmeyen sorun ve çatışmalar, AB ile Vize Serbestisi konusunun Geri Kabul Anlaşması[25] ile paralelliği sebebiyle oluşan gerilim ve benzer problemler nedeniyle AB müktesebatı ile uyumlu

[24] Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analiz Merkezi Kurulması ile Entegre Sınır Yönetimi Ortak Veri Tabanının Geliştirilmesi Projesi (UKORAM) (İçişleri Bakanlığı, 2018).

[25] AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması Vize Serbestisi Diyaloğunun başlamasına paralel olarak 16 Aralık 2013 tarihinde imzalanan anlaşmanın temel hedefi, mütekabiliyet çerçevesinde, her bir tarafın diğer tarafın topraklarına giriş, topraklarında bulunma ya da ikamet etme koşullarını yerine getirmeyen kişilerin hızlı ve sistemli bir şekilde geri kabulüne ilişkin usulleri belirlemektir. Bu anlaşma bir tarafın topraklarından diğer tarafın topraklarına doğrudan giriş yapan ya da bu topraklarda kalan hem AB üye ülkeleri ile Türk vatandaşlarının geri kabulüne hem de üçüncü ülke vatandaşları ve vatansız kişiler dâhil olmak üzere diğer tüm kişilere ilişkin hükümleri kapsamaktadır. (Avrupa Birliği, 2014)

ve arzu edilen, insani, sivil ve profesyonel bir sınır yönetimi seviyesine henüz gelememiştir.

3.2 Düzensiz Göç konusunda Uluslararası İşbirliği: Zorluklar ve Fırsatlar

Çalışmanın bulgu ve gözlemleri değerlendirildiğinde, Türkiye'ye düzensiz göç akınının farklı nedenlerle yoğun bir biçimde devam etmekte olduğu net bir şekilde görülebilmektedir. Yine bulgulara dayalı olarak, özellikle Doğu ve Güneydoğu sınırlarında kara gözetleme ve devriye sistemlerinin bir an önce tam kapasiteyle faaliyete geçmesi gerekliliği yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda havalimanları ve sınır kapılarında pasaport ve vize kontrollerinin gelişmiş elektronik sistemler ve veri tabanları gibi ekipmanların kullanılması gerekmektedir. Buna ek olarak sahteciliğe karşı iyileştirmelerin yapılması; gerek havalimanlarında gerekse mavi ve yeşil sınır bölgelerinde görev yapan bütün ekiplerin sürekli güncel eğitimlerden geçmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra tüm Entegre Sınır Yönetiminin tek bir elden idare edilmesi, bu anlamda büyük bir kurum yapısının kanun düzenlemeleriyle acilen hayata geçirilmesi ve tüm entegre sınır yönetiminin bu kuruma devri ile bütün koordinasyonu bu kurumun sağlaması gerekliliği ortadadır.

Bu anlamda kaçakçı şebekeleriyle mücadele edecek olan Emniyet güçlerinin de EUROPOL gibi kurumlar çerçevesinde gerek uluslararası gerekse yerel işbirliklerinin artırılması; göçmen kaçakçılığına karşı hizmet veren tüm ekiplerin operasyonel yetenekleri ve eğitimleri gözden geçirilerek, gelişmiş ekipman desteği ile suç şebekelerinin sürekli bir adım önünde olmaları sağlanmalıdır.

Entegre Sınır Yönetiminin bir parçası olan giriş sonrası kayıt altına alma ve temel hizmetlere erişim mekanizmaları çalışıyor olsa da maliyet yönünden bu anlamda Türkiye üzerine gittikçe artan bir yük binmektedir. Hem entegre sınır yönetimi hem de insani sınırlar ve giriş sonrası hizmetler için bağdaş bulunan Avrupa Birliği'ne sıkıntılar daha iyi aktarılmalı ve anlaşmalarda yer alan "mali yük paylaşımının coğrafyaya göre dağılımı" yönünden, ileride AB'nin doğu sınırlarını oluşturacak bir Türkiye'nin sınır yönetimi ve zorluklar noktasında AB elini taşın altına koymalıdır. Aynı şekilde rotada bulunan İran ve Pakistan gibi ara ülkelerde kontrol mekanizmalarının iyileştirilmesi ve düzenli denetimi sağlanmalı, ikili ve çoklu işbirliklerinin artırılması ile ortak çalışmaların kuvvetlendirilmesi yönündeki

adımların güçlendirilmesi gerekmektedir. Menşe ülkelerde ise istikrar sağlanarak, demokratik hak ve özgürlüklerin artırılması ile günlük yaşamın en azından minimum seviyede normalleştirilmesi uluslararası toplum tarafından hedeflenmelidir.

Çalışmanın geneline bakıldığında ortaya çıkan sonuç şudur: Türkiye, sınır yönetimi ve göçmen kaçakçılığı noktasında çalışmalarını sürdürmektedir; ancak genel durum göz önüne alındığında, kurumlar her anlamda elini çabuk tutmalıdır. Tam anlamıyla bir Entegre Sınır Yönetimi'ne kavuşabilmek ve göçmen kaçakçılığının minimum seviyeye geriletmek için gerekli kurumlar, yasa ve yönetmelikler, uluslararası işbirliği çerçevesinde bir an önce oluşturularak devreye sokulmalı ve var olan çalışmalar hızlandırılmalıdır. Bir diğer önemli husus da bütün bu mücadele çerçevesinde Türkiye'nin yalnız bırakılmayarak, göç akınlarına hedef olan bütün uluslararası aktörlerin desteklerini artırarak çoğaltması gerekliliğidir.

3.3 Çalışmanın Sosyolojik Çıktıları ve Öneriler

Çalışmanın sosyolojik boyutlarında ulaştığımız çıktılar şunlardır: Düzensiz göç, toplumda dezavantajlı bir konuma sahip göçmenleri daha hassas bir duruma sokmaktadır. Yapılan yolculuğun yasadışı yollarla gerçekleşmiş olması, Türkiye'de kamu kurumlarına başvurmalarında bir çekince yaratmaktadır. Bu çekince kişilerin temel sağlık, güvenlik, korunma gibi hizmetlerden mahrum kalmasına sebep olabilmektedir. Özellikle çalışmanın bulgularının da ışığında, sağlık kontrolü ve sağlık hizmetlerine erişim, bireylerin gerçekleştiremedikleri önemli bir hizmet alanını temsil etmektedir. Gerek bireylerin kişisel sağlıklarını sağlamak gerekse ülkeyi salgın hastalıklardan korumak adına göç yolculuğu sonrası sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi gerekliliği bu çalışmada gözler önüne serilmiştir.

Sığınmacıların göçmenlikleri ülkelerindeki kaotik ortamın devam etmesine bağlı olarak zamansal bir belirsizlik içermektedir. Görünen o ki bu belirsizlik sebebi ile göçmenlerin adaptasyon süreci etkilenmektedir. Göçün yerel halk tarafından kabullenilememesine bağlı olarak, halkın göçmenlere karşı direnç göstermesi bu adaptasyonun önündeki bir engeldir. Bir diğer engel ise geldikleri bölgedeki şartları oluşturabilmek adına göçmenlerden oluşan ağlar, mekânlar, kültürel ögeler içeren yapılardır. Bu yapılar göçmen mahalleleri, göçmen pazarları gibi örnekler ile karşımıza çıkmaktadırlar. Bahsettiğimiz üzere yerel halkın göçmenleri kabullenmemesi ve göçmenlerin kapalı kültürlerini devam ettirmesi ise toplumsal

çatışmaları doğurmaktadır. Bu durum, iki grubun birbirlerine karşı önyargı beslemesine sebep olmakta ve sosyal uyum süreçlerini de bir hayli yavaşlatmaktadır.

Göçmenlerin insani hizmetlere erişiminin sağlanması ve uyum çalışmaları, bu çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar doğrultusunda önerilen çözüm önerileri arasındadır. Sağlık hizmetleri başta olmak üzere, kaçak giriş yapan sığınmacıların Türkiye'de insani yaşam koşullarını sağlamak üzere çalışmalar genişletilmelidir. Bu noktada düzensiz göç yolculuğu sonucu fiziksel olarak direnç kaybeden sığınmacıların sağlık taramasından geçmeleri, halk sağlığı açısından da elzemdir. Kişilerin yasa dışı yollardan geliyor olmaları sonucunda resmi kurumlardan zaman zaman çekindikleri gözlemlenmektedir. Bu önyargının kırılması için gerek kamu kurumlarının gerekse sivil toplum kuruluşlarının kamuoyu oluşturma faaliyetleri yürütmesi şiddetle önerilmektedir.

Uyum çalışmaları kapsamında da yerel halk ile göçmenlerin birbirlerine karşı önyargısının kırılması önem arz etmektedir. Bu açıdan göçmenlerin umut yolculuğu ve Türkiye'deki statülerine dair yerel halka yönelik bilgilendirme çalışmaları yürütülmesi önerilmektedir. Yine yürütülebilecek kamuoyu oluşturma çalışmaları ile sosyal uyumun desteklenebileceği öngörülmektedir. Göç yolculuğu sebebiyle hem fiziksel hem psikolojik hem de toplumsal hassasiyeti artan göçmen gruplarının sığındıkları coğrafyaya uyum sağlaması, toplumsal çatışmaya bağlı oluşabilecek olumsuz durumların önüne geçilmesini sağlayacaktır. Sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal hizmet kuruluşlarının öncülüğünde uzun soluklu entegrasyon çalışmaları ile zorunlu ve düzensiz göçe bağlı olumsuz etkilerin en aza indirgenebileceği öngörülmektedir. Tüm bu çerçeve dâhilinde unutulmaması gereken asıl nokta, güvenlikle alakalı önlemler ne kadar artarsa artsın, vatanlarında can korkusu taşımakta olan bu insanların her ne şekilde olursa olsun güvenliğe doğru yola çıkacak olmalarıdır.

3.4 Çalışmanın Psikolojik Çıktıları ve Öneriler

Psikoloji açısından ise Tajfel ve Turner'ın (1986) sosyal kimlik kuramı çerçevesinde göçün yoğun görüldüğü bölgeler özelinde öneriler yapmak mümkündür. İnsanlar temelde iç grup-dış grup örgütlenmesi şeklinde sosyal kimliklerini inşa ederler. Bu sosyal kimlikle ait oldukları grubun özelliklerine göre özdeşim kurarlar; Galatasaraylı kimliği, doktor kimliği, Ankaralı kimliği, Suriyeli kimliği gibi... Bu kimliklerin bireyler

için duygusal değeri yüksek olduğunu ve bunun korunması için iç grup- dış grup rekabetlerine girdiği söylenebilir. Dolayısıyla düzensiz göç hareketlerinin sürekliliği ve yoğunluğu bağlamında, özellikle de Suriyeliler özelinde "kendini güvende hissetme", "bir yere ait olma hissinin sağlanması" üzerine duyguların araştırılması, araştırma sahası bölgelerdeki bireysel göç motivasyonlarına dair fikir vermektedir. Ayrıca bu bölgelerdeki insani uygulamaların daha da hassas şekilde yürütülmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Çalışma çıktılarına göre göç pratiğinin ekonomik, kültürel, tarihsel boyutlarının yanı sıra bireysel-psikolojik boyutta da incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, göçe iten etmenlerin tanımında iç karışıklık, iklim krizi gibi total ve genel açıklamalara gidilirken, bireyin motivasyonları, karar verme süreçlerine etki eden faktörler de incelenmelidir. Araştırmanın bulgularından hareketle de göçün bireysel ve öznel bir süreç olduğu ve psikolojik sağlığa etkilerinin de kişiden kişiye çeşitli şekillerde görülebileceği göz önünde tutulmalıdır. Alanda yürütülen çalışmaların içeriğine bakıldığında, çalışmaların tüm sığınmacıların travma ve çeşitli psikolojik sorunlar yaşaması gerektiği yönünde bir ön bakış ve bu ön kabul çerçevesinde yürütüldüğü görülmektedir. Ancak araştırma bulgularında da görüldüğü üzere, çalışmaların daha kapsamlı ve bu ön kabulden arındırılmış şekilde yapılması gerektiği ortaya konulmuştur.

Göç yolculuğu sırasında özellikle kadın ve çocukların, yoldaki sıkıntılara dair daha fazla riskle karşılaşma olasılığı söz konusudur. Hâlihazırda bulunan toplumsal cinsiyet özelinde, özellikle de Suriyeli kadınların dezavantajlı ve hak ve hizmetlere erişim sağlama noktasında daha sıkıntılı gruplar olduğu göz önünde tutulmalı, kadınlar ve kız çocuklarına yönelik yürütülmesi gereken önleyici ve kapsayıcı psikolojik destek çalışmalarının bu bağlamda arttırılması gerekmektedir.

Göçmen kaçakçılığı bağlamında, kaçak yollarla ve kaçakçılar aracılığıyla yapılan sınır geçişi,

"Kaçak giriş yapan mülteciler Kırıkhan, Altınözü ve Reyhanlı'da yoğundur. Geri gönderme merkezinde 30-40 kadar bir kaçak sığınmacı var, bunlar işi düzenli hale getirmişler artık. Aralarında 2-3 kere GGM'den gönderilip, tekrar kaçak geri gelenler var. Bunlara aramızda bumerang deriz." Hatay'da bir emniyet görevlisi

bu geçişi gerçekleştiren sığınmacılar kadar, bu vakalarla mücadele eden güvenlik birimlerinin de ilgi alanına girmektedir. Bu bağlamda, göç yolculuğunun insani boyutu açısından bakıldığında, göçmen kaçakçılığıyla mücadele eden birim personellerinin de son derece travmatik yaşam olaylarına şahit olduğu veya kimi durumlarda bu olayların içerisinde bulunabildiği göz önünde tutulmalıdır. Bu bağlamda emniyet güçleri, askeri personel ve insani yardım kapsamında müdahale eden ekiplerin öz bakım becerileri geliştirmelerine destek olunması, ikincil travmatik etkilerin taraması, önleme ve farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmesi gerekliliği de ortaya çıkmaktadır.

Sığınmacıların psikolojik sağlıkla ilgili destek mekanizmalarına erişimleri çok düşük bir seviyede kalmaktadır. Güvenli bir yer arayışı içinde olan göçmenlerin psikososyal anlamda da kendini güvende hissetme ve psikolojik iyi oluş hallerini sürdürebilmeleri gerekmektedir. Her ne kadar göç alanında çalışan, özellikle de Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan sivil toplum kuruluşlarının tamamında Psikososyal Destek Servis hizmetleri bulunmakla beraber sığınmacı grupların bu alana erişimi konusunda daha çok çaba gösterilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu hizmetlerin daha erişilebilir olması anlamında daha yenilikçi, soruna müdahale etmeye yönelik; kısa süreli projeler yerine, daha sistematik, etki ve izleme sistemlerinin daha nitelikli olduğu uzun vadeli çalışmalar yürütülmelidir.

2015 yılında Dünya Ruh Sağlığı Federasyonu (Society of Prevention Psychiatry, 2016) yaptığı acil çağrıda, dünyadaki çatışmalardan etkilenen milyonlarca mültecinin olduğunu; iç göç ve dış göç hareketleriyle yerlerinden edildiklerini; %5 ila %10'unda acil ruhsal sağlık sorunları olduğunu açıklamıştır. Sığınmacıların, ülke içinde yerinden edilenlerin veya çatışmalardan etkilenen grupların ruh sağlığıyla ilgili çağrıda bulunmuş; tüm devletlerin, toplulukların, meslek örgütlerinin ve insani yardım kuruluşlarının sığınmacıların ruh sağlığını koruması için çalışması gerektiğini bildirmiştir. Türkiye, kapasitesi ölçüsünde gerekli insani yardım çalışmalarını sürdürmektedir. Ne var ki bu çalışmadaki psikolojik destek alınma oranından hareketle özellikle her bir insani yardım kuruluşunun ve sivil toplum örgütünün özellikle de daha pratik, daha ihtiyaca yönelik, kapsayıcı çalışmaları yürütmesi gerektiği ortaya konmaktadır.

Kaynakça

Atasoy, A., Korkmaz, H., & Geçen, R. (2015, Ocak 01). Mart 21, 2020 tarihinde http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/semp7_13.pdf adresinden alındı

AAWSAT. (2020, Nisan 20). *Afganistan, İran'ı onlarca göçmeni sınırda öldürmekle suçladı*. Nisan 20, 2020 tarihinde AAWSAT: https://aawsat.com/turkish/home/article/2266801/afganistan-iran'ı-onlarca-göçmeni-sınırda-öldürmekle-suçladı adresinden alındı

AB Bakanlığı. (2011a, Ocak 1). *Antlaşmalar*. Haziran 27, 2019 tarihinde Avrupa Birliği Başkanlığı: https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf adresinden alındı

AB Bakanlığı. (2011b). *AB Bakanlığı Yayınları*. Mayıs 21, 2019 tarihinde Ab Bakanlığı: https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/3_ab_bakanligi_yayinlari/twinning_mekanizmasi.pdf adresinden alındı

Akbaba, S. (2012). *Psikolojik Sağlığı Koruyucu Rehberlik* (2. b.). Ankara: Pegem Akademi.

Aksu, M., & Turhan, F. (2012). Yeni Tehditler, Güvenliğin Genişleme Boyutları ve İnsani Güvenlik. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 69-80.

Anadolu Ajansı. (2018, Nisan 10). *Afgan mültecilerin Türkiye'ye göçünde İran'ın rolü*. Mart 21, 2020 tarihinde Anadolu Ajansı: https://www.aa.com.tr/tr/dunya/-afgan-multecilerin-turkiyeye-gocunde-iranin-rolu-/1114057 adresinden alındı

Anadolu Ajansı. (2020, Şubat 13). *Terör örgütü YPG/PKK'ya kuryelik yaptığı tespit edilen şüpheli yakalandı*. Mart 21, 2020 tarihinde Anadolu Ajansı: https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/teror-orgutu-ypg-pkkya-kuryelik-yaptigi-tespit-edilen-supheli-yakalandi/1732772 adresinden alındı

Ankara Valiliği. (2018, Kasım 21). *Hudut Kapıları Daire Başkanlığı Yönetici Semineri Başladı*. Mayıs 12, 2019 tarihinde Ankara valiliği: http://www.ankara.gov.tr/hudut-kapilari-daire-baskanligi-yonetici-semineri-basladi adresinden alındı

Avrupa Birliği. (2014, Temmuz 5). *eur lex europe eu*. Haziran 11, 2019 tarihinde europe eu: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0507(01)&from=EN adresinden alındı

Avrupa Birliği Başkanlığı. (2016, Ocak 1). *ab.gov.tr*. Mayıs 22, 2019 tarihinde ab.gov.tr: https://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/uepkitapcik2016-2019.pdf#page=192&zoom=auto,-290,100 adresinden alındı

Avrupa Birliği Başkanlığı. (2019, Haziran 11). *Ab.gov.tr*. Haziran 14, 2019 tarihinde Ab.gov.tr.: https://www.ab.gov.tr/ilerleme-raporlari_46224.html adresinden alındı

Avrupa Birliği Hukuku. (2004, Haziran 25). *eur-lex.europa.eu*. Haziran 11, 2019 tarihinde eur-lex.europa.eu: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Al33205 adresinden alındı

Avrupa Birliği Konseyi. (2002, Haziran 14). *Document*. Mayıs 21, 2019 tarihinde consilium.europa.eu: http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010019%202002%20INIT adresinden alındı

Avrupa Birliği Konseyi. (2006, Nisan 15). *europa.eu*. Mayıs 21, 2019 tarihinde europa.eu: http://publications.europa.eu/resource/cellar/cab5b3fd-cbf1-470a-beef-081e2049653c.0009.02/DOC_2 adresinden alındı

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu. (2019). *avrupa info tr*. Mayıs 11, 2019 tarihinde avrupa: https://www.avrupa.info.tr/tr/entegre-sinir-yonetimi-sisteminin-kurulmasi-1-asama-160 adresinden alındı

Avrupa Komisyonu. (2010, Ocak 1). *europa.eu*. Mayıs 30, 2019 tarihinde europa: https://europa.eu/capacity4dev/file/21153/download?token=3lOSGDjf adresinden alındı

Avrupa Komisyonu. (2018, 04 17). *ab.gov.tr*. 06 11, 2019 tarihinde ab: https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/CEB/commission_country_reports/2018/2018_turkiye_raporu_tr.pdf adresinden alındı

Avrupa Komisyonu. (2018b, Haziran 13). *avrupa.info.tr*. Haziran 1, 2019 tarihinde https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/ab-butcesi-komisyon-daha-guclu-sinirlar-ve-goc-konusunda-ciddi-bir-fon-artisi-yapilmasini adresinden alındı

Avrupa Komisyonu Göç İşleri. (2019, Haziran 12). *ec.europa.eu*. Haziran 13, 2019 tarihinde europa.eu: https://ec.europa.eu/home-affairs/index_en adresinden alındı

Avrupa Konseyi. (2001, Kasım 14). *Press Releases*. Mayıs 23, 2019 tarihinde consilium.europa.eu: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/68827.pdf adresinden alındı

Avrupa Konseyi. (2017, Ekim 17). *consilium*. Mayıs 22, 2019 tarihinde consilium.europa.eu: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/11/20/entry-exit-system-final-adoption-by-the-council/ adresinden alındı

Avrupa Konseyi. (2019a). *consilium.europa.eu*. Mayıs 28, 2019 tarihinde europa.eu: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/migratory-pressures/strengthening-external-borders/ adresinden alındı

Avrupa Konseyi. (2019a, Mayıs 29). *ec.europa.eu*. Haziran 11, 2019 tarihinde europa: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-turkey-report.pdf adresinden alındı

Avrupa Parlementosu. (2018, Ekim 1). *europarl.eu*. Mayıs 29, 2019 tarihinde europarl.europa.eu:

http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/153/management-of-the-external-borders adresinden alındı

Başbakanlık. (2010, Mayıs 26). *Resmi Gazete*. Mayıs 26, 2019 tarihinde Resmi Gazete: http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/05/20100526-5.htm adresinden alındı

Bhugra, D. (2004). Migration and Mental Health. *Acta Psychiatrica Scandinavica, 109*(4), 243-258. doi:10.1046/j.0001-690X.2003.00246.x

Birleşmiş Milletler. (2015). Ocak 7, 2019 tarihinde http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C(1).pdf adresinden alındı

Birleşmiş Milletler. (2016, 12). Ocak 7, 2018 tarihinde http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf adresinden alındı

Çağlayan, S. (2006). GÖÇ KURAMLARI, GÖÇ VE GÖÇMEN İLİŞKİSİ. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(17), 67-91.

Dağdeler, C. (2018). Köyden Şehre Göç'ün Kadın Üzerindeki Etkileri. *Uluslararası Göç ve Kadın Sempozyumu Bildirileri* (s. 14-20). Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi.

Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 181*(181), 175-204. https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/21491/230375 adresinden alınmıştır

EGM. (2019, Mayıs 31). *KOM Raporlar*. Mart 21, 2020 tarihinde EGM: https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/TÜRKÇE/2018-RAPORU-TURKCE.pdf adresinden alındı

Euronews. (2020, Ocak 24). *Türkiye'de insan tacirleri Instagram reklamıyla kaçak göçmenleri tuzağa çekiyor*. Nisan 1, 2020 tarihinde euronews: https://tr.euronews.com/2020/01/24/turkiye-uzerinden-avrupa-ya-gitmek-isteyen-kacak-gocmenlere-sosyal-medyada-tuzak adresinden alındı

European Union. (2015, Ocak 1). *European Commission, DG Migration & Home Affairs - Study on smuggling of migrants*. Mart 21, 2020 tarihinde European Union: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/case_study_3_pakistan_-_turkey_-_greece.pdf adresinden alındı

European Union. (2020). *Migration and Home Affairs*. Mart 21, 2020 tarihinde European Union: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/irregular-migration-return-policy/facilitation-irregular-migration_en adresinden alındı

Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. Türkiye: Bağlam Yayınları.

Frontex. (2014, Ocak 1). *europa.eu*. Mayıs 21, 2019 tarihinde frontex.europa.eu: https://frontex.europa.eu/ adresinden alındı

GİGM. (2003, Eylül 1). *gocidaresi*. Mayıs 21, 2009 tarihinde goc.gov.tr: https://www.goc.gov.tr/files/files/turkiye_ulusal_eylem_plani(3).pdf adresinden alındı

GİGM. (2005, Şubat 1). *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*. Mayıs 12, 2019 tarihinde goc.gov.tr: http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf adresinden alındı

GİGM. (2014, Ocak 01). *Göç idaresi Genel Müdürlüğü*. Mayıs 14, 2019 tarihinde goc.gov.tr: https://www.goc.gov.tr/icerik3/sartli-multeci_409_546_550 adresinden alındı

GİGM. (2019a, 01 01). 03 20, 2020 tarihinde https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler adresinden alındı

GİGM. (2019a, Aralık 31). Mart 21, 2020 tarihinde https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler adresinden alındı

GİGM. (2019b, Mayıs 1). Mart 21, 2020 tarihinde http://www.goc.gov.tr/icerik3/duzensiz-goc_363_378_4710, 2 adresinden alındı

GİGM. (2020, Mart 19). *Geçici Koruma*. Mart 21, 2020 tarihinde T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638 adresinden alındı

Haberler. (2019, Aralık 31). *Van Valisi Bilmez'in 2019 yılı değerlendirmesi*. Mart 21, 2020 tarihinde Haberler: https://www.haberler.com/van-valisi-bilmez-in-2019-yili-degerlendirmesi-12772443-haberi/ adresinden alındı

Hatay Emniyet Müdürlüğü. (2020, Şubat 1). *Şubat Ayı Basın Bülteni*. Mart 21, 2020 tarihinde Hatay Emniyet Müdürlüğü: http://www.hatay.pol.tr/subat-ayi-basin-bulteni adresinden alındı

Hodes, M. (2000). Psychologically Distressed Refugee Children in the United Kingdom. *Child Psychology & Psychiatry Review, 5*(2), 57-68. doi:10.1111/1475-3588.00286

Hürriyet. (2017, Temmuz 18). *Suriye sınırında PKK tüneli bulundu*. Mart 21, 2020 tarihinde Hürriyet: https://www.hurriyet.com.tr/gundem/suriyeden-turkiyeye-pkk-tuneli-bulundu-40553249 adresinden alındı

Hürriyet. (2019, Nisan 18). *Şanlıurfa'da 1,5 yılda 1300 düzensiz göçmen yakalandı*. Mart 21, 2020 tarihinde Hürriyet : https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/sanliurfa/sanliurfada-1-5-yilda-1300-duzensiz-gocmen-yak-41186978 adresinden alındı

İçişleri Bakanlığı. (2018, Eylül 17). *KISA SÜRELİ EŞLEŞTİRME PROJESİNİN AÇILIŞ TÖRENİ*. Mayıs 22, 2019 tarihinde İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü: https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/kisa-sureli-eslestirme-projesinin-acilis-toreni adresinden alındı

İçişleri Bakanlığı. (2019, Haziran 14). *Sınır Yönetimi Alanında Yürütülen Projeler*. Haziran 14, 2019 tarihinde İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü: https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/sinir-yonetimi-alaninda-yurutulen-projeler adresinden alındı

İnsan Hakları Gündemi Derneği. (2008). *Soru Cevap- Mülteci Hukuku*. Ağustos 22, 2019 tarihinde İnsan Hakları Gündemi Derneği: http://sorular.rightsagenda.org/soru-cevap/?g=2 adresinden alındı

Kaya, A. (2013). Sınır Güvenliği Paradigmalarındaki Değişim ve Türkiye'nin Sınır Güvenliği Yapısının Analizi. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 4*(2), 1-12. Mayıs 21, 2019 tarihinde https://www.academia.edu: http://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0015051&lng=0 adresinden alındı

Neuman, W. L. (2016). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (Cilt 1). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Ovalı, A. Ş. (2006). Ütopya İle Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması. *Uluslararası İlişkiler, 3*(10), 3-52. Temmuz 5, 2018 tarihinde https://www.uidergisi.com.tr adresinden alındı

Özcan, E. D. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Derleme. *İş ve Hayat, 2*(4), 183-215. https://dergipark.org.tr/tr/pub/isvehayat/issue/29036/310477 adresinden alınmıştır

Punch, K. F. (2014). *Sosyal Araştırmalara Giriş* (3. b.). (Z. Etöz, Dü.) Ankara: Siyasal Kitabevi.

RAND. (2019, Ocak 01). *Research Reports*. Mart 21, 2020 tarihinde RAND CORPORATION: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR2800/RR2852/RAND_RR2852.pdf adresinden alındı

Sabah. (2017, Eylül 1). *Hatay'da göçmen kaçakçılığı operasyonu*. Mart 22, 2020 tarihinde Sabah: https://www.sabah.com.tr/gundem/2017/01/09/hatayda-gocmen-kacakciligi-operasyonu adresinden alındı

Seren, M. (2017, 06 01). *Seta*. mayıs 23, 2019 tarihinde seta: https://www.setav.org/turkiyenin-sinir-politikasi-teknoloji-agirlikli/ adresinden alındı

Sevgel, S. (2019, Ocak 01). *EGM*. Mart 21, 2020 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü: https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/tadoc/pdf/akdyay/2019/org_suc_ve_tero_ils_pkk_fns_kayn.pdf adresinden alındı

Society of Prevention Psychiatry. (2016, Eylül 1). Ağustos 22, 2019 tarihinde htpp://www.psychiatricprevention.com adresinden alındı

Tajfel, H., & Turner, J. (1986). An Integrative Theory of Intergroup Conflict. W. G. Austin, & S. Worchel içinde, *The Social Psychology of Intergroup Relations* (s. 33-48). Greenwich: JAI Press.

Topal, C. (2015). SURİYE İÇ SAVAŞI VE ULUSLARARASI DÜZEN. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 5*(9), 117-122.

UNDP. (2014). *tr.undp.org*. Haziran 14, 2019 tarihinde UNDP: http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/projects/tuerkiye_nin-do_u-snrlarnda-maynlarn-temizlenmesi-ve-snr-denetim.html adresinden alındı

UNHCR. (2001). Mart 19, 2020 tarihinde https://www.unhcr.org/tr/siginmacilar adresinden alındı

UNHCR. (2019, 06 2019). 03 21, 2020 tarihinde https://www.unhcr.org/ph/figures-at-a-glance adresinden alındı

UNHCR. (2020). Mart 21, 2020 tarihinde Mülteci Kimdir?: https://www.unhcr.org/tr/multeci-kimdir adresinden alındı

UNODC. (2000, Nisan 1). *Documents*. Mart 22, 2020 tarihinde UNODC: https://www.unodc.org/documents/southeastasiaandpacific/2011/04/som-indonesia/convention_smug_eng.pdf adresinden alındı

Van Emniyet Müdürlüğü. (2019, Temmuz 19). *Göçmen Kaçakçılığı ile Mücadele*. Mart 21, 2020 tarihinde Van Emniyet Müdürlüğü: http://www.van.pol.tr/gocmen-kacakciligi-ile-mucadele-20190719-01 adresinden alındı

Van Valiliği. (2020, Ocak 29). *Vali Bilmez'den İl Göç İdaresinin Başarılı Personeline Belge*. Mart 21, 2020 tarihinde Van Valiliği: http://www.van.gov.tr/vali-bilmezden-il-goc-idaresinin-basarili-personeline-belge adresinden alındı

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

IVA HAGED

INTEGRATION OF VULNERABLE GROUPS ASSOCIATION
HASSAS GRUPLARIN ENTEGRASYONU DERNEĞİ

STGM

SİVİL TOPLUM
GELİŞTİRME MERKEZİ
DERNEĞİ